

**ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDEKİ “İSMİN –İ HALİ”
VE “İSMİN –DE HALİ” İLE KULLANILAN
“HA” EDATININ SEMANTİK VE DİLBİLGİSİ
YAPISI AÇISINDAN TÜRKÇEYLE
KARŞILAŞTIRILMASI**

Çiğdem DADAK

**Doktora Tezi
Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ
2021
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

Çiğdem DADAK

**ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDEKİ “İSMİN –İ HALİ” VE “İSMİN –DE HALİ” İLE
KULLANILAN “HA” EDATININ SEMANTİK VE DİLBİLGİSİ YAPISI
AÇISINDAN TÜRKÇEYLE KARŞILAŞTIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ**

ERZURUM - 2021

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " Çağdaş Rus Dilinde Söz Dizimi Bağlamında Fiillerin İstemi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

19/02/2021

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Özlem ÜNSAL

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ danışmanlığında, Özlem ÜNSAL tarafından hazırlanan bu çalışma 21 / 01 / 2021 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Asuman GÖKHAN

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi Erdem ERİNÇ

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi Keziban TOPBAŞOĞLU ERAY

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ÖN SÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANLAMBİLİM (SEMANTİK)

1.1. TÜRKÇE VE RUSÇA DİL BİLGİSİNDE ANLAMBİLİM (SEMANTİK).....	8
1.1.1. Dilbilimsel Anlambilim.....	12
1.1.2. Sözcüksel Anlambilim	13
1.2. YARDIMCI SÖZCÜK TÜRLERİ	14
1.2.1. Yardımcı Sözcük Türlerinin Özellikleri.....	16
1.2.1.1. Bütünleştirici Özellikler	16
1.2.1.2. Genel - Olumlu Özellikler	17
1.2.1.3. Ayırt Edici (Diferansiyel) Özellikler	17
1.2.2. Yardımcı Sözcük Türü Olarak Edat	18
1.2.2.1. Kategorik Anlam Bağlamında Edatın “Bağıntı” Kavramıyla İlişkisi	19

İKİNCİ BÖLÜM

EDATIN SÖZCÜKSEL VE DİL BİLGİSEL ANLAMI

2.1. EDATIN SÖZCÜKSEL VE DİL BİLGİSEL ANLAM YAPISI BİLEŞENLERİ.....	20
2.2. DİL BİLGİSEL VE SÖZCÜKSEL ANLAM BAĞLAMINDA EDAT	22
2.2.1. Edatın Dil Bilgisel ve Sözcüksel Anlam Problematikliği	22
2.3. ANLAMBİLİMSEL SİSTEMDE EDATIN ETKİLEŞİMDE OLDUĞU PARADİGMATİK VE SENTAGMATİK İLİŞKİLER	29
2.3.1. Paradigmatik (dizisel) İlişkiler	30
2.3.2. Sentagmatik (dizimsel) İlişkiler	30
2.4. NOMİNASYON (ADLANDIRMA) TERİMİ.....	33

2.4.1. Denotasyon.....	34
2.4.2. Signifikasyon.....	37
2.5. “DEİKSİS” KAVRAMI	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“BELİRTEÇ” KAVRAMININ “HA” EDATIIYLA İLİŞKİSİ

3.1. CÜMLENİN İKİNCİ DERECEDEDEN ÖGESİ OLARAK “BELİRTEÇ”

KAVRAMI.....	42
3.1.1. Başlıca Belirteç Kategorileri	44
3.1.1.1. Yer Belirteci	46
3.1.1.2. Zaman Belirteci	47
3.1.1.3. Sebep ve Sonuç Belirteçleri.....	48
3.1.1.4. Amaç Belirteci	49
3.1.1.5. Koşul Belirteci	49
3.1.1.6. Ölçü ve Derece Belirteci.....	49
3.1.1.7. Eylemin Nasıl Yapıldığını Bildiren Belirteç	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"SENKRETİZM" TERİMİ

4.1. ANLAMBİLİM ÇERÇEVESİNDE CÜMLENİN TİPİK VE SENKRETİK

ÖGELERİ.....	51
---------------------	-----------

4.2. “SENKRETİZM” TERİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

4.2.1. Çağdaş Dilbilimde Cümlenin Senkretik Ögelerini Belirleyen Başlıca Faktörler	52
4.2.1.1. Biçim ve İçerik Uyuşmazlığı	53
4.2.1.2. İkili Söz Dizimsel İlişkiler ve Bağlantılar	53
4.2.1.3. Sözcük Biçiminin Senkretik Kategorik Anlamı	54
4.2.1.4. Fiil Biçiminin Eksiltisi	54
4.2.1.5. Kelime Formlarını Birleştirmenin Leksik-Dil bilgisel Özellikleri	54

4.3. İSMİN HAL EKLERİNİN SEMANTİK KAPSAMDA EDATLA

BAĞLANTISI.....	55
------------------------	-----------

4.3.1. Предложный падеж («Местный падеж / «Локатив») (<i>İsmin –de Hali</i>)	56
--	----

4.3.2. Винительный падеж (<i>İsmin – i Hali</i>)	56
4.4. İSMİN -DE HALİ İLE BİRLİKTE KULLANILAN "HA" EDATININ	
ANLAMBİLİMSEL (SEMANTİK) SİSTEMİ.....	57
4.4.1. İsmi –de Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler	87
4.4.2. İsmi – de Halinde “ha” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Fiiller	89
4.5. İSMİN -İ HALİ İLE BİRLİKTE KULLANILAN "HA" EDATININ	
ANLAMBİLİMSEL (SEMANTİK) SİSTEMİ.....	91
4.5.1. İsmi –i Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler.....	118
4.5.2. İsmi –i Halinde “ha” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Önekli Fiiller.....	120
4.5.3. İsmi –i Halinde “ha” Edatıyla Birlikte Kullanılan Temel Fiiller	124
SONUÇ.....	132
EKLER.....	136
EK 1. RUSÇA – TÜRKÇE DİLBİLİMİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ	136
KAYNAKÇA	149
ÖZGEÇMİŞ.....	159

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDEKİ “İSMİN –İ HALİ” VE “İSMİN –DE HALİ” İLE
KULLANILAN “HA” EDATININ SEMANTİK VE DİLBİLGİSİ YAPISI
AÇISINDAN TÜRKÇEYLE KARŞILAŞTIRILMASI****Çiğdem DADAK****Danışman: Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ****2021, 159 sayfa****Jüri: Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ (Danışman)****Prof. Dr. Hürşid İSAYEV****Doç. Dr. Asuman GÖKHAN****Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK****Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIRIM**

Çalışmamızın amacı, Rus dilini yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin en çok sorun yaşadıkları Rusça dil bilgisi yapılarından birisi olan “ha” edatını kullanım şekilleri ve genel özellikleriyle birlikte ele almak ve bu konuda öğrencilere yardımcı olabilecek bir kaynak ortaya koymaktır.

Bu amaçla Rusça dil bilgisinin temel konularından birisi olan “ha” edatının genel yapısal özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiş, Rusça ve Türkçe kıyaslamalı olarak ele alınmıştır. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkçe ve Rusça dil bilgisinde anlambilim konusu ele alınmıştır. İkinci bölümde edatın sözcüksel ve dil bilgisel anlam yapısı bileşenleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde cümlelerin ikinci dereceden ögesi olarak “belirteç” kavramı ve başlıca belirteç kategorileri çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise İsmi –de hali ve İsmi –i hali ile birlikte kullanılan “ha” edatının anlambilimsel sistemi ele alınmıştır.

Bu bağlamda Türkçe ve Rusça kaynaklar kapsamlı bir şekilde araştırılmış, incelenmiştir. Yerli ve yabancı eserler, dilbilim kitapları, ansiklopediler, sözlükler, vb. kaynaklardan faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Rusça, Dilbilim, “ha” edatı, Semantik, Dil bilgisi

ABSTRACT**PhD THESIS****SEMANTIC AND GRAMMATICAL STRUCTURE OF THE PREPOSITION
"NA" (HA) IN THE ACCUSATIVE AND PREPOSITIONAL CASES IN THE
MODERN RUSSIAN LANGUAGE IN COMPARISON WITH THE MODERN
TURKISH LANGUAGE****Çiğdem DADAK****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Bahar DEMİR****2020, 159 page****Jury: Assoc. Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ (Advisor)****Prof. Dr. Hürşid İSAYEV****Assoc. Prof. Dr. Asuman GÖKHAN****Assist. Prof. Dr. Hadi BAK****Assist. Prof. Dr. Arif YILDIRIM**

The purpose of our work is to deal with the preposition "na", one of the Russian grammar structures that Turkish students learning Russian as a foreign language have problems most, together with their usage and general characteristics and to present a resource that can help students on this issue.

For this purpose, the general structural features of the preposition "na", which is one of the basic subjects of Russian grammar, were examined in detail, and Russian and Turkish were discussed comparatively. Our work consists of four parts. In the first part, the topic of semantics in Turkish and Russian grammar was discussed. In the second part, the lexical and grammatical semantic components of the preposition were examined. In the third part, as the second-order element of the sentence, the concept of "adverbial modifier" and main indicator categories were studied. In the fourth part, the semantic system of the preposition "na", in the accusative and prepositional cases, was discussed.

In this context, Turkish and Russian sources were extensively researched and analyzed. Local and foreign works, linguistics books, encyclopedias, dictionaries, etc. resources were used.

Keywords: Turkish, Russian, Linguistics, Preposition “na” , Semantics, Grammar

KISALTMALAR DİZİNİ

bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
TDK	: Türk Dil Kurumu
v.b.	: Ve benzeri
В.П	: Винительный Падеж (İsmin – i Hali)
Д.П	: Дательный Падеж (İsmin –e Hali)
И т. д.	: и так далее (<i>Ve benzeri</i>)
И т. п.	: и тому подобное (<i>Ve benzeri</i>)
И.П	: Именительный Падеж (İsmin Yalın Hali)
на кого-л. : на кого либо	- Herhangi birine (Yönelme halinin değil, Belirtme halinin yön gösterdiği durumdur, bazı durumlara göre herhangi birini olarak çevrilmiştir.)
на ком-л. : на ком либо	- Herhangi birinin üzerinde
на чем-л. : на чем либо	- Herhangi bir şeyin üzerinde
на что-л. : на что либо	- Herhangi bir şeye (Yönelme halinin değil, Belirtme halinin yön gösterdiği durumdur, bazı durumlara göre herhangi bir şeyi olarak çevrilmiştir.)
П.П	: Предложный Падеж (İsmin –da,–de Hali)
Р.П	: Родительный Падеж (İsmin –in hali)
с чего-л. : с чего либо	- Herhangi bir yerden
ср.	: сравните (karşılaştırınız)
Т.П	: Творительный Падеж (İsmin –ile Hali)
что-л. : что либо	- Herhangi bir şeyi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. İsmın –de Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler.....	87
Tablo 4.2. İsmın – de Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Fiiller.....	89
Tablo 4.3. İsmın –i Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler.....	118
Tablo 4.4. İsmın –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Önekli Fiiller	120
Tablo 4.5. İsmın –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Temel Fiiller	124

ÖN SÖZ

İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan en gelişmiş bildirişim aracı dildir. Dil kendi kuralları içinde gelişen, herhangi bir ulusun kültürel aynası olan ve nesilden nesile aktarılabilen canlı bir olgudur. Bir toplumun sözlü veya yazılı değerleri dil aracılığıyla aktarılmaktadır.

Her dilin kendine özgü yapısal, biçimsel ve anlamsal özellikleri vardır. Bu bağlamda kıyaslamalı olarak ele almış olduğumuz Türkçe ve Rusça, söz konusu iki dilin sınırları dahilinde benzer ve farklı (yapısal, biçimsel ve anlamsal) özellikler kapsamında incelenmiştir.

Bu tez çalışmasında farklı anlamların, gramer özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, İsmi –i hali ve İsmi –de hali ile birlikte kullanılan “на” edatının semantik ve dil bilgisi yapısı açısından genel bir incelemesi yapılmıştır.

Türkçe ve Rusça dil bilgisinde önemli bir unsur olan ve çalışmamızda minimize edilmiş bir biçimde (“на” edatı çerçevesinde) ele alınan edat kavramı her iki dilde çok yönlü bir bakış açısıyla mercek altına alınmıştır. Çağdaş Rus Dilindeki İsmi –i hali ve İsmi –de hali ile birlikte kullanılan “на” edatının semantik ve dil bilgisi yapısı açısından Türkçeye karşılaştırılması üzerine hazırlanan bu çalışma Giriş, Dört Bölüm, Sonuç, Kaynakça ve Rusça - Türkçe Terimler Sözlüğünden oluşmaktadır.

Bu çalışma sürecimde yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen, kıymetli ve engin bilgisiyle bana yol gösteren ve her zaman destek olan Danışman Hocam Sayın **Doç. Dr. Bahar GÜNEŞ**’e sonsuz minnet ve şükran borçluyum.

Tez İzleme Komitesinde bulunan saygıdeğer Hocalarıma; bu süreçte fikirlerini aldığım Rus Dili ve Edebiyatı Bölümündeki değerli Hocalarıma, meslektaşlarıma ve dostlarıma sonsuz teşekkürler ediyorum. Bu zorlu süreçte her zaman desteklerini hissettiğim sevgili aileme, hayatımın her anında yanımda olan, bütün dertlerimi paylaşan sevgili eşim **Mustafa DADAK**’a ve varlıklarıyla güç veren **çocuklarıma** minnettarım.

GİRİŞ

Dil, en küçük parça olan sestten en geniş cümleye kadar bir bütündür. Dil bilgisi ise, bir dili bütün hatlarıyla inceleyen bir bilgi koludur. *Dilin seslerinin incelendiği kısma ses bilgisi/fonetik, sözcük ve şekillerin yapısının incelendiği kısma şekil bilgisi/morfoloji, sözcük ve şekillerin menşeinin araştırıldığı kısma türeme bilgisi/etimoloji, sözcük ve şekillerin birbirleriyle olan ilişkilerini, cümleleri inceleyen kısma söz dizimi/sentaks, sözcük ve şekillerin anlamlarının üzerinde durulduğu kısma ise anlam bilgisi/semantik* denilmektedir.¹

Dilbilimsel herhangi bir çalışma amaçlandığında, yukarıda belirtilen dil bilgisel bütün disiplinlerin incelenmesi gerekir, çünkü dil bilgisinin bütün kolları birbirleriyle bağlantılıdır. Dil bilgisel herhangi bir yapıyı bir diğerinden bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Bu bağlamda mevcut tez çalışmasının temel konusunu oluşturan ve Çağdaş Rus Dilinde önemli bir yere sahip olan “**на**” (*üzerinde, yüzeyinde, üzerine, yüzeyine*) edatını *ses bilgisi, şekil bilgisi, köken bilgisi, anlam bilimi, söz dizimi, lehçe bilgisi, vb.* dil bilgisel düzeyler ışığında ele almak gerekmektedir.

Çalışmamızın temel konusunu oluşturan ve dil bilgisinin en önemli bölümlerinden birisi olan edatlar, diğer tüm yardımcı sözcüklerde olduğu gibi *sözcük değiştirme formlarına sahip değildirler* ve bununla birlikte *herhangi morfolojik özellikten yoksundurlar*. Bu nedenle edatların sınıflandırılmasının sadece “**anlambilimsel**” (semantik) ve “**söz dizimsel**” ilkeler temelinde yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda tez çalışmamızda temel hatlarıyla **anlambilim (semantik), yardımcı sözcük türü olarak edat kavramı, sözcüksel ve dil bilgisel anlam bileşenleri, belirteç kavramının “на” edatıyla ilişkisi, tipik ve senkretik ögeler ve “на” edatının her iki ismin hal ekindeki anlambilimsel sistemine** değinilmiştir.

“**Anlam**”, anlambilimin en temel kavramıdır. Bu nedenle, anlambiliminin tanımlanması için öncelikli olarak “**anlam**” terimine yer verilmesi gerekmektedir. Çalışmamızda en küçük “**cema**” (*anlambirimcik*) ve “**anlam**” kavramlarından başlanılarak birçok önemli dilbilimcinin tanımlamalarıyla birlikte “**anlambilim**” terimine yer verilmiştir. Anlambilim kavramı Türkçe, Rusça dil bilgisi çerçevesinde gerçekleştirilen geniş çaplı bir çalışmanın neticesinde elde edilen bilgilere

¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, BAYRAK/Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2013, 28.

dayandırılarak ve birçok dilbilimcinin eserlerinde yer alan değerlendirmeler göz önünde bulundurularak tanımlanmıştır.

Rusça dil bilgisinde geniş çaplı yer alan anlambilim kavramı, Türkçe dil bilgisinde çoğunlukla *etimoloji çalışmalarında* varlığını göstermektedir. Bu durumu **Türk dilbilimci Doğan Aksan “Dilbilim ve Türkçe Yazıları”** adlı eserinde şu şekilde belirtmektedir: “Yurt dışında ve yurdumuzda bugüne kadar yapılan Türk dili araştırmalarını göz önünde bulundurduğumuzda, şimdiye kadar Türkçenin daha çok ses ve yapı özellikleri üzerinde durulduğunu, doğrudan doğruya anlam bilimi açısından incelenmesine pek girilmediğini görürüz. Ancak etimoloji araştırmalarına gidildiği zaman, bu konulara değinilmiştir.”²

Çalışmamızdaki Türkçe dil bilgisinde yer alan anlambilimsel ve dil bilimsel bilgiler **Ayşe Eziler Kıran, Doğan Aksan, Ece Korkut, Fatma Erkman Akerson, Günay Karaağaç, İrem Onursal Ayırır, Kerim Demirci, Mustafa Durak, Süer Eker, Tahir Nejat Gencan, Tufan Demir, Zeynel Kıran, Zeynep Korkmaz, vb.** Türk dilbilimcilerin değerli eserlerinden faydalanılarak elde edilmiştir.

Edatın *anlambilimsel* ve *söz dizimsel ilkeler* temelinde gerçekleştirilen incelemeleri, hem Türkçe hem de Rusça dil bilgisinde kapsamlı araştırmalar neticesinde oluşturulmuştur. Edatın sözcüksel ve dil bilimsel anlam yapısı bileşenleri araştırılırken, bir grup Rus dilbilimci arasında *edatın dil bilimsel ve sözcüksel anlam problemi* meydana gelmiştir. Böylelikle her biri farklı bir çalışmayla tanımlanabilen, birbirleriyle bağlantılı birkaç *bakış açısı, teori, görüş* ve *yönelim* ortaya çıkmıştır.

I.I. Meshchaninov, M.V. Lomonosov, A.M. Peshkovskiy, F.I. Buslayev, A.A. Potebnya, A. A. Shakhmatov, M.I. Steblin - Kamenskiy, V.S. Bondarenko, K.I. Khodova, V.A. Beloshapkova gibi bir grup Rus dilbilimci bir yardımcı sözcük türü olan edatın *yalnızca dil bilimsel anlamı* olduğunu iddia etmektedirler. Bu dilbilimcilere göre edatın kendi sözcüksel anlamı bulunmamaktadır.

V. V. Vinogradov, A. I. Smirnitskiy, A. N. Tikhonov, N. M. Shanskiy, R. M. Gaiysna, V. G. Gak, O. N. Seliverstova, T. N. Malyar, V. V. Burlakova, R. I. Maltseva, V. V. Veselitskiy, vb. gibi Rus dilbilimciler diğer dilbilimcilerin aksine, yardımcı sözcüklerin sözcüksel anlamlarının da var olduğunu savunmaktadırlar. Edatın *sözcüksel*

² Doğan Aksan, *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*, Multilingual, İstanbul 2004, 65.

anlam varlığı birçok olgu tarafından belirtilebilmektedir. Bu nedenle edatın dil bilgisel anlamın yanı sıra, sözcüksel anlama da sahip olması görüşü günümüzde daha yaygındır.

Edatın sözcüksel anlama sahip olduğunu düşünen dilbilimciler için sözcüksel anlam ilkeleri birbirinden farklı yorumlar içermektedir, bununla bağlantılı olarak çalışmamızda **“anlambilimsel sistemde edatın etkileşimde olduğu paradigmatik ve sentagmatik ilişkiler”**, **“nominasyon terimi”**, **“denotasyon”**, **“signifikasyon”** ve **“deiksis kavramı”** gibi alt başlıklar yer almaktadır.

Çalışmamızda *ait olduğu belirteç kategorisi kapsamında “İsmin – de hali”* ve **“İsmin –i hali” ile** birlikte kullanılan **“na”** edatı ile ifade edilen farklı anlamların ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, cümlelerin ikinci dereceden ögesi olarak eylemin veya imgelerin nitel, nicel, koşulsal, vb. özelliklerini ifade eden **“Обстоятельство / belirteç”** kavramı ve **başlıca belirteç kategorileri** ele alınmıştır. Bu aşamada Rus ve Türk dilbilimciler ve onların değerli eserleri belirteç konusunun tüm detaylarıyla aktarılmasında bizlere yol göstermiştir. Bu dilbilimciler **T. T. Keldiyev, G. M. Rahmatullayeva, T. N. Mrevlishvili, G. I. Tsibahashvili, Tahir Nejat Gencan, V. S. Bondarenko, T. A. Panteleyeva, V. V. Babaytseva, A. A. Shakhmatov, S. I. Sobolevskiy, V. V. Vinogradov, V. P. Malashenko, Aleksandr Kalyuta, Ayşe Pamir Dietrich, L. L. Kasatkin, vb.** isimlerdir.

Rusça dil bilgisinde **tipik cümle öğelerinden** daha zengin olan **senkretik anlambilim** ifadesinin gerekliliği, **senkretik cümle öğelerinin** ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dilin ve konuşmanın nesnel olarak var olan yaygın bir olgusu olması sebebiyle, araştırmacıların çok fazla dikkatini çekmeyen bir cümle ögesidir. Söz konusu öğelerin tüm incelikleriyle karşıya iletilebilmesi amacıyla tezimizde **anlambilim çerçevesinde cümlelerin tipik ve senkretik öğeleri, cümlelerin senkretik öğelerini belirleyen faktörler ve tüm hatlarıyla senkretizm terimine genel bir bakış** alt başlıkları oluşturulmuştur. **Y. Y. Dolbik, V. L. Leonoviç, L. R. Suprun-Beleviç, V. V. Babaytseva, T. A. Panteleyeva, G. A. Shiganova, vb.** dilbilimciler bizlere bu konuda yol göstermişlerdir.

Ünlü dilbilimcilerin de belirtmiş olduğu üzere, edatlar aracılığıyla karşılık gelen kategorinin anlamını taşıyan ismin hal eklerinin dilbilimdeki yeri ve önemi yadsınamaz bir gerçektir. Edatın semantiği her ne kadar geniş bir anlam aralığını kapsasa da ismin

hal eklerinin semantiği ile edatın semantiği birbirine yakındır, çünkü edat ismin hal ekiyle birlikte bir ad grubunu yönetmektedir. Bu nedenle, dil bilgisi kategorisi olan ismin hal ekleri, başlıca “*İsmin –de hali*” ve “*İsmin – i hali*” olmak üzere çalışmamızda yerini almaktadır. İsmin hal eklerinden “*İsmin – de hali*” ve “*İsmin –i hali*” ile birlikte kullanılan “*на*” (*üzerinde, yüzeyinde, üzerine, yüzeyine*) edatı çalışmamızda daha önce belirtmiş olduğumuz edat durum halleriyle birlikte en üretken şeklini alan belirteç kategorisi nezdinde **semantik** (anlambilimsel) ve **dil bilgisi yapısı açısından** incelenmiştir. Bu aşamada ismin hal eklerinin semantik kapsamda edatla olan bağlantısı çözümlenmeye ve sistematize edilmeye çalışılmıştır. Önemli dilbilimciler ve araştırmacıların değerli çalışmaları bu aşamada bize büyük katkılar sağlamıştır.

“*V. V. Vinogradov*” (*Russkiy Yazık, Grammaticheskoye Ucheniye o Slove*), “*A. P. Yevgenyeva*” (*Slovar Russkogo Yazıka*) “*N. Yu. Shvedova*” (*Grammatika Sovremennogo Russkogo Literaturnogo Yazıka*), “*G. A. Zolotova*” (*Sintaksicheskii Slovar*), “*O. S. Akhmanova*” (*Slovar Lingvisticheskikh Terminov*), “*S. I. Ozhegov*” (*Slovar Russkogo Yazıka*), “*I. M. Pulkina*” (*A Short Russian Reference Grammar*), vb. ünlü dilbilimcilerin çok değerli eserleri çalışmamızda bazı kuralların, kullanım alanlarının, teorilerin, sınıflandırmaların, örneklendirmelerin ve karşılaştırmaların ortaya çıkmasında bizlere yol göstermiştir.

“*İsmin – de Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Fiiller*”, “*İsmin –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Önekli Fiiller*” ve “*İsmin –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Temel Fiiller*” konu başlıklarında özellikle **ünlü Rus dilbilimci N. Yu. Shvedova** ‘nın “*Grammatika Sovremennogo Russkogo Literaturnogo Yazıka*” adlı çalışmasından faydalanılmıştır. Rusça dil bilgisi kuralları ve yapıları bakımından oldukça önemli bir yapıt niteliğini taşıyan söz konusu eserinde Shvedova, “*Edatın yönetimi*” konusuna detaylı bir şekilde değinmiştir. Edatların yönetimini, değişken olan (*varyasyonlu*) ve değişken olmayanlar (*varyasyonsuz*) olarak **2 gruba** ayırmaktadır. Değişken olmayan edat yönetimini de **3 madde altında** toplamaktadır. **Birincisi;** kullanılan ön ekli fiilin kendisinden sonraki edatı önceden belirlemesi, **ikincisi;** doğrudan doğruya nesnenin kendisinden sonra gelen edatın **semantik açıdan** belirlemiş olduğu anlamla bağlantılı olarak kullanılması, **üçüncüsü ise;** yönetilen formun yöneten sözcüğün bilgi yetersizliğini telafi ettiği ilişkilerdir. Ünlü dilbilimci daha sonrasında iki, üç veya daha çok varyasyonlu, vb. gibi birçok edatlı veya

edatsız yönetim konusunu açıklayıcı bir şekilde detaylı olarak maddeler halinde anlatmıştır. Söz konusu çalışmamızın “на” edatı temelinde kurulmasından dolayı, kullanmış olduğumuz bilimsel kaynaktan kendisinden sonra söz dizimsel veya semantik açıdan “на” edatının kullanımını gerektiren fiiller kapsamında yararlanılmıştır.

Çalışmanın konusunu, Çağdaş Rus Dilindeki *İsmin –i hali* ve *İsmin –de hali ile* birlikte kullanılan “на” edatının semantik ve dil bilgisi yapısı açısından Türkçeye karşılaştırılması oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı, günümüzde hem yerli ve hem de yabancı olmak üzere birçok dilbilimcinin çalışma alanını kapsayan edat ve edatın etkileşimi, kalıpları, gelişimi ve fonksiyonlarının kategorize edilmesidir. Çünkü edat kategorisi dilin özünü anlamaya çalışan herkes için oldukça önemlidir. Dilin etkin olarak öğrenimi için önemlilik arz etmektedir. Çalışmamızın bir diğer amacı ise, Rus dilini yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin en çok sorun yaşadıkları Rusça dil bilgisi yapılarından birisi olan “на” edatının kullanım şekilleri ve genel özellikleriyle birlikte Türkçe, Rusça karşılaştırmalı olarak ele alınması ve bu konuda öğrencilere yardımcı olabilecek önemli bir kaynağın ortaya koyulmasıdır.

Araştırma Konusunun Sınırlarını, Çağdaş Rus Dilinde polisemik edat grubuna dahil olan “на” edatının semantik analizi, anlamsal bağlantıları ve edat kategorisi kapsamındaki genel yapısal özellikleri oluşturmaktadır. Hem Rusça hem de Türkçe dilbilgisinde önemli bir yere sahip olan “на” edatı dil bilgisel açıdan oldukça zengin olduğu için çalışmamız bu temayla sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın yöntemi, çalışmamızda doğru bir araştırma yönteminin uygulanabilmesi amacıyla, öncelikli olarak araştırmanın konusu, amacı ve sınırları belirlenmiştir. Detaylı bir literatür taramasından sonra, birçok sayıda dilbilimsel eser, ansiklopediler, sözlükler, makaleler, bildiriler, vb. temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Çalışmamızda klasik tarama, bilgi fişleme ve numune alma yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Detaylı ve kapsamlı bir araştırmanın ardından *niceliksel* ve *niteliksel* yöntemler kullanılarak *bilgi kumbarası* oluşturulmuştur. Mantıksal inceleme metotları da göz önünde bulundurularak; tanımlama, açıklama, sınıflandırma, maddelendirme, kıyaslama, detaylandırma ve örneklendirme yöntemleri uygulanmıştır.

Araştırmanın bilimsel yeniliği, detaylı bir literatür taraması yoluyla teyit etmiş olduğumuz tez çalışmamızın bir araştırma konusu olarak Türkiye’de ilk kez çalışılmasıdır. Rusça dilbilgisinde geniş çerçevede yerini bulan anlambilim ve edat kategorisi üst başlıkları Türkçe dil bilgisi araştırmalarında yeteri kadar konu edilmemiştir. Özellikle anlambilim ve bağlantılı olduğu sözcüksel veya dil bilgisel anlam problematiği; “bağıntı”, “denotasyon”, “signifikasyon”, “deiksis”, vb. kavramlar; anlambilimsel sistemde cümlelerin tipik ve senkretik öğeleri; “на” edatının somut, soyut, analitik olguları ve kullanım alanları gibi alt başlıklar Rusça dil bilgisi kaynaklarında oldukça fazla ve kapsamlı olarak yer almaktadır. Rus dilini yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrenciler için karşılaştırmalı bir yaklaşım ve analiz yöntemiyle Türkçe dil bilgisine kazandırmayı amaçladığımız konunun belirtmiş olduğumuz yönüyle Türk dilbilimi alanına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Çalışmanın şekil yapısı; Özet, Kısaltmalar dizini, Tablolar dizini, Önsöz, Giriş, (4) Bölüm, Sonuç, Kaynakça ve Dilbilim Terimleri Sözlüğünden oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde; dil ve dil bilgisel disiplinler, anlambilimsel ve söz dizimsel ilkeler temelinde “на” edatı, anlam ve anlambilimi kavramlarının önemi, konuyla ilgili materyaller, çalışmanın konusu, amacı, araştırma konusunun sınırları, araştırma yöntemi, araştırmanın bilimsel yeniliği ve çalışmanın şekil yapısı incelenmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde; semantik (*anlambilim*) kavramı, Türkçe ve Rusça dil bilgisinde anlambilimin tanımı ve önemi, dilbilimsel ve sözcüksel anlambilim terimlerine yer verilmiştir. Ağırlıklı olarak anlambilim çalışılmasının yanı sıra birinci bölümde yardımcı sözcük türleri ve özellikleri, kategorik anlam bağlamında edatın "bağıntı" kavramıyla ilişkisi ele alınmıştır.

İkinci bölümde, edatın sözcüksel ve dil bilgisel anlam yapısı bileşenleri açıklanmış, edatın sözcüksel ve dil bilgisel anlam problematiği değerlendirilmiş, anlambilimsel sistemde edatın etkileşimde olduğu paradigmatik ve sentagmatik ilişkiler analiz edilmiş, nominasyon terimi (denotasyon, significasyon) ve deiksis kavramına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, cümlelerin ikinci dereceden ögesi olarak belirteç kavramı ve yer, zaman, sebep - sonuç, amaç, koşul, ölçü - derece, eylemin nasıl yapıldığını bildiren başlıca belirteç kategorileri detaylı olarak açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde, anlambilim çerçevesinde cümlelerin tipik ve senkretik ögeleri, senkretizm terimi, ismin hal eklerinin semantik kapsamda edatla bağlantısı ele alınmıştır. Daha sonrasında çalışmamızın en önemli kısmını oluşturan *İsmin – de Hali ve İsmin – i Hali ile birlikte kullanılan “na” edatının anlambilimsel sistemi* analiz edilmiştir. Bu bağlamda Rusça dil bilgisinin temel konularından birisi olan “на” edatının genel yapısal özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiş, Rusça ve Türkçe karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Başlıca belirteç kategorileri çerçevesinde maddeler halinde kurallar oluşturulmuş ve bu kurallar Rusça, Türkçe nitelikli sayıdaki örneklerle birlikte pekiştirilmiştir. Rusça ve Türkçe dil bilgisindeki benzerlikler ve farklılıklar tüm ayrıntılarıyla ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın sonucunda ise; bütün analizler neticesinde elde etmiş olduğumuz verilerin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANLAMBİLİM (SEMANTİK)

1.1. TÜRKÇE VE RUSÇA DİL BİLGİSİNDE ANLAMBİLİM (SEMANTİK)

Dil bilgisi kesin çizgilerle ayrılamayan, bir zincirin halkaları gibi birbirine kenetlenmiş dil bilgisel düzeylerden (*ses bilgisi, şekil bilgisi, köken bilgisi, anlam bilimi, söz dizimi, lehçe bilgisi, vb.*) oluşur. Buna ek olarak dil bilgisi dili; ses, biçim, söz dizimi yapıları ile dilin farklı öğeleri arasındaki anlam ilişkileri açısından inceler ve bu ilişkilerle ilgili kuralları, işleyiş özelliklerini ortaya koyar.³

Anlambilim, yukarıda belirtmiş olduğumuz diğer dil bilgisi bölümlerinden bağımsız olarak ele alınamamaktadır. Bununla birlikte dil bilgisinin tüm bölümleri *yapı, görev ve anlam bakımından* bir bütün olarak işlev göstermektedir. Dil bilgisinin diğer bölümlerinin de ışığında anlambilimini öncelikli olarak **“anlam”** kavramından itibaren detaylı olarak şu şekilde inceleyebiliriz.

*“Anlam, çerçevesi kesin sınırlarla çizilemeyen, sonsuz ilişkiler örgüsüne ve ilişkisine sahip, zihinde oluşan dil dizgesi kavramlarından her birisidir.”*⁴ Dinleyicinin bir dil işaretinin belirteci aracılığıyla alabileceği bilgilerdir. Dinleyicinin zihninde ayrı bir konuşma eyleminde ortaya çıkabilecek çeşitli ek bilgiler dil biriminin anlamına ait değildir.

TDK’ya göre anlam; *“Bir kelimedен, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, meal, fehva, deme, mazmun, medlul, valör.”* şeklinde tanımlanmaktadır.⁵

Zeynep Korkmaz’a göre anlam; *“Kelimenin tek başına veya söz içindeki öteki öğeler ile bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her birisidir.”*⁶

Prof. Dr. Doğan Aksan’a göre anlam; *“Bir insanın kelime aracıyla açığa vurduğu veya bir başka kimseye naklettiği ve aynı dilbirliğinden kimselerin zihninde*

³ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili* (11.Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2017, 32.

⁴ Eker, 2017, 391. (Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*, 1980’den naklen)

⁵ *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları (11.Baskı), Ankara 2011, 127.

⁶ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, (gnşl.5. bsk.) Ankara 2017, 71.

birbirine eş veya yakın olarak beliren bir kavram – düşünce - duygu birleşimi” olarak tanımlanmaktadır. Aksan’a göre anlam, kavram’ın temel belirtilerini taşımaktadır böylelikle, sözcük söylenildiği zaman insan zihninde birtakım ikincil hayallerin, anlamların, duyguların meydana geldiği ve sözcüğün birtakım çağrışımların doğmasına yol açtığı görülmektedir.⁷

Tufan Demir’e göre ise anlam; “sözcüğün yansıttığı kavrama denir, yani anlam, kavramların zihnimizde belirginleşen, anlatılır, açıklanır, düşünülür duruma gelmiş biçimi” anlamına gelmektedir.⁸

Anlamı, bir sözcüğün tek başına veya başka öğelerle bağlantılı olarak zihinde oluşturduğu düşünce, nesne, vb. dil dizgesi kavramlarından her birisi olarak özetleyebiliriz.

Dil birimlerinin anlamları, dilbiliminin özel bir bölümü olan **semantik (anlambilimde)** incelenmektedir.⁹

Anlambilimi (semantik)¹⁰ , *bir dildeki sözcükleri, cümleleri anlam bakımından ele alan, sözcüklerin ses yapıları ile ifade ettiği kavramlar, yani dil ve düşünce yapısı arasındaki ilişkileri inceleyen dil bilgisi dalıdır.*

Ünlü dilbilimci Yuriy Apresyan’a¹¹ göre **semantik (anlabilim);** genel özelliklere sahip olan şeylerin işareti olarak adlandırılan bir grup veya onları bağlayan ilişkilerin belirli özellikleri bakımından dilsel olmayan, değişmeyen durumların sınıflandırılması anlamına gelmektedir.

O. S. Akhmanova “Slovar Lingvisticheskikh Terminov” adlı eserinde sematik terimini, dil birimlerinin iç (anlamsal) yapılarının temel kalıplarını inceleyen bir dilbilim bölümü olarak belirtmektedir.¹²

Dilbilim Terimleri Sözlüğünde semantik, dil birimlerinin anlamsal tarafları ve dilbilimsel birimlerin anlamsal yapısını araştıran bir bilim dalı olarak tanımlamaktadır.¹³

⁷ Aksan, 2004, 69.

⁸ Tufan Demir, *Türkçe Dilbilgisi*, Kurmay Kitap Yayın Dağıtım, Ankara 2013, 552.

⁹ V. A. Beloshapkova, *Sovremenniy Russkiy Yazık*, Vısshaya Shıkola, Moskva 1989, 171.

¹⁰ O. N. Seliverstova, *Trudı po Semantike*, Moskva 2004, 36-37.

¹¹ Yu. D. Apresyan, *Leksicheskoye Znachenıye Slova*, Nauka, Moskva 1974, 56.

¹² O. S. Akhmanova, *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1966,391.

¹³ T. V. Zhrebilo, *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*, (izdaniye 5-oe ispravlennoye i dopolnennoye), Izdatelstvo OOO “Filigrım”, Nazran 2010, 318.

M. V. Panov “Entshiklopedicheskiy Slovar Yunogo Filologa” adlı eserinde semantiği sözcükler, morfepler, söz dizimsel yapılar, tonlamalar gibi dil birimlerinin ve nispeten basit birimlerin anlamlarından oluşan cümlelerin, onunla bağlantılı olan tüm metinlerin dil birimsel anlam bilimi olarak ifade etmiştir.¹⁴

TDK’ya göre anlambilim; “dili anlam açısından inceleyen bilim dalı, semantik” olarak tanımlanmaktadır.¹⁵

Doğan Aksan’a göre anlambilim; XIX. yüzyılın ortalarına doğru bilim dünyasında beliren ve yüzyılın sonlarında gelişen dilin o zamana kadarki çalışmalarında önemsenmeyen yanını ele alan, dilin doğrudan doğruya anlam yönüne eğilen bir daldır. Aksan’a göre anlambilim, dilin düşünce yanı ve sesle düşünce arasındaki ilişkilerle ilgilenmektedir.¹⁶

Süer Eker’e göre anlambilim; dildeki sözcükleri anlam bakımından ele alan sözcüklerle, o sözcüklerin belirttiği kavramlar, yani dil ile düşünce yapısı arasındaki ilişkileri inceler. Anlamla ilgili temel kavramlar, sözcüklerde temel anlam, sözcüklerde yan anlamlar, eş anlamlı sözcükler, karşıt anlamlı sözcükler, çok anlamlı sözcükler ve anlam değişimleri anlam biliminin ele aldığı alt konu başlıklarıdır.¹⁷

Zeynep Korkmaz, “Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğünde” anlambilimini, dildeki birimleri anlam bakımından ele alıp inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlamıştır. **Korkmaz’a** göre anlambilimi “durgun veya eş zamanlı anlam bilimi” ve “gelişmeli veya art zamanlı anlam bilimi” olarak iki alt dala ayrılmaktadır. Eş zamanlı anlam bilimi; dilin belirli bir zaman dilimindeki durumunu tarihi değişim ve gelişimlere değinmeden inceleyen, sözcükleri anlam alanları kapsamaları ile çokanlamlılık, eş seslilik, eş anlamlılık, vb. yönlerden ele alan anlambilimi dalıdır. Art zamanlı anlambilimi ise; dilin anlamla ilgili olaylarını tarihi gelişim ve değişim süreci içerisinde ele alan anlambilimi dalıdır.¹⁸

¹⁴ M. V. Panov, *Entshiklopedicheskiy Slovar Yunogo Filologa*, Pedagogika, Moskva 1984,259.

¹⁵ *Türkçe Sözlük*, 128.

¹⁶ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015, 30.

¹⁷ Eker, 34.

¹⁸ Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*,72.

“Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi” adlı eserde anlambilim, hem tarihe hem de insan bilimlerine dayanan ve insan iletişiminin temellerinin bulgulanmasını sağlayan bir bilim olarak tanımlanmaktadır.¹⁹

Kerim Demirci’ye göre anlambilim alanı, **“semantik”** olarak da adlandırılmaktadır. Demirci’ye göre, *anlambilim manasına gelen semantik kelimesi göstergebilim anlamındaki “semyoloji” - “semyotik” sözcükleriyle aynı kökten gelmektedir. Birbirleriyle bağlantılı olan semeiotikos, semeiosis, semeioun ve sema gibi kavramlar “gösterme, gösteren, işaret” gibi anlamlara gelmektedir. Bir göstergenin neyi gösterdiği, neye işaret ettiği, ne demek istediği esasen ne anlama geldiği demek olduğundan göstergebilim ile anlabilimi birbirleriyle bağlantılı iki bilim dalıdır.*²⁰

“Terimden Anlama Dilbilim Yazıları” adlı esere göre **anlambilim**, olası bütün görünümünün altında göstergelerin anlamını inceleyen bir alandır.²¹

Fatma Erkman Akerson’a göre anlambilim, kelimelerin anlamlarının değerlendirilmesi ve aynı zamanda biçimsellik, işlevsellik ile ilgilenen dilbilgisi dalıdır.²²

“Dilbilimine Giriş” adlı eserde **Zeynel Kıran ve Ayşe Eziler Kıran** anlabilimini doğal dillerdeki anlam evrenini, dolayısıyla dil göstergesinin gösterilen bölümünü inceleyen bir bilim dalı olarak belirtmektedirler.²³

Günay Karaağaç anlabilimini “anlam bilgisi” olarak adlandırmaktadır. **Karaağaç’a göre anlam bilgisi**; *“dildeki sözleri, söz öbeklerini ve cümleleri anlamları yönünden ele alan dil bilgisi çalışmalarıdır. Dilin düşünce yönüyle ilgili olup, sesle düşünce arasındaki ilişkilerle ilgilenen dil bilgisi dalıdır. Temelinde “ad bilgisi” ve “söz bilgisi” yer almaktadır.”*²⁴

¹⁹ Ece Korkut, İrem Onursal Ayırır, *Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi*, (Güncellenmiş 2.Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016,63.

²⁰ Kerim Demirci, *Türkoloji için Dilbilim Konular Kavramlar Teoriler*, (4.Baskı) Anı Yayıncılık, Ankara 2017, 220.

²¹ Mustafa Durak, *Terimden Anlama Dilbilim Yazıları*, Multilingual, İstanbul 2005, 59.

²² Fatma Erkman Akerson, *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2016, 104.

²³ Zeynel Kıran, Ayşe Eziler Kıran, *Dilbilimine Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime) (4.Baskı)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, 291-292.

²⁴ Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi (2.Baskı)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013, 81-82.

Tahir Nejat Gencan da anlambilimini “anlambilgisi”²⁵ olarak adlandırmaktadır. Gencan’a göre; anlam bilgisi terimi Grekçe “*semantikos’tan*” ya da “*semainein’dan*” gelmiştir. Bunların ikisinin de kökü “*sema’dır.*” İlk anlamı “*im*” /(işaret)’dir. Daha sonraları “*anlam*” olarak benimsenmiştir. 1839 yılı başlarından bu yana dilbilimciler “*semasiologie*” terimini kullanmışlardır. Daha sonraları **Fransız bilgini Michel Breal,** anlambilgisi karşılığı olarak “*semantique*” terimini koymuş ve bu terimle anlam değişimlerine öncülük eden kuralları belirtmek istemiştir. Sonrasında anlam incelemeleri çalışmaları giderek artmıştır. Böylelikle “*semantik*” terim olarak, sözcüklerin “*kapsam*”, “*kavram*” ve “*anlam*” değerlerini inceleyen bir dal haline dönüşmüştür.²⁶

Rus ve Türk dilbilimcilerin tanımlarından yola çıkarak anlambilimini; ***dil birimlerinin anlamsal yapılarının temel kalıplarını araştıran, dilin doğrudan anlam yönünü ele alan, dil ve düşünce yapısı arasındaki ilişkileri inceleyen önemli bir bilim dalı*** olarak ifade edebiliriz.

Rusça Dil bilgisinde ***anlambilim*** kendi içerisinde ***2 bölüme ayrılmaktadır;***

1. Dilbilimsel Anlambilim
2. Sözcüksel Anlambilim

1.1.1. Dilbilimsel Anlambilim

Dilbilimsel anlambilim, (*dilbilimsel semantik*) bilişsel bir bilim olarak ele alınırken, ***bir dilin semantik sisteminin incelenmesi, kavram sistemi ve onun işleyiş mekanizmalarının araştırılması için*** de önemli bir araç haline gelmektedir.

J. Lyons’a göre; “*dilbilimsel anlabilimi*” terimi belirsizdir. Anlambilimin bir anlam çalışması olduğu göz önünde bulundurulduğunda, “*dilbilimsel anlambilim*” ya dilde ifade edildiği sürece anlam araştırmasına ya da alternatif olarak dilbilim içindeki anlam çalışmasına atıfta bulunmak amacıyla yapılmaktadır. Dilbilimsel anlambilim bir dilbilim dalıdır, tıpkı felsefi anlambilimin bir felsefe dalı, psikolojik anlambilimin de bir psikoloji dalı olması gibi...²⁷

²⁵ “**Anlam bilgisi**” kavramı eserin orijinalinde “**anlambilgisi**” olarak bileşik şekilde ifade edilmiştir.

²⁶ Tahir Nejat Gencan, *DilBilgisi*, Tek Ağaç Eylül Yayıncılık, Ankara 2007, 549.

²⁷ J. Lyons, *Linguistic Semantics, An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge 1995,11.

V. A. Beloshapkova'ya göre, bilimsel bir disiplin olarak **dilbilimsel anlambilimi**, konusu olarak, dilin farklı düzeylerindeki birimlerin anlamı üzerine çalışmalara sahiptir.²⁸

L. M. Vasilyev'e göre ise **dilbilimsel anlambilimin konusu, bir dilin sözcüklerinde, morphemlerinde, dil bilgisel biçimlerinde ve söz dizimsel yapılarında bulunan dilbilgisel düşünce içeriğidir**. Ona göre, “**anlambilim**” terimi genellikle bir bilim olarak **dil bilimsel anlambilimin konusunu, yani düşünsel içeriğini** belirtmek için kullanılmaktadır.²⁹

1.1.2. Sözcüksel Anlambilim

Sözcüksel anlambilim temel olarak farklı hece türleri, anlambilimsel değişimler (*kaymalar*), çokanlamlılık, eş anlamlılık, vb. gibi yönlerden bireysel sözcüklerin veya sözcük gruplarının anlamlarının işleyişlerini ve onların tarihsel gelişim süreçlerini incelemektedir.³⁰

V. A. Beloshapkova'ya göre; **sözcüksel anlambilimin** konusu, kelimenin kavramsal anlamıdır. **Sözcüksel birim** işaret birliğidir. Özellikle bir gerçeklik nesnesinin kelime tanımı biçimindeki dilsel yansımadır. Sözlü iletişim sürecinde dinleyici metni algılar, konuşan ise anlamı kodlar ve rolleri buna göre değiştirerek metin üretir. Bir yandan “**Bu kelime ne anlama gelir?**”, diğer yandan ise “**Bu kavram hangi kelimelerle ifade edilebilir?**” soruları ortaya çıkar. Bu nedenle sözcüksel birimlerin anlamları, **işaretten anlama** ve **anlamdan işarete** olarak iki zıt yönde incelenebilir. Buna uygun olarak, anlambilim iki bölüme ayrılmaktadır: Anlamın ifade planından içerik planına doğru incelendiği “**semasyoloji**” ve anlamın içerik planından ifade planına doğru yöneltildiği “**onomasyoloji**”... Anlambilimin bu iki bölümleri anlam ve gösterim teorisi olarak ayrılmaz bir şekilde birbirleriyle bağlantılıdır. Modern semantikteki bu bölümlerin tanımlanması, biri çoğunlukla **semasyolojik** (*çokanlamlılık, vb.*), diğeri **onomasyolojik** (*eş anlamlı, anlamsal alan, vb.*) olan temel sözcük kategorilerinin

²⁸ Beloshapkova, 171.

²⁹ L. M. Vasilyev, *Sovremennaya Lingvisticheskaya Semantika*, Vısshaya shıkola, Moskva 1990, 4.

³⁰ Vasilyev, 16.

doğasını anlamak için gereklidir. Bu bölümler arasındaki ayrım, semasiyolojik ve onomasyolojik yönelim sözlüklerinin tipolojisi için de önemlidir.³¹

1.2. YARDIMCI SÖZCÜK TÜRLERİ

Yeterli bir **metalinguistik**³² dil sisteminin oluşturulması, genel olarak dilsel araştırmanın ve incelemenin bir amacı olarak görülmektedir. Herhangi bir dilin anlambilimsel sistemi yalnızca o dilin alanlarından birisinin teorik açıdan tanımlanmasını değil, aynı zamanda genel olarak teorik dilbilim için fundamental temellerden birisinin oluşturulması amacıyla kendi yeterli ve kapsamlı sunumunu gerektirmektedir.

Ünlü dilbilimci V. V. Vinogradov, sözcük türlerini “чacmu печу” , yardımcı sözcük türlerini ise “чacmuуы печу” olarak adlandırmaktadır. Vinogradov’a göre; Rus dilindeki genel yapısal - anlambilimsel sözcük türlerinden en keskin ve belirgin olanı sözcük türleri sisteminin çeşitli sözcük kategorileri arasındaki dil bilgisel farklılıklardır. Sözcük türleri temel dil bilgisel kategorilere ayrılmaktadır. Bu kategoriler; *bağlı bir anlatımda cümle yapısında çeşitli kelime kategorileri gerçekleştiren sözdizimsel fonksiyonlarda, kelime ve kelime biçimlerinin morfolojik yapılarında, kelimenin sözcüksel anlamlarında, gerçekliğin yansıma biçiminde ve sözcük türünün bir veya birçok kısmı ile ilişkili olan bağlı dil bilgisi kategorilerinin doğasında yer alan farklılıklardan* kaynaklanmaktadır. Bunlara ek olarak Vinogradov, dünyanın bütün dillerinde sözcük türlerinin nicelik, nitelik bakımından aynı olduğunu düşünmemek gerektiğini belirtmekte ve sözcük türleri sisteminin belirli bir dilin gelişim aşamasını, dil bilgisel yapısını yansıttığını vurgulamaktadır.³³

I. A. Naumova “Morfolojiya Prostım Yazıkom” adlı çalışmasında 18.yy.’dan bu yana Rusça dilbilgisi geleneğinde **“özerk ve yardımcı sözcükler”** arasında bir ayrım

³¹ Beloshapkova, 171-172.

³² **Metalinguistik (Metadil)- Dilbilimsel teorilerin, kuralların ve sözlüklerin** oluşturulması için kullanılan **bilimsel linguistik** bir dildir. Meta-dil teorik amaçlardan ziyade öncelikli olarak pratiktir. Bu şekilde düzenlenmiş bir dil, özellikle **sözlük tanımlarının** dilidir. **Örneğin; “Bilim ve Sanat Yayınevi”** tüm kelimelerin sözlük tanımlarında kullanılan yaklaşık **61.000 meta kavram** geliştirmiştir.

³³ V. V. Vinogradov, *Russkiy Yazık, Grammaticheskoye ucheniye o slove*, Uchebnoye Posobiye dilya Vuzov po Spetsialnosti “Russkiy Yazık i Literatura”, Vısshaya Shıkola, Moskva 1986, 37.

olduğunu belirtmektedir. Ona göre; sözcükler birçok önemli dilbilimci tarafından **temel, özerk, yardımcı, biçimsel, tam veya kısmi sözcükler** şeklinde kategorize edilmiştir.³⁴

N. Yu. Shvedova, yardımcı sözcükleri bağımsız morfolojik, söz dizimsel birimleri temsil etmeyen, bağımsız kelimelere benzer morfolojik ve aynı zamanda söz dizimsel kategoriler oluşturmeyen **“görevli kelimeler”** olarak nitelendirmektedir. **Shvedova’ya göre yardımcı sözcükler; “sözlük birim” (лексема)** ve **“dil bilgisel birimler”** gibi tek başına anlamları olmayan sözcüklerdir. Sözlük birim olarak yardımcı sözcükler, bağımsız sözcükleri karakterize eden nominatif anlamlardan yoksundur. Nesneleri, imgeleri, nitelikleri, eylemleri adlandırmazlar. Onların sözcüksel anlamları, bağımsız sözcükler olarak adlandırılan ve yardımcı sözcüklerin yer aldığı ifadelerde nesnelerin, özelliklerin ve benzerlerinin girdiği ilişkilerden soyutlanan anlamlardır. Bu nedenle sözcük türü olarak yardımcı sözcükler, bağımsız kelimelerin sözcük türlerini ayıran ve belirli bir sınıfın tüm kelimelerinin sözcüksel anlamlarından soyutlanan manalara dayanan semantik ortaklığa sahip değildir. Yardımcı sözcük birlikleri, morfemleri birleştiren birliklere benzer, işlevsel, dil bilgisel bir birliktir. Dil bilgisel bir birim olarak yardımcı sözcükler, dil bilgisel kategorilere sahip olmamaları ve yalnızca yardımcı söz dizimsel işlevleri yerine getirebilme özellikleriyle bağımsız sözcüklerden ayrılmaktadırlar. Yardımcı sözcükler, kelimeleri, cümleleri veya cümlenin öğelerini bağlamak için kullanılmaktadır. Söz dizimsel kip oluşumlarında görev alır. Öznel modalitenin nüanslarını ifade etmeye yardımcı olur.³⁵

“Sovremenniy Russkiy Yazık” adlı esere göre yardımcı sözcük türleri **“edatları”**, **“zarfları”** ve **“parçacıkları”** içerir. Yardımcı sözcük türlerinin nominatif fonksiyonları yoktur. Kelimeler ve cümleler arasındaki ilişkiler ve bağlantılarda, ayrıca özerk sözcük türleri tarafından ifade edilen anlamların semantik ve duygusal nüanslarının iletilmesinde ortaya çıkarlar.³⁶

Zeynep Korkmaz “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı eserinde Türkçe dilbilgisindeki sözcük türlerini aralarındaki birleştirici ortak özellikleri veya birbirinden

³⁴Irina Naumova, *Morfologiya Prostim Yazıkom*, (uchebno-spravochnoye posobiye), versiya 2.3.ot 11.12.14, SS, 2011 Elektronik versiyon

³⁵N. Yu. Shvedova, *Grammatika Sovremennogo Russkogo Literaturnogo Yazıkı*, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1970, 311.

³⁶D. E. Rozental, I. B. Golub, M. A. Telenkova, *Sovremenniy Russkiy Yazık* (16-e izdaniye), Ayris-Press, Moskva 2018, 178.

ayırıcı nitelikleri göz önünde bulundurarak “*anlamlı kelimeler*”, “*görevli kelimeler*” ve “*anlamlı görevli kelimeler*” olarak sınıflandırmaktadır. *Korkmaz’a göre görevli kelimeler*, isimler ve fiiller gibi tek başlarına birer anlam taşımayan, eklendikleri sözcük veya sözcük gruplarıyla işlevsel olarak bağlı oldukları başka sözcüklerin yardımıyla anlamlandırılan ve cümle içerisinde geçici dil bilgisel görevleri yerine getiren sözlerdir.³⁷

1.2.1. Yardımcı Sözcük Türlerinin Özellikleri

Cümlelerin ögeleri, şüphesiz her dilde sözcük türleri tarafından gerçekleştirilen sınıflandırma ile yakından bağlantılıdır.³⁸ *Edat*, genellikle “*yardımcı sözcük türleri*” veya daha geniş bir tanımıyla “*yardımcı sözcükler*” olarak adlandırılmaktadır.

Yardımcı sözcükler “*bütünleştirici özellikler, genel - olumlu özellikler ve ayırt edici (diferansiyel) özellikler*” olmak üzere 3 farklı özelliğe sahiptir.

1.2.1.1. Bütünleştirici Özellikler

*Bu sözcüklerin bütünleştirici özellikleri asıl sözcüklerle ilişkili olan “olumsuzluklar sistemi” olarak da adlandırılabilir.*³⁹ Söz konusu sözcüklerin bütünleştirici özellikleri şu şekilde sıralandırılabilmektedir;

- ✓ *Yardımcı sözcüklerin nominatif anlamları yoktur.*
- ✓ *Cümlelerin ögesi olarak görev almazlar.*
- ✓ *Söz dizimsel çözümleme esnasında mantık sorularına cevap vermezler.*
- ✓ *Birçok morfolojik paradigmadan⁴⁰ yoksundurlar.*
- ✓ *İçlerinde söz dizimsel açıdan bağlı sözcükler kullanamazlar.*

Bu yönleriyle *yardımcı sözcüklerin hepsinin veya büyük bir çoğunluğunun dil bilgisel anlamları* vardır. Bazı dilbilimciler bu tartışmasız gerçeğe atıfta bulunarak, yardımcı sözcüklerin dil bilgisel anlamlarının sözcüksel (*leksik*) anlamlar olduğunu

³⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, (5. bsk.) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2017, 893.

³⁸ I. I. Meschaninov, *Chleny Pridlojeniya i Chasti Rechi*, Nauka, Moskva 1978, 199.

³⁹ Y. M. Prussakova, *Sistema Proizvodnih Pridlogov Sovremennogo Russkogo Yazıkı*: dis. ...kand. filol. nauk, Russkiy Yazık, Bışkek, 2002, 7.

⁴⁰ **Парадигма (Paradigma)** - Bir çekime veya yapıma örnek olarak, aynı kelimenin formlarının yanı sıra konuşma sesleri, kelime anlamları ve tek tipte birleştirilmiş yapı biçimleri sistemidir.

savunmaktadırlar. Böylece yardımcı sözcüklerin terminolojik kurallar olmadığı, bunun yanı sıra isim, edat, sıfat, bağlaç ve zarf gibi, bir dilin sözcük türünün genel sistemine dahil olan, kendi konuşma bölümlerini oluşturan kelimeler oldukları kanıtlanmıştır. Bu nedenle sözcük türleri “*asıl sözcükler*” ve “*yardımcı sözcükler*” olarak ikiye ayrılmaktadır. Yardımcı sözcüklerin *bütünleştirici özellikleri arasında bir cümle veya bir cümlenin üyesi olarak hareket eden asıl sözcükler olmadıkları*, ancak asıl sözcüklerin kendilerine özgü iletişim aracı olarak hizmet ettikleri gerçeği yer almaktadır. Bunun yanı sıra, asıl sözcüklerin bir kısmının analitik formları olarak adlandırılan özel göstergeler olarak da hareket etmektedirler.

1.2.1.2. Genel - Olumlu Özellikler

Daha önce de belirtmiş olduğumuz üzere genel olumluluk, yardımcı sözcüklerin önemli özelliklerinden bir diğeridir. Yardımcı sözcüklerin “*genel olumlu özellikleri*” şu şekilde biçimlenmektedir;⁴¹

- ✓ *Görecelilik anlamları (bağıntı) yaygındır.*
- ✓ *Çok çeşitli ilişkileri ifade edebilme özelliğine sahiptirler.*
- ✓ *Yüksek derecede soyutluluk söz konusudur.*
- ✓ *Sözcüksel anlambilimin kategorik özellikleri hakimdir.*

1.2.1.3. Ayırt Edici (Diferansiyel) Özellikler

Yardımcı sözcüklerin özelliklerinden sonuncusu ise “*ayırt edici özelliklerdir*”. Ayırt edici özellikler şu şekilde belirtilmektedir;

- ✓ *Yardımcı sözcüklerin sınıflandırılması farklılık göstermektedir.*
- ✓ *Dil sisteminin farklı seviyelerinde ortaya çıkan çeşitli baskın fonksiyonlara sahiptir.*

Bu fonksiyonların bir kısmı, asıl sözcükler (*ana sözcükler*) formunun analitik bileşenleri olarak işlev gören, biçimlendirme fonksiyonlarının baskınlığı ile karakterize edilmektedir. Bir kısmında söz dizimsel bağ ve ilişki ifadeleri söz konusudur. Bir

⁴¹ Prussakova, 7.

kısımında ise duygu ve modal (*kip*) ilişki ifadeleri dikkat çekici özellikler arasında yer almaktadır.⁴²

Yardımcı sözcükler *“bir dilde belirli gramer kategorilerini ifade eden yardımcı kelimeler”* olarak adlandırılmaktadır. Bunun yanı sıra, ifadenin farklı bileşenlerinin içeriğiyle ilgili olarak bir tür detaylandırma yapabilen **parçacıklar**⁴³ (*çastitsa*) olarak da kullanılmaktadırlar. Bu duruma ek olarak yardımcı sözcükleri ilişkileri ifade etme özelliğine sahiptir. Bu özellik, yardımcı sözcükleri dil bilgisel **morfemlerle**⁴⁴ bir araya getirmektedir. *Yardımcı sözcüklerin işlevlerinin morfemlerin işlevleriyle olan yakınlığı, yardımcı sözcükleri morfemlerle tanımlamak için bir dile mantıklı ve psikolojik ölçütlerle yaklaşan birçok bilim insanına yol göstermiştir.*

Hem fonksiyonel hem de dil bilgisel açıdan, birçok yardımcı sözcük yardımcı morfemlerden ve diğer dil bilgisi yöntemlerinden ayrılmazlar. Bu nedenle edatlar *“morfem sözcükleri”* olarak da adlandırılabilirler. Böylelikle *edatların morfem olarak ele alınması, aynı zamanda onların anlamsal özellikleri sorununun incelenmesine ve edatın anlambilimi ile ifade ettiği bağlantılar arasındaki ilişkilere katkıda bulunmaktadır.*⁴⁵

1.2.2. Yardımcı Sözcük Türü Olarak Edat

Edat, bir cümledeki bağlı veya temel öğeleri arasındaki farklı **bağıntıları** ifade eden, sözcük öbeği ve cümle içerisinde alt bir söz dizimsel bağ kuran morfolojik olarak değiştirilemeyen yardımcı sözcükler kategorisidir.⁴⁶ Genel dil bilgisel kuramda, bir edatın *kısmi* (kategorik) anlamı **“bağıntı”** (*omnovenue*) olarak tanımlanmaktadır.⁴⁷

⁴²Yu. I. Ledenev, *Nipolnoznachniye Slova kak Pokazateli Smislovih i Sintaksicheskikh Otnosheniy// Nipolnoznachniye Slova kak Sredstva Virazheniya Semanticheskikh i Sintaksicheskikh Otnosheniy*, Stavropol, 1990, 4.

⁴³ **Частица (Parçacık)** - Cümle içerisinde anlam nüanslarını kapsayan veya sözcük formları oluşturmaya yarayan cümledeki yardımcı ögesidir. Değişmezler ve cümledeki ögesi sayılmazlar.

⁴⁴ **Морфема (Morfem)** - Dilin en küçük önemli bir birimidir. **Morfemler**, özgün kullanım özellikleri olan sözcüklerin ve cümlelerin aksine kelime ve kelime biçimlerinin ayrılmaz bir parçası olarak işlev görürler. Sözcüklere dil bilgisel açıdan şekil veren, çoğu ek halinde olan kelime parçalarıdır.

⁴⁵K. A. Levkovskaya, *Teoriya Slova, Printsipy yijyo Postroyeniya i Aspektu İzhucheniya Leksicheskogo Materiala*, Moskva 1962, 185 - 187.

⁴⁶ T. A. Repina, *Pridlog*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Enthiklopediya, Moskva 1990, 394.

⁴⁷ *Russkaya Grammatika*, v2t., Izdavtelstvo Nauka, tom 1., Moskva 1980, 710.

1.2.2.1. Kategorik Anlam Bağlamında Edatın “Bağıntı” Kavramıyla İlişkisi

Edatın kendi sözcük anlamı belirli bir bağıntının göstergesidir. Çünkü edat **leksik-dil bilgisel birimleri**, yani sözcükleri birleştirir ve onun kategorik anlamının dışsal ifadesi, diğer kelimelerle olan uyumluluklarıdır.⁴⁸

Dilbilimsel Terimler Sözlüğünde edatlar, bir nesnenin bir diğer nesne, olgu veya durum ilişkisinin kategorik anlamıyla karakterize edilen **sözcük türleridir**. Bu anlam, bu sınıftaki kelimelerin orijinal sözcük anlamı ile değil, yardımcı sözcükleri birbirine bağlayan işlevsellikleriyle ifade edilir. Yani, önemli olan **“omnoenie”** kavramıdır.⁴⁹ Kategorik anlam edatların anlamında ortak bir sözcük olarak anlaşılmaktadır, bu da onları özel bir kelime sınıfı olarak birleştirmeyi ve diğer kelime sınıflarıyla karşılaştırma yapmayı mümkün kılmaktadır.

*Bağıntı, iki sözcüğün birlikte kavranabilmesi için gerekli ortak yanları ve başkalıkları belirler.*⁵⁰ Örneğin; Türkçe **ütü masası** ve **yemek masası** tamlamaları arasında ortak yan **masa’dır**; ütü ve yemek ise **başkalığı** göstermektedir. **“Bağıntı”** kavramı dilbilimciler arasında farklı şekillerde yorumlanmaktadır.

Monika Watzkova’ya göre; Edatlar özgündürler. İsimler, sıfatlar, fiiller ve diğer sözcük türlerinde sahip bulunan **bağımsız bir anlama** sahip değildirler. Bunların aksine, hiçbir şeyi adlandırmaz, herhangi kavram veya anlamı belirtmezler. Bununla birlikte, edatlar ismin dolaylı hal eklerinin, isimlerin, zamirlerin, substantif sıfatların ve sayıların, bir yandan fiiller, isimler, zamirler, sıfatlar, diğer bir yandan, nadiren zarflarla olan söz dizimsel ilişkilerini ifade ederler. **“Bağıntı”** kavramı ise edatın başlıca özelliğidir.⁵¹

⁴⁸ Russkiy Yazık: Entshiklopediya, pod. red. F. P. Filina, Moskva1979, 227.

⁴⁹ Akhmanova, 347.

⁵⁰ Doğan Aksan, *Anlambilim*, Engin Yayın Evi (4.Basım), Ankara 2009, 47.

⁵¹ Monika Watzkova, *Russkiye Nepervoobrazniye Pridlogi Otimyoniye Proushojdeniya i ih Cheshskiye Ekvivalenti*, Brno, 2006,23.

İKİNCİ BÖLÜM

EDATIN SÖZCÜKSEL VE DİL BİLGİSEL ANLAMI

2.1. EDATIN SÖZCÜKSEL VE DİL BİLGİSEL ANLAM YAPISI BİLEŞENLERİ

Cümle grubunun bileşimindeki edat ismin halleriyle birlikte, cümledeki belirli bir semantik rolün ifadesinde yer alır.⁵² Farklı türler arasındaki bağıntı kavramı ise edatın temel anlambilimini oluşturur. Bununla birlikte, edatın dilbilimde hem “*dil bilgisel*” hem de “*sözcüksel*” olarak anlam yapısı bileşenlerinin terminolojik ifade edilme sorunu vardır.

Sözcüksel anlam, verilen bir kelimenin aynı morfolojik sınıftaki diğer kelimelerden farklı olduğu ve kelimenin kendisi tarafından ifade edilen anlamdır.⁵³ Bir kelimenin sözcüksel anlamı, onun biçimcilik özelliğine rağmen *maddeseldir*.

Sözcüksel anlam, bilince yansıyan ve onun içinde bir nesneyi, özelliği, süreci, olayı, vb. pekiştiren kelime içeriğidir. Bir kişinin zihinsel faaliyetinin bir ürünü olarak, bilginin insan bilinci tarafından azaltılması, karşılaştırılması, sınıflandırılması, genellenmesi gibi düşünsel süreçlerle bağlantılıdır.⁵⁴

L. M. Vasilyev’e göre sözcüksel anlam; belirli bir sözlük birimin dilbilgisel anlamlarından soyutlanmış tüm sözcük biçimlerinin veya sözlük birimin değişmez anlamlarından birisinin genel anlamıdır. Aynı sözlük birim dilin diğer öbekleriyle birlikte, birçok sözcüksel anlam ifade edebilir ve tam tersine, aynı sözcüksel anlam onlara işlev bakımından eş değer olan bazı deyimler ve sözlük birimlerle ifade edilebilirler. Bu bağlamda, sözlük birimin dil sisteminin potansiyel çokanlamlı ve sadece ilgili değere sahip, tipik bir söz dizimsel bağlam birimi olması sorunu ortaya çıkmaktadır.⁵⁵

Kelimelerin sözcüksel anlamları somut ve özeldir, yani her sözcüksel anlam “*fırtına, kar, yürümek, azimli, şarkı söylemek, okumak, vb.*” gibi belirli bir kelimeye

⁵²D. V. Sichinava, *Materialı k Korpusnoy Grammatike Russkogo Yazıkı*, (vıpusk III), Chasti rechi i leksiko- grammaticheskiye klassı, İzdatelstvo “Nestor- İstoriya”, Sankt- Peterburg 2018, 366.

⁵³ Watzkova, 24.

⁵⁴ V. G. Gak, *Leksicheskoye Znachenıye Slova*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990, 261.

⁵⁵ Vasilyev, 36.

aittir. Bununla birlikte kelimelerin sözcüksel anlamları nesneler ve kavramlarla olan ilişkilerinde benzer değildirler. Bu ayrışma sözcüksel birimlerin sınıflandırılmasından kaynaklanabilmektedir. Sözcüksel anlamlar öncelikle nesneler ve olaylarla olan ilişkilerine bağlı olarak sınıflandırılmaktadırlar. Böylelikle nominatif ve işaret, gerçek ve mecazi, somut ve soyut anlamları ayırt etmek mümkündür.⁵⁶

Bir sözcüğün *dil bilgisel anlamı* ise, verilen bir morfolojik sınıfın bütün kelimelerine özgü olan ve bu kelime ile değil, kelimeye ek olarak ifade edilen anlamdır. Dil bilgisel anlam nesneler ve gerçeklik olgusu arasındaki ilişkiler ve bağlantıları yansıtmaktadır.⁵⁷ Dil bilgisel anlam biçimseldir⁵⁸ (*formaldır*), dil bilgisel şekillerin ve dil kategorilerinin analizinde bulunmaktadır.

Dil bilgisel anlam, sözcüksel ve türevsel anlam çıkarıldıktan sonra kalan sözcük biçiminin dilsel içeriğidir.⁵⁹

L. I. Rahmanova ve V. N. Suzdaltseva'ya göre ise dil bilgisel anlam; dil bilgisel biçimde sonuçlandırılan, kelimenin sözcüksel içeriğinden soyutlanan, soyut bir kavram, soyut dilsel içeriktir. Dil bilgisel anlamın gerçekleşmesinin önkoşulu, aynı türden (*türdeş*) ve onunla bağlı başka bir dil bilgisel anlamın veya anlamların varlığıdır. Öyle ki, tekil anlamın varlığı çoğul anlamın varlığıyla, geniş zamanın varlığı ise mutlaka geçmiş ve gelecek gibi diğer zamanların varlığıyla bağlantılıdır. Türdeş, birbirleriyle bağlı dil bilgisel anlam topluluğu ise dil bilgisi kategorisini oluşturmaktadır.⁶⁰

Edatın *dil bilgisel anlamı*, sözcükler arasındaki söz dizimsel ilişkilerin tüm yapılarının genelleştirilmiş bir göstergesi, diğer bir deyişle, ikincil bir bağlantıdır. Edatın *sözcüksel anlamı* ise, onun *yer, zaman, sebep, iyelik ve diğer ilişkileri* ifade etmesi olarak adlandırılmaktadır.⁶¹

⁵⁶ B. N. Golovin, *Vivideniye v Yazikoznaniye*, (Izdaniye, 4-e, ispravlennoye i dopolnennoye), Vısshaya shıkola, Moskva 1983, 58.

⁵⁷ Watzkova, 24.

⁵⁸ **Формальная грамматика-** (Biçimsel dil bilgisi)- Gramer biçimlerini, yapılarını, sözcük türleri, yapımları ve çekimlemelerine (*paradigmalara*) göre gruplandırılan yapıdır. Sözcük oluşumu, sözcük çekimi ve sözcük öbeği formları temel biçimsel dil bilgisi birimleridir. Bunlara ek olarak; sözcük formlarının, çekim paradigmalarının ve sözcük türlerinin dil bilgisi yapıları biçimsel dil bilgisinin bölümleri olarak nitelendirilmektedir.

⁵⁹ Vasilyev, 37.

⁶⁰ L. I. Rahmanova, V. N. Suzdaltseva, *Sovremenniy Russkiy Yazık (Uchebnoye posobiye)*, Moskva 1997, 142.

⁶¹ R. I. Maltseva, *Predlogi i pristavki v Russkom yazıke XI –XVII vv: Semanticheskaya i funktsionalaya evolutsiya: dis. ... doktora filol. nauk* / R. I. Maltseva, Krasnodar, 1999, 32.

Sözcüksel ve dil bilgisel anlam birbirlerinden farklı iki ifadelerdir. Bir yandan **“dilbilgisel anlam”** terimi genelleştirici bir özelliğe sahiptir ve bir dil biriminin belirli bir anlam yapısı kavramı ile doğrudan ilişkili değildir. Öte yandan ise, gerçek nesnelerin, özelliklerin, eylemlerin, vb. adlandırılmasının yetersizliği durumunda, edatın sözcüksel anlama atfedilmesinin mümkün olup olmaması tartışmalı bir konudur.⁶² Öyle ki Rus dil biliminde bir süre genel olarak yardımcı sözcüklerin, özellikle **edatların** ayrı sözcük türlerinde birleştirilmesi için gerekli olan genelleştirici özelliklere sahip olmadığı düşüncesi hâkim olmuştur.

2.2. DİL BİLGİSEL VE SÖZCÜKSEL ANLAM BAĞLAMINDA EDAT

Edat, ismin sözcük öbeği veya cümle içerisinde diğer sözcüklerle farklı **“bağ ilişkilerini”** ifade eden yardımcı sözcük türüdür. Yardımcı bir sözcük olan edat, cümle içerisindeki ifade ilişkileri işlevine dayanarak asıl sözcük türlerinin hepsiyle çalışmaktadır. Bu işlev **hem edatın dil bilgisel yapısı** ve **hem de semantiği** için belirleyicidir.

Edat sınıfının ayrı bir araştırma konusu olarak kategorik bütünlüğü, her biri farklı bir çalışmayla tanımlanabilecek olan birbirleriyle bağlantılı **birkaç bakış açısından** oluşmaktadır.

2.2.1. Edatın Dil Bilgisel ve Sözcüksel Anlam Problematikliği

I.I. Meshchaninov, M.V. Lomonosov, A.M. Peshkovskiy, F.I. Buslayev, A.A. Potebnya, A. A. Shakhmatov, M.I. Steblin- Kamenskiy, V.C. Bondarenko, K.I. Khodova, V.A. Beloshapkova gibi bir grup araştırmacı yardımcı sözcüklerin **yalnızca dil bilgisel anlamı** olduğunu ve bu nedenle dilbilgisi kapsamına girdiklerini iddia etmektedirler. Bu dilbilimciler aynı zamanda **“bağıntı”** kavramından sadece **edatın dil bilgisel işlev içeriğini, yani edatın isimlerle arasındaki söz dizimsel bağlantıyı** anlamaktadırlar. Bu bilim adamlarının tutumu, **bağıntının semantik kategorisinin sadece dilin dil bilgisel seviyesinde bulunduğu** görüşüne dayanmaktadır. Buna göre bu dilbilimciler edatın kendi sözcüksel anlamını reddetmektedirler.

⁶² Ye. E. Gerbek, *Fasadniye pridlogi v kognitivnom aspekte*: dis. ...kand. filol. nauk. , SPB, 1997, 36.

Bütün edatlar için dil bilgisel anlam, sözcük öbeği veya cümle içerisinde sözcükleri birbirine bağlayan, fonksiyonlarını doğrudan yerine getirmelerinde gerekli olan **“bağıntı”**, yani bir şeyin başka bir şeyle ilişkisidir. Edat, belirleyici bir ismin tanımlanmış bir sözcükle olan ilişkisini ifade etmenin bir yoludur, yani bir ismin cümle içerisindeki diğer sözcüklerle veya cümlenin geneliyle olan söz dizimsel bağlılığının bir göstergesidir.

Edatın sözdizimi işlevi sorgulanmadan, hangi açıdan değerlendirileceği göz önünde bulundurulduğunda, **diğer yardımcı sözcükler gibi sadece söz dizimsel, dil bilgisel işleve sahip olduğunu ancak anlamsal, sözcüksel bir işleve sahip olmadığını ileri sürmektedirler. “Sözcüksel anlam” terimi edatın dil içi özelliklere değil de, dil dışı gerçeklikle olan bağlantısının niteliğine dayanmaktadır.** Bu durumda edat sözcüksel anlamdan yoksundur. Aynı zamanda bu dilbilimciler bir edatın nesneleri ve anlamları değil, sözcükleri birbirine bağladığı düşüncesindedirler, **yani tamamen yardımcı görevi görürler ve dil dışı bir gerçeklikle ilişkili değildirler.**

Ünlü dilbilimci Khodova’ya göre, edatları bir sözcük olarak gören dilbilimciler dahi, onların soyut karakterlerini, yani edatların tek başlarına sözcüksel anlamının olmadığını vurgularlar. Edatın belirli gerçekliklerle, somut nesneler, eylemlerle ilişkilendirilmeyen ismin haliyle yüklenen durumları, dil dışı gerçeklikten uzaktır. **“Субстанция” (madde)** burada kendini hissettirmez. Bir tür dilsel birim olarak ismin halinin edata yüklediği biçimler, sözcüksel ölçütten ayrı, **morfem ve fonemlere** yakındır.⁶³

Ivan Meshchaninov’a göre; Her şeyden önce edatlar, bir kavram veya ismin ifadelerinin taşıyıcıları değildir. Bu yüzden edatın tek başına sözcüksel anlamı yoktur. Sözcüksel anlam yerine, cümlenin öğeleri arasındaki söz dizimsel bağın bir işaretini içerir. Dolayısıyla içeriğindeki **(непед) “önünde”** edatı herhangi bir kimsenin veya nesnenin başka bir kişinin veya nesnenin önünde bulunması anlamına gelmektedir.⁶⁴ Ona göre edat, leksik anlamı olmayan, ismin hal anlamıyla benzer sadece biçimsel bir anlamı olan yardımcı sözcük türüdür. Edatlar ne semantik anlamlarıyla ne de söz dizimsel fonksiyonlarında, sözcük grubu seçimlerinin yapıldığı dilin sözcüksel bileşimi arasında aynı ölçüde ve aynı temelde öne çıkarlar. Bağımsız sözcükler ve cümlenin

⁶³ K. I. Khodova, *Padeji s predlogami v staroslavjanskoy yazıke*, Nauka, Moskva 1971, 15.

⁶⁴ I. I. Meschaninov, *Chleny Predlojeniya i Chasti Rechi*, Akademi Nauk SSSR, Moskva 1945, 295.

ayrılmış öğelerinin temsilcileri olarak ayrı ayrı düşünüldüğünde dahi, edatlar söz dizimsel olarak bağlantılı isimlerden ayrılmaktadırlar. Bu durumda edatlar isimlerle olan bireşimli bağlantılarıyla dikkate alınmaz. Birinin bir diğerinin hal ekini yönettiği iki sözcüğün söz dizimsel ilişkilerinde ele alınırlar.⁶⁵

Bir diğer ünlü dilbilimci Vasiliy Semenovich Bondarenko'ya göre; *Edatlar oldukça özgündürler*. İsimlerde, sıfatlarda, fiillerde ve diğer sözcük türlerinde bulunan dilsel bağımsızlığa sahip değildirler. Hiçbir şeyi nitelemezler, herhangi bir kavram veya düşünce anlamına gelmezler. Bu yönleriyle edatların amacı, ismin hal eklerinin amaçlarıyla çakışmaktadır.⁶⁶

V. A. Beloshapkova' ya göre, Rusça edatlar, *на, в, от, над, вб.* edatlar gibi *yer ilişkisi*, *после, в течение, вб.* edatlar gibi *zaman ilişkisi*, *из-за, по причине, вб.* gibi *neden ilişkileri* ve ismin ikincil edatı ile asıl sözcük arasındaki *diğer ilişkileri* ifade ederler. Ancak bu her zaman böyle değildir. Edatlar tamamen söz dizimsel bir işlev görebilirler. Ona göre edatların herhangi anlamsal işlevleri yoktur, onların varlığı sadece fiillerin söz dizimsel özelliklerinden kaynaklanmaktadır. **Örneğin;**

➤ **Смеяться над чьей-л. глупостью**

Birisinin aptallığıyla alay etmek / Birisinin aptallığına gülmek

➤ **Верить в правоту**

Gerçeğe inanmak

Verilen sözcük öbeklerinde “**над**” (*üzerinde*) ve “**в**” (*içinde, içerisine*) edatlarının anlamsal bir işlevleri yoktur. Bu sözcük öbeklerinde bulunma nedenleri “**смеяться**” (gülmek, alay etmek) ve “**верить**” (inanmak) *fiillerinin söz dizimsel özelliklerinden* kaynaklanmaktadır.

Birçok edat çokanlamlıdır ve bu çokanlamlılık “**bağlam**”⁶⁷(*koşaç*) sayesinde ortadan kalkar. Örneğin; “**ехать в университет**” (*[taşıt ile] üniversiteye gitmek*) sözcük öbeğindeki “**в**” edatı *yer anlamını*, “**верить в правоту**” (*gerçeğe inanmak*) sözcük öbeğindeki “**в**” edatı ise yalnızca *söz dizimsel işlevi* yerine getirmektedir. Bu

⁶⁵ Meschaninov, 296.

⁶⁶ V. S. Bondarenko, Pridlogi v Sovremennom Russkom Yazıke, Uchpedgiz, Moskva 1961, 9.

⁶⁷ **Связка (Bağlam / Koşaç)** – Dil bilgisel anlamı ve özne ile ilişki kuran bileşik nominal yüklem bileşenidir.

nedenle izole edilen, herhangi bir bağlamla ilişkili olmayan bir edatın anlamını belirlemek kimi zaman mümkün değildir.⁶⁸

Edatın söz dizimsel işlevinin içeriği aynı zamanda onun anlamıdır, sözcüksel ve dil bilgisel bir uyumu yoktur. **Steblin- Kamenskiy V. N.** dolaylı olarak edatın anlamının sözcüksel olamayacağını ve bunun yanı sıra, edatta iki farklı anlamın işlevsel olarak birleşimini tespit etmenin imkansızlığını vurgulamaktadır. Edat beraberinde kullanılan ve dil bilgisel anlamını biçimlendiren yapı olmadan kullanılamaz. Bu temelden yola çıkılarak yalnızca asıl sözcüklerin sözcüksel anlamı olduğuna varılmıştır. Edatın böyle bir anlamı yoktur. Yalnızca **dil bilgisel anlamı** olabilir.⁶⁹

A.A. Shakhmatov'a göre edat, bir ismin başka bir isim, sıfat veya fiille olan **dil bilgisel ilişkilerini** ifade etmeye yarayan kelimeleri içeren sözcük türlerini ifade etmektedir.⁷⁰

A.A. Potebnya'ya göre ise edat, *nesne bağlayıcısıdır*, bu nedenle sadece eklerle (**tümleçlerle**) bağ kurarlar.⁷¹ Bu durumda **edatın işlevi**, biri diğerini kontrol eden iki kelime arasındaki ilişkiye indirgenmektedir.

Bu ifadelerden yola çıkarak diyebiliriz ki;

- ✓ Edat yalnızca **söz dizimsel bağı** ifade eder.
- ✓ Edat tarafından aynı dilde ifade edilen **ilintiler**, diğer dillerde **bükümler** olarak ifade edilmektedir, ancak kimsenin bu bükümlerin sözcük anlamlarının olduğunu düşünmemesi **edatın yalnızca söz dizimsel bağı ifade ettiğini** doğrulamaktadır.

Bununla birlikte, **temel anlamın dil bilgisel anlam olmadan var olamayacağı kabul edilirse, dil bilgisel anlamın da temel anlam olmadan var olamayacağı kabul edilmelidir**. Edat minimal bir ifade özelliğine sahiptir. Edatların yardımıyla oluşan gerçek isimlendirme, yalnızca adlar ve onların eşdeğerleri ile birlikte kullanıldığında ortaya çıkabilir. Sözcüksel anlamın dilbilim dışı bir ilişkisi vardır. Nasıl ki dil bilgisel anlam dil içinde tamamen kilitlenip işlev görüyorsa, **edatın dil bilgisel bir anlama sahip**

⁶⁸ Beloshapkova, 527.

⁶⁹ M. I. Steblin- Kamenskiy, *Spornoye v Yazikoznaniy*, LGU, Leningrad, 1974, 31-32.

⁷⁰ A.A. Shakhmatov, *Sintaksis Russkogo Yazıka*, URSS, Moskva 2001, 54.

⁷¹ A. A. Potebnya, *Iz Zapisok po Russkoj Grammatike*, Moskva 1958, 127.

olduğu ve sözcüksel anlamdan, semantik fonksiyondan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

Belirtmiş olduğumuz dilbilimciler, edatın dil dışı gerçekliği yansıtma özelliğini reddetmemelerine rağmen, edatın sözcüksel anlamı değil de, dil bilgisel anlamı olduğunu düşünmektedirler. Çünkü edatın anlamında yansıtılan ilişkiler, kavramlar veya fikirler biçiminde düşünceye yansımamıştır. ***Başka bir deyişle, sözcüksel anlam yalnızca nesneleri, olayları ve nitelikleri yansıtan, fakat aralarındaki ilişkiyi yansıtmayan bir düşünce birimi olarak, dar manadaki kavram ya da fikirlerle tanımlanmaktadır.***

Bununla birlikte günümüzde daha yaygın olan görüş, ***edatın anlamsal fonksiyonu***, yani ***sözcüksel anlamının*** olmasıdır. V. V. Vinogradov, A. I. Smirnitkiy, A. N. Tikhonov, N. M. Shanskiy, R. M. Gaiysna, V. G. Gak, O. N. Seliverstova, T. N. Malyar, V. V. Burlakova, R. I. Maltseva, V. V. Veselitskiy, vb. dilbilimciler yardımcı sözcüklerin ***yalnızca dil bilgisel değil, sözcüksel anlamlarının da olduğunu düşünmektedirler.*** Yani ***“bağıntının”*** sadece dil bilgisel düzeyde değil, aynı zamanda sözcüksel düzeyde de gerçekleştirildiği kabul edilmektedir.

Sözcüksel anlam kural olarak, dilbilgisi karşıtlığına göre belirlenmektedir, fakat bu tür karşıtlık ilkeleri her araştırmacı için farklılık göstermektedir. Bu nedenle de ***“sözcüksel anlam”*** teriminin içeriği de değişmektedir.

V. V. Vinogradov’a göre, herhangi bir şahıs veya nesne adının hal ekiyle bağlantısı olmadan, edatın kendi anlamı ortaya çıkmaz. Edatlar dolaylı bir nesnenin ***aglutinatif*** örnekleri olarak düşünülebilirler. Ancak edatların büyük bir çoğunluğu sözcüksel anlamlarını korumaktadırlar. Bununla birlikte edatlar, durumsal ilişkileri doğrudan ifade etme özelliğinden tamamen yoksun olan basit önekli ismin halleri değildir.⁷²

Tikhonov ve Shanskiy ***“Sovremennyy Russkiy Yazık”*** adlı eserlerinde edatların tek başlarına herhangi bir şeyi ifade edememelerinin, onların sözcüksel anlamlarından yoksun oldukları anlamına gelmediğini ifade ederler. Edatların sözcüksel anlamları onların bireysel karakterleri olarak görünmektedir. Anlambiliminde edatların ***sözcüksel ve dil bilgisel*** anlamları birbirinden ayrılmaz bir parçayı oluşturmaktadır. İsmi halinin

⁷² V. V. Vinogradov, 515.

yüklediği anlam, edatların *dil bilgisel anlamlarıdır. Yer, zaman, nesne vb. ilişkilerin somutlaştırılması ile ilgili anlamsal öğeler ise*, onların *sözcüksel anlamlarını* içermektedir. Bu nedenle bir ismin *aynı durum (hal eki)* ile çekimlenen *farklı* edatlar, farklı değerleri ifade etme özelliklerine sahiptirler.

Örneğin; у меня, от меня, из-за меня, без меня, до меня, vb. gibi... Bu bileşenler kesin olarak birbirlerinden edatların *sözcüksel anlamlarında* farklılık göstermektedirler.⁷³

Russkaya Grammatika,⁷⁴ya göre edat, sözcük öbeği veya cümle içerisinde asıl sözcüğün diğer sözcüğe bağlanmasını ve bu sözcüklerle adlandırılan **nesne, eylem, durum ve özelliklerin birbirleriyle olan ilişkisinin ifade edilmesini sağlayan** yardımcı ögedir. Edatlar, özne ilişkisi hariç, isimlerin dolaylı halleriyle ifade edilen ortak ilişkileri ifade ederler. Bu daima belirli ve nesnel bir ilişki türüdür veya bilgilendirici tamlama ilişkisidir.

Russkaya Grammatika ayrıca, bir edatın sözcük anlamının edat tarafından ifade edilen ilişkinin bir anlamı olduğunu ifade etmektedir. Bu ilişki oldukça soyut, geniş veya daha somut, belirleyici ve dar olabilmektedir. Ancak her durumda edatın sözcüksel bir anlamı vardır, yalnızca **soyutluluk derecesi farklıdır**.⁷⁵

V. V. Veselitskiy, belirli nominatif fonksiyonları yerine getiren bir sözcük olması ve her hangi başka bir sözcük gibi, kendine özgü anlamı olduğunu doğrulayarak edatlara sözcüksel bir anlam vermektedir.⁷⁶

R. I. Maltseva, edatları genetik ve işlevsel olarak, sözcüksel anlama sahip olan zarflara yakın sözcükler olarak nitelendirmektedir.⁷⁷

V. V. Burlakova, edatların sözcüksel olarak boş birimler olmadıklarını vurgular ve bağlayıcı özelliklerinin yanı sıra, kendilerine özgü semantik anlamları olduğunu iddia eder.⁷⁸

⁷³ N. M. Shanskiy, A. N. Tikhonov, *Sovremenniy Russkiy Yazık*, v 3ch. Chast.2, Slovoobrazovaniye, Morfologiya, Vıs. shk, Moskva 1987, 234.

⁷⁴ *Russkaya Grammatika*, 704.

⁷⁵ *Russkaya Grammatika*, 710.

⁷⁶ L. N. Fomenko, *Artikl i pridlog kak aktualizatorı imeni (na materiale grecheskogo i russkogo yazıkov)* : dis. ...kand. filol. Nauk/ L. N. Fomenko, Krasnodar, 2007, 128-129.

⁷⁷ Maltseva, 5.

⁷⁸ Fomenko, 128.

Ünlü yazar **R. M. Gaiysna**, bağıntının yalnızca dil bilgisel ölçütte değil, sözcüksel ölçütte de gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Ona göre “**bağıntı**” genel bir terimdir ve akrabalık terimleri, belirli bir bölümü veya bir bütünü niteleyen isimler, yüklem sözcükleri gibi asıl sözcüklerin anlamlarında yer almaktadır. Bu kategori dilde sadece soyut değil, aynı zamanda bağıntının niteliksel çeşitliliğini yansıtan türlerde de gerçekleşir.⁷⁹

Edatlar çoğunlukla birden fazla eş anlamı bulunan gruplar oluşturarak, isim, fiil ve özerk sözcüklerin dilbilgisel kategorisi gibi birbirleriyle eş anlamlı ilişkilere girerler. Örneğin; (у / возле / подле / около / рядом, vb. ; перед / впереди; gibi) Bunların yanı sıra (над / под ; перед / за) gibi zıt anlamlı ilişkilere de girebilmektedirler.⁸⁰ Kendi sözcük anlamı olmadan edat, edat - ismin hali işlevini yerine getiremezdi. Örnekteki edatlar tüm edat yapılarının anlamlarını içine almaktadır. Ve bu ancak edatın ve ismin sözcüksel anlamları ile etkileşime girdiğinde mümkün olmaktadır. Edatları bağlı bir ad olmadan zıt veya eş anlamlı olarak ilişkilendirme olasılığı da edatın kendi sözcüksel anlamını ifade etmektedir.

Bununla birlikte birçok araştırmacı özellikle “**yer – yön**” ve “**zaman bildiren**” edatların dil dışı gerçekliğin nesneleri arasındaki ilişkileri isimlendirebilme yeteneklerini savunmaktadırlar. Somut cümlelerde bu tür ilişkiler tam olarak edatlarla ifade edilmektedirler. Bir yer edatını bir diğeriyle değiştirirken, cümle tamamen farklı bir **yer ilişkisi** hakkında bilgi aktarmaya başlar. Örneğin;

- Студенты собрались на площади **перед нашим факультетом**.
(Öğrenciler **fakültemizin önündeki** meydana toplandılar.)
- Студенты после собрания на площади пошли в столовую, которая находится **за нашим факультетом**.
Öğrenciler, meydana toplandıktan sonra **fakültemizin arkasında bulunan** yemekhaneye gittiler.

A. I. Smirnitkiy edatın morfolojik olarak parçalara ayrılmadığı düşüncesine aykırı görüşler ortaya sürmüştür. Smirnitkiy, edatların asıl sözcüklerin aksine, dil

⁷⁹ R. M. Gaiysna, *Kategoriya Otnosheniya v Yazıke*, BGU, Ufa, 1997, 15-16-19-22.

⁸⁰ V. I. Pekar, *Semantika Pridlogov Vertikalnoy Sopolozhennosti v Kognitivnom Aspekte* (na Materiale Angliiskih Pridlogov above i over i Russkogo Pridloga nad) : dis. ...kand. filol. nauk. , Ufa, 2000,14.

bilgisel bir anlam ifade edebilecek biçimsel bir parça olmadığını öne sürmektedir. **Ona göre edatın anlamı temel, yani sözcüksel anlamdır.**⁸¹

O. N. Seliverstova ve **T. N. Malyar**⁸² ‘a göre birçok **yer-yön edatı** sadece nesneler arasındaki ilişkileri değil, nesnelerin etrafındaki boşluğun farklı kavramsallaştırılmalarını da gösterebilirler. *Örneğin;*

➤ Студенты сидели у беседки.

(*Öğrenciler çardağın etrafında oturdular.*)

cümlesindeki edat yalnızca cümlelerin öznesinin ve “**çardak**” kelimesinin denotasyonunun yer ilişkisini değil, aynı zamanda çardağın hemen bitişiğindeki alanı da göz önünde bulundurur. “**Около**” (*yanında*) ve “**рядом**” (*yakınında*) edatlarının kullanımında böyle bir alanın kavramsallaştırılmasında bir eksiklik söz konusudur. **Студенты сидели около беседки. (рядом с беседкой).**

Edatın sözcüksel anlamı, verilen dilin diğer tüm edatlarından farklı olarak, bu edata özgü olan anlamıdır. Çoğu dilbilimci için sözcüksel anlam teriminin bu anlamına dayanılarak, edatların kesinlikle sözcüksel anlamları vardır. Ancak herhangi bir dilde varlığı hakkında konuşulmasını sağlayan birtakım gerçekler vardır. Çekimlenmemiş bir edat düşüklüğünün veya değişikliğinin anlam olmasa bile, stilistik biçimlendirme yönünden değiştiremeyeceği hiçbir yapı yoktur. Buna ek olarak değişiklik veya düşüş sadece dilin normlarına uygun olarak yapılabilmektedir. Bu nedenle bazı edatlar eğer sözcüksel içeriklerinde yeterince dolu değilse, verilen her yapıda kullanılamazlar.

2.3. ANLAMBİLİMSEL SİSTEMDE EDATIN ETKİLEŞİMDE OLDUĞU PARADİGMATİK VE SENTAGMATİK İLİŞKİLER

Edatın **kendi sözcüksel anlamının varlığı** birçok olgu tarafından belirtilmektedir. Böylelikle edatların anlamları, asıl sözcüklerin semantikleri ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu anlamdaki edatlar veya oluşturdıkları yapılar **eş anlamlı asıl sözcüklerle** değiştirilebilmektedir. *Örneğin; над домом (evin üzerinde)- выше*

⁸¹ A. I. Smiritskiy, *K Voprosu o Slove* (problema «ondelnosti slova») // Voprosı teorii i istorii yazıka, AN SSSR, Moskva 1952, 365.

⁸² T. N. Malyar, Seliverstova O., N., *Prostranstvenno- distantsionniye predlogi i narechiya v russkom i angliiskom yazıkah*, Verlag Otto Sagner, München, 1998, 345.

*дома (evin üstünde), за доро́гой (yolun ötesinde) - no my smopony dorozu (yolun diğer tarafında), vb.*⁸³

Edatlar diğer sözcüklerle hem **paradigmatik (dizisel)** hem de **sentagmatik (dizimsel)** ilişkilere girer. Bu da edatın anlambilimsel sisteme dahil edildiğini göstermektedir.⁸⁴

2.3.1. Paradigmatik (dizisel) İlişkiler

Paradigmatik ilişkiler; dil birimlerini gruplar ve kategorilerle birleştiren ilişkilerdir. Paradigmatik ilişkiler örneğin; “ünsüzler sistemi”, “çekim sistemi” ve “eşanlamlılar dizisine” dayanmaktadır. Paradigmatik ilişkiler dil kullanırken gerekli birimin seçilmesinin yanı sıra, dilde var olan benzer biçimdeki sözcükler ve onların uygun formlarının seçilmesine olanak sağlar.

2.3.2. Sentagmatik (dizimsel) İlişkiler

Sentagmatik ilişkiler; dilsel birimleri eş zamanlı sırayla birleştirir. Sentagmatik ilişkilerde sözcükler, morphem ve hecelerin, sözcük öbekleri ve analitik isimlerin, basit ve türemiş cümlelerin bir bileşimi olarak oluşturulmuştur. Sentagmatik ilişkiler bir dili kullanırken, o dilin iki veya daha fazla biriminin aynı anda kullanılmasına izin verir.⁸⁵

Kelimelerin *sözcüksel (leksik) ve sözdizimsel anlambilim incelemeleri yapılırken* bu iki faktör eş zamanlı dikkate alınmalı, paradigmatik *(bir sözcüğün dilin söz dizim sistemindeki anlam yerinin belirlenmesi)* ve *sentagmatik (bir sözcüğün denotatif korelasyonunun incelenmesi)* olarak iki aşamada gerçekleştirilmelidir.

V. I. Pekar’a göre; Edatların **sentagmatik (dizimsel) semantik** ilişkileri onların taşıdığı oldukları anlamdan yola çıkılarak kullanılmaktadır. İsmi belirlemiş olduğu denotasyonun cümle içerisindeki konumu ise edatın kullanılabilirliğindeki en önemli faktördür.⁸⁶ Bu durumu örneklerle şu şekilde değerlendirebiliriz;

⁸³ Prussakova, 64.

⁸⁴ Pekar, 14.

⁸⁵ V. I. Koduhov, *Vvedeniye v Yazıkoznaniye*, Prosvesheniye, Moskva 1987, 79-80

⁸⁶ Pekar, 14.

➤ **Часы в сумке.**

(Çantadaki saat.)

(“**Часы в сумке.**” (*Çantadaki saat.*) örneğini incelediğimizde, “**в**” (*içinde, içerisinde*) edatının kullanımında sentagmatik semantik ilişki açısından hiçbir problem görülmemektedir, çünkü *saat kavramının belirlediği denotasyon, çantanın denotasyonundan daha küçüktür.*

Yine “**в**” edatını ele alacak olursak, sol taraftaki ismin belirlediği denotasyon, sağdaki ismin denotasyonundan daha büyükse “**в**” (*içinde, içerisinde*) edatı kullanılamaz.

➤ **Корова в сумке.**

(Çantadaki inek.)

(Bahsetmiş olduğumuz örnekte ineğin çantanın içerisinde bulunma olasılığı imkansızdır, çünkü ineğin hacim olarak belirlediği denotasyon, çantanın denotasyonundan daha büyüktür.)

➤ **Дом в коробке.**

(Kutudaki ev.)

(Bu vermiş olduğumuz örnekte ise yine, belirlemiş olduğu denotasyona bağlı olarak, *evin kutunun içerisinde bulunma olasılığı yoktur*, çünkü evin hacim olarak belirlemiş olduğu denotasyon, kutunun denotasyonundan daha büyüktür. Bu nedenle böyle bir kullanım söz konusu olamaz.)

Bununla birlikte edatların *sentagmatik semantik ilişkileri* göz önünde bulundurulduğunda şöyle bir durumdan daha bahsedilebilir. Öncelikli olarak “**вдоль**” (*boyu boyunca, uzunlamasına*) edatını ele aldığımızda eğer sağ tarafta kullanılan isim yatay boyutlardan birisinde yer alan bir özelliğe sahipse “**вдоль**” (*boyu boyunca, uzunlamasına*) edatı kullanılabilir, ancak sağ tarafta kullanılan ismin yatay boyutlardan birisinde kullanılan bir özelliğe sahip değilse bu edat kullanılamaz. Örneğin;

➤ **Вдоль дороги**

(*Yol boyunca*)

➤ **Вдоль берега**

(*Sahil boyunca*)

(“Вдоль дороги” (*Yol boyunca*) ve “Вдоль берега” (*Sahil boyunca*) örneklerini ele alacak olursak; “yol” ve “sahil” isimleri (*kavramları*) **yatay konumda** olma özelliğine sahip isimlerdir. Bu yüzden “вдоль” (*boyunca*) edatıyla kullanımları doğru şekilde oluşturulmuştur.)

➤ **Вдоль столба**

(*Direğin boylu boyunca, uzunlamasına*)

(Yukarıda vermiş olduğumuz örnekte ise “**direk**” sözcüğü (*kavramı*) **dikey konumda** olma özelliğine sahip bir isimdir. Bu nedenle “вдоль” edatıyla kullanımı imkansızdır.)

Polisemiya (çokanlamlılık) da aynı zamanda edatların bir özelliğidir. Bileşik dil içi anlamsal ilişkilerde dahil olabilmesi için, edatın yeterli somut sözcük anlamlarına sahip olması gerekmektedir. Bireysel edatlar çokanlamlıdır ve çıkarılmaları için edata bağlı en az bir sözcüğe ihtiyaç duyulmaktadır.⁸⁷ Bu durumu şu şekilde örneklendirebiliriz;

➤ Эмре припарковал машину прямо **перед домом**.

(Emre arabayı **evin önüne** park etti.)

“**Перед домом**” (*evin önüne*) sözcük öbeğinde “**перед**” (*önünde*) edatı **bir yer belirteci olarak** herhangi bir adın veya nesnenin bulunduğu, yer aldığı konumu belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

➤ У меня привычка читать журнал **перед завтраком**.

(*Kahvaltıdan önce* dergi okuma alışkanlığım var.)

“**Перед завтраком**” (*kahvaltıdan önce*) sözcük öbeğinde ise “**перед**” (*önce*) edatı **bir zaman belirteci olarak** herhangi bir eylemin ne zaman gerçekleştiğini belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

Verilen örneklerden de görüldüğü üzere, “**перед**” edatı çokanlamlı bir edattır ve dahil olduğu cümlelerde anlamsal farklılıkları gösterebilmesi için kendisine bağlı en az bir sözcüğe ihtiyaç duymaktadır.

⁸⁷ Prussakova, 64.

V. G. *Gak*, edatın *sözcüksel anlamı* olduğu gerçeğini ifade ederken, sözcüksel anlamın dilin birimleri arasındaki çeşitli ilişkilerin gösterilmesinden ibaret olduğunu belirtmektedir. Ona göre edatın dil bilgisel anlamı, *bağlı* (ikincil) ilişkilerin ifadesinde görülmektedir. V. G. *Gak'a* göre, genel olarak edatın dil bilgisel anlamı ikincil bir bağlantının ifadesidir. Bu bağlantı *yer, zaman, sebep, nesne, vb.* gibi çeşitli ilişkilerle gerçekleştirilebilmektedir. Bu bağlantının somut, belirli özelliği ise, edatın sözcüksel anlamıdır.⁸⁸

Bununla birlikte *Gak*, “*edatın nominatif fonksiyonu*” ifadesi üzerinde araştırma yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

2.4. NOMİNASYON (ADLANDIRMA) TERİMİ

*Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde*⁸⁹ “*Nominasyon, belirli bir konuşma durumunda veya bağlamda ortaya çıkan sözcüğün isim işlevi, kullanıldığı şekildir*”. Nominatif fonksiyon dil, düşünce ve nesnel gerçekliğin incelenmesi için büyük önem taşımaktadır.

Nominasyon, nominatif bir fonksiyonla karakterize edilen dilsel birimlerin oluşumudur, yani gerçeklik parçalarının isimlendirilmesi veya izole edilmesi ve sözcükler, sözcük türleri, deyimler, cümleler, vb. şeklindeki ilgili kavramların oluşturulmasıdır. Bu terim aynı zamanda, önemli bir dilsel birimin (*nominasyon sürecinin*) sonucunu göstermektedir. Bazı dilbilimciler, isimlendirme eylemlerinin yapısını inceleyen bir dilbilim bölümünü ifade etmek için “nominasyon” terimini kullanmaktadırlar. Bu anlamda nominasyon, *onomasyoloji* ile aynı *semasyoloji* ile zıttır.⁹⁰

V. G. *Gak'a*⁹¹ göre “*Adlandırma*” (*nominasyon*) dil dışındaki nesneler arasındaki ilişkilerdir ve somut nesneler arasındaki ilişkiler, bu nesnelerin kendileriyle aynı dilbilimsel gerçeklik olgusu olarak ele alınmalıdır. Edatların yalnızca isimlerin uyumunda dile dayanmayan kavramlar olarak adlandırılması, onların nominatif

⁸⁸ V. G. *Gak*, *Teoreticheskaya Grammatika Frantsuzskogo Yazıka*, Moskva 2004, 270.

⁸⁹ Akhmanova, 261.

⁹⁰ V. N. Teliya, *Nominatsiya*, Lingvisticheskiiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990, 336.

⁹¹ V. G. *Gak*, *K Probleme Semanticheskoy Sintagmatiki // Problemy Strukturoy Lingvistiki*, Moskva 1972, 367-396.

işlevlerini inkâr etmemektedir. Nominatif fonksiyon geçişli fiillerde sadece nesnelerin bulunması durumunda gerçekleşmektedir.

Bunun yanı sıra V. G. Gak, nesnelerin adlandırılmasının önemli ölçüde farklı olamayacağını öne sürmektedir. Bu da edatlarda nominatif bir işlevin, “**anlambilimsel bir betimlemenin**” varlığının tanınması gerektiği anlamına gelmektedir.

Anlambilimsel betimleme, öngörülebilirlik kriteri (ölçütü)⁹² elde edilen anlamsal ifadenin yeterliliği için önemli bir kriterdir. Bu kriter, yalnızca bir kelimenin kullanımının belirli birtakım yönlerini açıklamakla kalmayıp, aynı zamanda yeni ortaya çıkan tüm bağlamlarda kullanımının veya kullanılmamasının öngörülmesini sağlamak için anlam derlemesinin açıklamasının gerekliliğinden ibarettir. Ünlü dilbilimci L. V. Scherba’ya göre, birtakım araştırmalar sonucunda elde edilen dilbilgisi ve sözlükler gerçekte yetersizdir. Scherba, yaşayan dilleri tanımlarken onların işleyişini araştırmak gerektiğini düşünmektedir. Bunu yapmak için ise, mevcut dil malzemesine dayanan bir çeşit soyut sistem inşa ederek, yeni olguları kontrol etmek, yani ondan türetilen olguların gerçek olup olmadığını görmek gerekmektedir. Herhangi bir yazarın o veya bu sırayı, sözcüğü ya da uyumu kullanıp kullanmasını beklemeden bir sözcüğü sistematik olarak diğer bir sözcüğün yerine geçirerek veya sözcüklerin sıralarını, tonlamalarını, vb. değiştirerek, kelimeleri keyfi bir şekilde birleştirmek gerekmektedir.⁹³

Anlambilimsel betimleme, başka bir ifadeyle **adlandırmanın** iki şekli vardır:⁹⁴

- ✓ Dilbilim dışı nesne, **Denotasyon**
- ✓ Dil biçiminde yansıyan kavram, **Signifikasyon**.

2.4.1. Denotasyon

“**Denotasyon**” her literatürde farklı yorumlara sahip olan bir terimdir.

Dilbilimsel Ansiklopedi Sözlüğünde T. V. Bulgina ve S.A. Krilov “denotatif anlamı” sıklıkla anlamın kavramsal çekirdeğini ifade eden terim olarak tanımlamaktadırlar. **Onlara göre denotasyon, objektif olarak var olan bir nesne değil,**

⁹² **Öngörülebilirlik ölçütü**, her türlü yeni denotatif durumların uygulanabilirliğini kontrol ederek kelimenin anlamsal modelinin gerçekliğini ve eksiksizliğini tahmin etmemize olanak sağlar.

⁹³ L. V. Scherba, *O Troyakom Aspekte Yazıkoviñ Yavlenij i ob Eksperimente v Yazıkovani* // Yazıkovaya Sistema i Rechevaya Deyatelnost, Nauka, Moskva 1974, 24- 38.

⁹⁴ Gak, 1972,13.

nesnenin sübjektif algılanmasının sonucudur. Bu yönüyle **denotatif anlam** dilsel anlam ile benzerlik göstermektedir. Ancak **dilsel anlam**, denotatif anlamdan farklı olarak dile dayanmayan kavramların nesneleri ile değil, sübjektif bir karaktere sahip olan nesnenin bazı kavramlarıyla doğrudan ilişkilidir.⁹⁵

Ünlü dilbilimci Yu. D. Apresyan'a göre "Somut bir nesne, olay ve nitelik anlamına gelmektedir".⁹⁶

J. Lyons için önemli olan nokta, bazı sözcüklerin **denotasyon** ilişkisi vasıtasıyla dış dünyadaki varlık sınıfları ile benzerlik gösterebilmesidir. Lyons, bu kavramı ifade etmek için "**gönderge**"⁹⁷ (*πεφραμ/reference*) terimini kullanmaktadır. Bu terime göre "**denotat**" maddi bir varlıktır. **Lyons**'a göre, çoğu dilbilimci aslında benimsenmiş olandan daha geniş bir referans nosyonuna dayanarak "**denotasyon**" ve "**gönderge**" arasında bir ayrım yapmamaktadır.⁹⁸

V. A. Beloshapkaya 'ya göre denotatif anlam, sözcüksel birimin belirtilen nesne ile bağlantısını karakterize eden nesnel anlamdır.⁹⁹

T. D. Shabanova, denotasyonu gerçekleşebilen veya ideal bir imge biçiminde var olabilen ve aynı zamanda objektifliğini koruyabilen dil dışı bir nesne olarak tanımlamaktadır.¹⁰⁰ Ona göre "denotasyon" gerçek dünyaya ait bir olgu değildir. İnsan bilincinde nesnenin ideal bir imgesi biçiminde var olabilir ve yine dile dayanmayan bir kavram olarak kalır. **T. D. Shabanova**'nın çalışmalarında denotasyon, gerçek dünyaya ait bir kavram olarak değil, olayın zihinsel bir temsili olarak, "**insan biçimci**" (**antropomorfik**)¹⁰¹ özellik taşıyan ve olayları anlamının kültürel ve bireysel özelliklerini yansıtan bir insan tarafından kavranmasının ürünü olarak yansıtılmaktadır.

⁹⁵ T. V. Buligina, S. A. Kırlov, *Denotat, Lingvisticheskij Entsiklopedicheskij Slovar*, Sovetskaya Entsiklopediya, Moskva 1990, 128.

⁹⁶ Apresyan, 1974,66.

⁹⁷ **Πεφραμ** (Gönderge)- Konuşmacının verilen konuşma dilimini telaffuz ederken ifade ettiği dilbilim dışı gerçeklik nesnesidir.

⁹⁸ Lyons, 78.

⁹⁹ Beloshapkova, 178.

¹⁰⁰ T. D. Shabanova, *Semanticheskaya model angliiskih glagolov zreniya*, IYA RAN, Ufa 1998, 25.

¹⁰¹ **Antropomorfizm**- Yunanca insan anlamına gelen "**anthropos**" ve biçim, şekil anlamına gelen "**morphe**" sözcüklerinden türetilmiş olan antropomorfizm, genel olarak insana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara yüklenmesini ifade etmektedir.

V. G. Gak bu terimi dil sistemindeki bir sözcüğün adı değil de fiili yapılan konuşmada bir sözcüğün adı olarak tanımlanmaktadır.¹⁰²

O.N. Seliverstova'ya göre denotasyon alanı, gerçek dünya tarafından dönüştürülen, bilinçten geçen bir kurgu dünyası ile temsil edilmektedir.¹⁰³ Bunun yanı sıra Seliverstova, edat kullanımının yalnızca objelerin nesnel belirtileriyle değil, nesnelerin algılanışının kültürel özellikleri gibi birtakım faktörlerle belirleneceğini iddia etmektedir.

V. Doğan Günay'a göre denotatif anlam dilin dışındaki, gerçek dünyadaki nesneleri ifade eden, gerçekliğin bir tanıtısı olan göndergelerdir.¹⁰⁴

M. V. Nikitin'e göre ise denotatif anlam **“tekil isimlerin anlamı ve ismin içeriği olan tekil kavramı”** olarak açıklamaktadır.¹⁰⁵ **“Tekil kavram”** olarak (yani; somut bir nesne kavramının konuşmacının zihninde beliren) denotatif anlamın tanımı, bu anlam ve denotasyon arasında eşit bir işaret oluşturmaktadır.

T. V. Zhrebilo'ya göre denotasyon; sözcüksel birimin belirli nesne ile ilişkisini karakterize eden, onun üzerine odaklanan nesnel sözcük anlamıdır. Yani anlamın açıklanması, bir ismin nesnel işareti anlamına gelmektedir. Bu isimle adlandırılan şey, dil dışı gerçekliğin bir nesnesidir.¹⁰⁶

Böylelikle denotasyon kavramına dair şu sonuç çıkarılabilir;

- ✓ Anlam ve onun denotasyonu arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda, denotasyon nesnel gerçeklik olgusu olmaksızın bile dil sistemine ait değildir ve ideal bir varlık olarak tasvir edilebilir.
- ✓ Bununla birlikte, her durumda denotasyonun dile dayanmayan bir kavram olduğu ve dilin bir gerçeği olmadığı önemli bir hakikattir.

¹⁰² V. G. Gak, *Semanticheskaya Struktura Slova kak Komponent Semanticheskoy Struktury Viskazivaniya*, Semanticheskaya Struktura Slova, Nauka, Moskva 1971.

¹⁰³ O. N. Seliverstova, *Mestoimeniya v Yazıke i Rechi*, Nauka, Moskva 1988, 10.

¹⁰⁴ V. Doğan Günay, *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual, İstanbul 2007, 52.

¹⁰⁵ M. V. Nikitin, *Leksicheskoye Znachenıye Slova*, Vısshaya Shıkola, Moskva 1983, 120.

¹⁰⁶ Zhrebilo, 87.

2.4.2. Signifikasyon

Signifikasyon terimi “anlam”, “dilsel anlam”, “sözcük birim anlamı” terimleri ile eş anlamlıdır. Dolayısıyla bu terimlerle aynı anlamda kullanılabilir. **Signifikasyon (anlamlandırma) , gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkiyi belirten, bir kavramı veya nesneyi bir göstergeye bağlayan bir eylemi ifade etmektedir.** Dilsel birim, dilsel göstergenin gösteren kısmını belirtirken, açıklama kısmı göndergesi hakkında bilgi içermektedir.¹⁰⁷

Dilsel anlamı tanımlayan bir terim olarak **signifikasyon**, birçok dilbilimci tarafından dil sisteminin gerçeği olarak ifade edilmektedir. Dil sistemindeki diğer anlamlar arasında aldığı yere göre veya kelimelerin sözcüklerarası ve dil içerisindeki ilişkileri ile belirlenmektedir. **Gösteren (signifiant)** ve **gösterilen (signifie)** iki yanlı yapı olarak belirtilen dilsel gösterge, genel olarak kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, varlık veya olgu şeklinde ifade edilir.¹⁰⁸ Signifikasyon, aynı zamanda birleşik bir denotasyon grubuna dönüşen işaretler hakkında genelleştirilmiş bilgi, bütün bir nesne sınıfının soyut ve değişmez yansıması olarak da tanımlanmaktadır.

Dilbilim Terimleri Sözlüğünde **signifikasyon**, kavramın içeriğini oluşturan gerçeklik olgusunun temel özelliklerini ortaya çıkaran anlam olarak tanımlanmaktadır. **Örneğin; “kavak”** kelimesinin denotasyonu bir nesne sınıfı olan ağaç türünün belirtilmesidir. Signifikasyon ise kavak ağacının uzun bir yüksekliğe sahip olan söğüt ailesinden bir ağaç türü olduğunu karakterize ederek verilen nesne sınıfının özelliklerini belirtir. Bu yönüyle significasyon, insan zihninde ve dilde denotasyonun maddesel yönünü yansıtmaktadır.¹⁰⁹

Dolayısıyla significasyon konuşmacının zihnindeki nesneyi, niteliği ve olayı temsil etmenin bir yoludur. Bu, özellikle farklı iletişim durumlarındaki aynı konunun farklı isimlerle ifade edilebileceği gerçeğinden anlaşılabilir.

Bazı bilim adamlarına göre ise significasyon, dilbilimsel araçlarla yürütülen, dile dayanmayan kavramların ikincil kategorileşmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla

¹⁰⁷ Günay, 52.

¹⁰⁸ Günay, 52.

¹⁰⁹ Zherebilo, 322.

signifikasyon, dilbilimsel bir işaret anlamında ifade edilen denotasyonların belirli bir sınıflandırılışının genel özelliklerinin kategorileşmesinin bir sonucudur.

2.5. “DEİKSİS” KAVRAMI

Edatın sözcüksel anlamı olduğunu kabul eden araştırmacılar, edatların dil dışı gerçeklik olgusunu adlandırma özelliğine sahip olup olmadıkları veya onların sözcük anlamlarının sadece “**deiktik**” anlamlarını (*fonksiyonlarını*) gösterip göstermediği konusunda birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Deiktikler, kendilerine verilen özdeş ifadeleri doğrudan değil, iletişim esnasında ifade eden sözcüklerdir. Dilde değil, konuşmadadır. Başka bir ifadeyle, konuşma eylemiyle gerçekleşmektedir.¹¹⁰

J. Maruzo’ya göre; “**deiktikler**”, daha kesin olan ve daha fazla vurgulanmak isteneni belirtmekle görevli olan parçacıklardır. Bu dilbilimciye göre “**deiktik kavramı**” konuşmacı ve dinleyiciye göre nesneleri, nitelikleri, olayları işaret eden ve konuşmanın içeriğine bağlı olarak çok çeşitli anlamlar ile ilişki kurabilen dil birimi anlamına gelmektedir.¹¹¹

Deiktiklerin bu nitelikleri onları **özel isimler** (*Мустафа* - Mustafa, *Самсун* - Samsun, *Эрджиев* - Erciyes), **maddesel isimler** (*серебро* - gümüş, *цветок* - çiçek, *вода* - su) ve **nesne sınıflarını belirten isimler** (*ворона* - karga, *дешетел* - ağaçkakan, *дуб* - meşe) gibi kesin olarak sabit bir denotasyon alanına sahip olan sözcüklerden ayrılmaktadır.

Şahıs zamirleri, işaret zamirleri, aitlik zamirlerinin yanı sıra, (*мѝм* – burada/burası, *там* - orada, *нозавчера* - dünden önceki gün/evvelsi gün, *завтра* - yarın) gibi bazı **zaman ve yer- yön zarfları deiktik sözcükler** olarak kabul edilmektedir. Çünkü deiktikler iletişimsel bir durumda, söylenen düşünce yer-yön ve zaman kavramlarıyla birlikte, konuşmacıya bağlı olarak çeşitli nesneler ve olaylarla ilişki kurabilmektedirler.¹¹²

¹¹⁰ *Voprosı Yazıkoznaniya*, Nauka, Moskva 2011, 4.

¹¹¹ J. Maruzo, *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*, Izdatelstvo İnostrannoj Literaturı, Moskva 1960, 89.

¹¹² Pekar, 15.

Bununla birlikte *справа* (sağında), *слева* (solunda), *перед* (önünde) ve *за* (arkasında), gibi bazı *yer - yön edatları* herhangi bir dialogtaki olaylar arasındaki bağlantıyı belirten *yer - yön ilişkisini* göstermektedir.¹¹³ Bu durumu örneklerle şu şekilde açıklayabiliriz;

- **А где эта Япония?- спросил я.**
 - “Peki, bu Japonya nerede?” diye sordum.
- **Где? сказал Ямомото. - Очень далеко. По ту сторону дороги, за тем оврагом, а может, и ещё дальше.**¹¹⁴
 - “Nerede mi?” dedi Yamamoto. “Çok uzakta. Yolun diğer tarafında, sığınığın arkasında, belki de daha ötede.”

“По ту сторону дороги, за тем оврагом, а может, и ещё дальше.” (Yolun diğer tarafında, sığınığın arkasında, belki de daha ötede.) cümlesinde **konuşan kişinin bu dialog içerisinde var oluşu gösterilmektedir**. Bu örmekte “за” (arkasında) edatı konuşan kişi için, onun bulunduğu noktadan bakıldığı zaman, Japonya’nın sığınığın arkasında bulunduğunu ve Japonya’nın aslında konuşan kişinin bulunduğu noktaya göre sığınaktan daha uzak olduğunu göstermektedir.

Yer - yön belirten edatlar **deiktik olmayan kavramlarla** da kullanılabilir. Bu durumda nesneler konuşan kişinin dialogta bulunduğu konuma göre değil, bağımsız bir şekilde anlatılır. Bu durumda “**Deiktik olmayan kavram**” konuşan kişinin bulunduğu duruma göre belirlenmemektedir.¹¹⁵ Bu durumu da örneklerle şu şekilde açıklayabiliriz;

- **“Памятник Достоевскому перед входом в библиотеку имени В. И. Ленина.”**

“V. I. Lenin kütüphanesi girişinin önündeki Dostoyevskiy anıtı”

“Памятник Достоевскому перед входом в библиотеку имени В. И. Ленина.” (V. I. Lenin kütüphanesi girişinin önündeki Dostoyevskiy anıtı/heykeli.) örneğini incelediğimizde; kütüphanenin bulunduğu noktaya düz bir çizgi çekildiğinde, anıtın

¹¹³ Pekar, 15.

¹¹⁴ K. Sergiyenko’nun “Do svidaniya, Ovrage” adlı eserinden alıntıdır.

¹¹⁵ Pekar, 15.

orada yer aldığı gösterilmektedir. Bununla birlikte anıtın devamlı olarak orada bulunduğu ifade edilmektedir.

V. A. Vinogradov'a göre; “**deiksis**” bir dil biriminin anlam veya işlev olarak sözcüksel veya dilbilgisel araçlarla ifade edilen bir göstergesidir. Deiksis, konuşma durumlarının ve ifadenin denotatif içeriğinin bileşenlerini gerçekleştirme görevi görür.

V. A. Vinogradov edatın kendi leksik anlamı olduğunu, dilin dışında (dile dayanmayan) kavramlar olgusunu yansıttığını kabul etmekte ve edatın herhangi bir nominatif fonksiyona sahip olmadığını, ancak *deiktik olduğunu* öne sürmektedir.¹¹⁶

R. I. Maltseva'ya göre; *deiktik anlam*, edatın isim veya diğer sözcüklerle aralarında gerçekleşen *leksik, hiyerarşik, bağlı ilişkileri* gösterme özelliği anlamına gelmektedir.¹¹⁷ Bu yönüyle edat, sözcüksel anlam ifadelerinin denotatif olmayan nitelikleri yönünden diğer sözcük kategorileriyle karşılaştırılmaktadır.¹¹⁸

“*Deiktik*” terimi **V. A. Vinogradov, R. I. Maltseva, vb.** gibi araştırmacılar tarafından daha geniş anlamda ifade edilmektedir. *Yani deiktik kavramı, bir nesneyi sadece konuşmacı veya dinleyici ile değil, aynı zamanda başka herhangi bir nesne, kişi ve özellik bakımından da belirtmektedir.*

Bahsetmiş olduğumuz dilbilimciler, “*deiksis*” kavramının bu kadar genişletilmiş anlayışıyla, tüm edatların deiktiklerle tanınmalarını kabul etmektedirler, ancak yer-yön ilişkilerinin nominatif işlevlerini reddetmektedirler. Bu dilbilimcilere göre “*в- içinde, на- üzerinde, около-yanında*” gibi edatlar *nesnel bir deiktik (tanımlayıcı)* olarak kabul edilmelidir. Çünkü bunların her biri bir nesnenin bir diğerine göre konumu hakkında bilgi aktarmaktadır. Bununla birlikte her kullanımında, bu edatlar bağlamdan bağımsız olarak kavramsal bir içerik taşımaktadırlar.

V. I. Pekar'a göre; Yer - yön ilişkileri özellikle yer - yön edatlarıyla adlandırılabilirler. Bu nedenle “*yer- yön deiksisi terimi*” yalnızca iletişimsel durumdaki katılımcılara ilişkin olarak nesnelerin konumunun bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Özellikle yer- yön edatlarının, sözdizimsel işlevlerinin yanı sıra kendi sözcüksel anlamları da vardır. Yer- yön edatlarının sözcüksel anlamı, dile

¹¹⁶ V. A. Vinogradov, *Deiksis*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990, 128.

¹¹⁷ Maltseva, 32.

¹¹⁸ Maltseva, 15.

dayanmayan kavramların yer- yön ilişkilerini adlandırma özellikleriyle kendisini göstermektedir. Son olarak ise, “*deiksis*” kavramı, iletişimsel durumdaki katılımcılarına göre nesnenin uzaydaki konumunun bir göstergesidir.¹¹⁹ Bu tanıma uygun olarak diyebiliriz ki; yalnızca *konum, yön belirten edatların bir deiktik anlamı vardır.*

¹¹⁹ Pekar, 16 - 17.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“BELİRTEÇ” KAVRAMININ “HA” EDATIYLA İLİŞKİSİ

3.1. CÜMLENİN İKİNCİ DERECEDEN ÖGESİ OLARAK “BELİRTEÇ” KAVRAMI

Aynı türde iki cümleyi birbirine bağlayan bağlaçlar dışında, hiçbir sözcük türlerinde, **birincil edatlarda**¹²⁰ (*ilgeçlerde*) olduğu gibi çok farklı anlam ve nüans çakışmaları olmaz. Her hangi tek bir edatın anlam analizi, anlamsal bağlantıların ve edatlar kategorisindeki ilişkilerin genel yapısını açıklayamaz. Yine de özellikle bazı **polisemik** (*çokanlamlı*) edatların anlam aralığını çoğaltmak faydalı olacaktır. Örneğin; “**ha**” edatı gibi... Böylelikle en azından edatın genel yapısının birtakım özelliklerini vurgulamak mümkün olacaktır.¹²¹

Çalışmamızın temel konusunu oluşturan “**ha**” edatı en yaygın Rus edatlarından biri olarak kabul edilmektedir. Amacımız “*İsmin – de hali*” ve “*İsmin –i hali*” ile birlikte kullanılan “**ha**” edatı ile ifade edilen farklı anlamları ortaya çıkarmaktır. Yalnızca edat ve ismin birleşimi değil, aynı zamanda edat - durum halinin seçimine izin veren (*çoğunlukla fiil*) temel sözcükten oluşan kelime grup bileşenlerinin kullanımı Rusça dil bilgisinde oldukça çeşitlilik göstermektedir.

“*Обстоятельство*” (belirteç), *eylemin nitel, nicel ve koşulsal, vb.* özelliklerini ifade eden cümlenin ikinci dereceden ögesidir.¹²²

Belirteç, sözcüğü bir eylemin, bir özelliğin anlamı ile açıklayan, bir eylemin hangi koşullar altında gerçekleştirildiğini gösteren ve bir eylemin veya bir imgenin şeklini, ölçüsünü, derecesini gösteren ikincil cümle ögesidir. Belirteçlerin morfolojik ifadeleri zarflardır. Zarfların yanı sıra edatlı veya edatsız ismin hal ekleri, ulaçlar (*bağfiiller*), mastarlar ve deyimsele ifadeler belirteçlerin işlevlerinde etken rol oynamaktadır.¹²³

¹²⁰ **Birincil Edatlar** (*ilgeçler*), nesnelere durum eki atayan gerçek ilgeçlerdir.

¹²¹ Vinogradov, 524.

¹²² L. L., Kasatkin, *Sovremennyy Russkiy Yazık, slovar-spravochnik* / L. L. Kasatkin, Y. V. Klobukov, P. A. Lekant, Prosvesheniye, Moskva 2004, 238.

¹²³ Rozental, Golub, Telenkova, 317.

T. T. Keldiyev ve G. M. Rahmatullayeva'nın "Russkiy Yazık" adlı eserlerinde belirteç; eylemin veya başka imgelerin belirtilerini ifade eder. Bununla birlikte, yüklemi veya cümlelerin diğer öğelerini açıklar, **bağlılık (примыкание)** ve **istem / yönetim (управление)** aracılığıyla onlarla bağ kurar. Anlam açısından belirteçler birkaç türe ayrılır. Bunlar şu şekildedir; **Eylemin nasıl yapıldığını belirten belirteç, ölçü- derece belirteci, yer belirteci, zaman belirteci, sebep belirteci, amaç belirteci, şart belirteci, vb.**¹²⁴

T. N. Mrevlishvili ve G. I. Tsibashvili'nin " Russkiy Yazık" adlı eserlerinde belirteç; eylemi **yer, zaman, sebep, amaç, şekil ve ölçü özellikleri** yönünden ifade eden **ikincil cümle ögesidir. Yer belirteci "Где?" (Nerede?) "Куда?" (Nereye?) "Откуда?" (Nereden?)** sorularına, **zaman belirteci "Когда?" (Ne zaman?) "С каких пор?" (Ne zamandan beri?) "До каких пор?" (Ne zamana kadar?)** sorularına, **sebebe belirteci "Почему?" (Neden?)** sorusuna, **amaç belirteci "Зачем?" (Niçin?) "С какой целью?" (Ne amaçla?)** sorularına, **eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç "Как?" (Nasıl?)** sorusuna, **ölçü belirteci ise "Насколько?" (Ne kadar?) ve "В какой мере?" (Ne ölçüde?)** sorularına cevap vermektedir. Belirtilen temel belirteçlerin yanı sıra; **şart, karşılık, birliktelik, vb. belirteç türleri de** Rusça dil bilgisinde yer almaktadır. Bunlara ek olarak; belirteçler zarflar, bağfiiller, edatlı veya edatsız isimler, mastarlar veya sözcük öbekleriyle ifade edilebilirler.¹²⁵

Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü 'ne göre belirteç; eylemin hangi koşullar altında gerçekleştiğini gösteren **tümcenin ikincil ögesidir.** Belirteç aynı zamanda bir imgenin ortaya çıkışının yöntemini veya düzeyini niteler. Genellikle bir fiil veya sıfat ile birleştirilir, sözcük öbeklerinin bir parçası olabilir.¹²⁶ Örneğin;

➤ Я уеду в санаторий **на лечение.**

- **Tedavi için** sanatoryuma gidiyorum.

¹²⁴ T. T. Keldiyev, G. M. Rahmatullayeva, *Russkiy Yazık* (izdaniye 2-e, ispravlennoye i dopolnennoye), Taşkent Glavnaya Redaktsiya Izdatelstvo- Poligraficheskoy Aktsionernoy Kompanii "SHARK", Taşkent, 2002, 211.

¹²⁵ T. N. Mrevlishvili, G. I. Tsibashvili, *Russkiy Yazık*, (Prakticheskiy kurs s grammaticheskimi spravochnikom), Izdatelstvo Tbilisskogo Universiteta, Tbilisi, 1991, 254.

¹²⁶ Aleksandr, Kalyuta, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2004, 68.

Belirtilen cümlede “**на лечение**” (*tedavi için*) sözcük öbeği “**обстоятельство цели**” (*amaç belirteci*)’ne cevap vermektedir.

*Belirteç, bir cümlede eylemin hangi şartlar altında gerçekleştiğini gösteren ikincil ögedir. Rusça ’da belirteçler hareket zarflarıyla, ulaçlarla, tamlayan durumunda edatlı veya edatsız olarak kullanılan isimlerle ve kıyaslama içeren ifadelerle kullanılmaktadır.*¹²⁷

Tahir Nejat Gencan’a göre belirteç; sıfatların, eylemlerin veya görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını berkiten ya da kısım sınırlayan sözcüklerdir. Gencan’a göre belirteçler görevleri bakımından **zaman, yer – yön, durum, azlık – çokluk, soru ve koşul belirteci** olarak altıya ayrılmaktadır.¹²⁸

3.1.1. Başlıca Belirteç Kategorileri

Belirteç bir cümlede sözcüğe ait (*присловный*) ikinci dereceden üyesi olarak, eylem, çekimlenmiş fiil ve sıfatla birleştirilmektedir. Morfolojik belirteçler **zarflarla** ifade edilirler, ancak **edat-durum hali** ve **dolaylı olarak ismin halinin yüklediği anlam** daha işlevseldir. Anlamsal koşullar dizini **göreceli (bağıl)** ve **işaret zamir zarflarının** etrafında toplanmıştır. **Nitelik, nicelik, yer, zaman, neden, amaç, koşul, vb. bildiren durumlar** başlıca belirteç kategorileridir.¹²⁹

V. S. Bondarenko’ya¹³⁰ göre edatların sözcüksel anlamları **genellikle 4** gruba ayrılmaktadır;

- ✓ **Yer anlamı ilişkileri**
- ✓ **Zaman anlamı ilişkileri**
- ✓ **Mantıksal ilişkileri ifade eden anlamlar**
- ✓ **Nesnel ilişkileri ifade eden anlamlar**

Cümlede durumsal ikinci dereceden öğeleri, anlambiliminde daha fazla çeşitlilik göstermektedir. **Grammatika Russkogo Yazıkı**’¹³¹ya göre **7 gruba** ayrılmaktadırlar;

¹²⁷ Ayşe, Pamir, Dietrich, *Sintaksis, Rusça Sözdizimi*, Multilingual, İstanbul 2001, 28.

¹²⁸ Gencan, 462 - 463.

¹²⁹ T. A. Panteleyeva, *Semantika-grammaticheskaya struktura pridloga “на 1” oformlyayushego vinitelnj padej, i pridloga “на 2” ” oformlyayushego pridlojny padej v sovremennom russkom yazıke*, Chelyabinsk, Moskova, 2006,21.

¹³⁰ Bondarenko, 11.

- ✓ *Eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç*
- ✓ *Yer belirteci*
- ✓ *Zaman belirteci*
- ✓ *Ölçü belirteci*
- ✓ *Sebeup belirteci*
- ✓ *Amaç belirteci*
- ✓ *Koşul bildiren belirteçler*

V. V. Babaytseva¹³² ise belirteçleri **12 kategoride** incelemektedir.

- ✓ (обстоятельство образа действия) – *Eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç*
- ✓ (обстоятельство сравнения) - *Karşılaştırma belirteci*
- ✓ (обстоятельство степени / меры) - *Ölçü (derece) belirteci*
- ✓ (обстоятельство места) - *Yer belirteci*
- ✓ (обстоятельство времени) - *Zaman belirteci*
- ✓ (обстоятельство причины) - *Sebeup belirteci*
- ✓ (обстоятельство следствия) - *Sonuç belirteci*
- ✓ (обстоятельство цели) - *Amaç belirteci*
- ✓ (обстоятельство условия) - *Koşul belirteci*
- ✓ (обстоятельство уступки) – *Karşılık belirteci*¹³³
- ✓ (обстоятельство обстановки) - *Durum belirteci*
- ✓ (модальные обстоятельства) - *Modal belirteçler*

Latin dilbilgisine göre **başlangıçta edatlar “zaman belirten zarflar”** olarak nitelendirilmekteydi. **Yer anlamından, zaman anlamı daha sonra ise eylem, sebeup, amaç, vb. anlamlar** gelişmiştir. Bu nedenle de tarihsel dönemdeki bazı edatlar zarf olarak kullanılmaktadır.¹³⁴

¹³¹ Grammatika Russkogo Yazıka, v 2t./ pod red. V. V. Vinogradov, Nauka, Moskova, 1954, 73.

¹³² V. V. Babaytseva, Sistema Chlenov Predlojenija v Sovremennom Russkom Yazıke, Prosveshenije, Moskova, 1988, 153.

¹³³ (Обстоятельство уступки) / *Karşılık belirteci*- Yükleme tarafından belirtilen eylemin aksine gerçekleştirilen durumu ifade eden ikinci dereceden cümle ögesidir. “несмотря на что?” (Neye rağmen?) sorusuna cevap verir.

¹³⁴ S. I. Sobolevskiy, Grammatika Latinskogo Yazıka, Teoreticheskaya chast: morfologiya i sintaksis, SPB, Aleteiya 1998, 172.

Ord. Prof. Dr. A. A. Shakhmatov ilk kez Rusçada edatlarla ifade edilen gramer ilişkilerini tanımlamaya ve sistematik hale getirmeye çalışmıştır. Ancak bunlar örneklerle açıklanmayan birtakım notlardan ibarettir. *Çağdaş Rus Dili'nde edatlarla ifade edilen başlıca belirteç türleri şöyledir;*¹³⁵

- ✓ *Yer Belirteci*
- ✓ *Zaman Belirteci*
- ✓ *Sebepl- Sonuç Belirteci*
- ✓ *Amaç Belirteci*
- ✓ *Koşul Belirteci*
- ✓ *Ölçü ve derece belirteci*
- ✓ *Eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç*

3.1.1.1. Yer Belirteci

Edatın yer, yön anlamı en eski bir yapı olarak bu yardımcı sözcüklerin neredeyse tüm diğer sözcüksel anlamlarının oluşumunda temel olmuştur. Bu nedenle belirteç ve nesnel anlam gibi tüm temel anlam ilişkilerinde birincil anlam değerine sahiptir.¹³⁶

Yer belirteci hareketin nerede geçtiğini, bu hareketin nereye yönelmiş olduğunu veya nereden geldiğini belirtir. “*Nerede?*” / (*Где?*) “*Nereye?*” / (*Куда?*) “*Nereden?*” / (*Откуда?*) sorularına cevap verir ve yalın hali dışında kullanılan adlar veya yer zarflarıyla birlikte kullanılırlar.¹³⁷

Yer belirteci *eylemin gerçekleştiği konumu* belirtir, *hareketin yönünü* ve *yolunu* gösterir.¹³⁸

¹³⁵ Vinogradov, 520.

¹³⁶ V.P. Malashenko, *Konstruktsi s Pridlojnimi Determinantami, Virajayushimi Predikativno-obstoyatelstvenniye Otnosheniye // Nepolnoznachniye slova kak sredstva virajeniya semanticheskikh i sintaksicheskikh otnosheniy*, Stavropol, 1977, 23.

¹³⁷ Dietrich, 29.

¹³⁸ Rozental, Golub, Telenkova, 318.

3.1.1.2. Zaman Belirteci

Zaman belirtecini açıklamadan önce “*zaman*” kavramı üzerinde durulması daha faydalı olacaktır.

TDK’ya göre zaman; “1. Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit. 2. Fiillerin belirttikleri geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zaman kavramı.” olarak belirtilmektedir.¹³⁹

Zaman, *başlangıcı ve sonu olmayan, başlangıcı ve sonu düşünilemeyen* sınırsız bir akıştır.¹⁴⁰ Cümlelerin yüklemi veya fiili ile gösterilen olayı belirli bir vakit içerisinde yerleştirmeye yarayan bir dil bilgisi kategorisidir. Konuşma anında veya göreceli zamansal yönelimin söz konusu olduğu durumlarda, bir olayın zamanı ile o olay hakkındaki konuşma süreci arasında geçen ilişkilerin “*ifadecileri*” olarak adlandırılırlar.¹⁴¹

P. A. Lekant’a göre zaman; *şimdiki, geçmiş ve gelecek sürece karşılık gelen ve yüklem olarak adlandırılan, durumların zamanını belirtmeye yarayan fiillerin değişken morfolojik işaretleridir.*¹⁴²

V. V. Vinogradov’a göre; zamansal anlam ifade eden edatların yer anlamını ifade eden edatlardan daha az olduğu kolaylıkla fark edilebilmektedir. **Zamansal anlam** yer (*mekan*) anlamıyla birleştirilir ve onların temelinde gelişir. Ona göre, Rus dilinde zamansal ilişkiler yer ilişkilerinden çok da farklı değildirler, bu durumda da çeşitli ve karmaşık eşanlamlılıklar ortaya çıkmaktadır.¹⁴³

Zaman belirteci ise, hareketin başlangıcını, devamlılığını ve bitişini gösterir. “*Kozda?*” (Ne zaman?) sorusuna cevap verir. Zaman belirteci zaman zarflarıyla, edatlı ve edatsız isimlerle ve ulaçlarla ifade edilmektedir.

Edatlar, ismin hal ekleriyle birlikte eylemin hangi anda, hangi aralıkta veya hangi zaman sürecinde gerçekleştiğini belirtirler.¹⁴⁴

¹³⁹ Türkçe Sözlük, 2641.

¹⁴⁰ Gencan, 463.

¹⁴¹ Panteleyeva, 52.

¹⁴² Lekant, 155.

¹⁴³ Vinogradov, 521.

¹⁴⁴ Bondarenko, 16 - 17.

Yer ve zaman ilişkilerinin dildeki etken alanları ve yansımaları oldukça önemlidir. Oluşumlarında etken bir rol aldıkları en eski edatların büyük bir çoğunluğu yer ve zaman ilişkilerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bunun nedeni insanların diğer nesnel gerçekliklerden önce, çeşitli yer ve zaman biçimlerinin bilincine varmalarıdır. Böylelikle dil, çok daha erken bir şekilde en doğru ve en derin yansımalarına adapte olmuştur. Buna bağlı olarak diğer tüm ilişki çeşitleri yer ve zaman ilişkilerinin temelinde gelişmeye başlamıştır.¹⁴⁵

3.1.1.3. Sebep ve Sonuç Belirteçleri

Nedensellik, nesnel dünyadaki olayların gelişim sürecindeki genetik bağıdır. Bir olgunun gerekli koşulların varlığında kaçınılmaz olarak bir sonucun ortaya çıkmasına neden olduğu gerçeğinden oluşmaktadır.¹⁴⁶

V. V. Vinogradov'a göre; nedensel ilişkileri ifade eden Rusça edatların bileşimine göre, Rusça dil bilgisi sisteminde nedensel ilişki ifadesinin nasıl ve hangi ölçüde geliştiği sonucuna varılabilmektedir. Nedensellik kavramının gelişmesinin sebeplerinden birisi; bazı basit, türevi olmayan edatların nedensel anlamlarının zaman ve yer bildiren anlamlarla bağdaşmasıdır. Bir başka sebebi, nedensel ilişkiler ifade eden bir takım edatların nedensel anlamlarının amaç, hedef anlamlarıyla örtüşmesidir. Nedensel ilişkileri ifade eden edatların diğer bir kısmı ise, nedensel anlamları karşılaştırmalı anlamlarla birleştirenlerdir.¹⁴⁷

T. A. Panteleyeva'ya göre; ***Sebep ve sonuç ilişkileri***, eylemin temeli olan sebep ve etki ettiği sonucun özelliklerinden herhangi birisiyle adlandırılan durum ilişkilerinin bir çeşididir. Cümlelerin dış yapısındaki nedensel ilişkileri iletmenin temel yolu, basit bir cümledeki nedensel durumların söz dizimsel hali ve bileşik yapılardaki nedensel anlama sahip olan yan cümlecğin konumudur. ***Nedensel durumlar***, en işlekleri isimlerin edat durum halleri olan özel ifade yöntemlerine sahiptirler. Edat durum hal öbekleri ***biçimsel yönden sebep durumları, anlambilimsel*** olarak ise sinkretizmin ortaya çıkışında bir

¹⁴⁵ Bondarenko, 11.

¹⁴⁶ *Slovar Russkogo Yazıkı*, v 4 t. / AN SSSR, Russkiy Yazık, t.3, Moskva 1985-1988, 457.

¹⁴⁷ Vinogradov, 522.

faktör olan bağlı yapıların şekli ve içeriğindeki uyumsuzlukları gösteren “**nesneler**” (**zarflar**) olarak adlandırılırlar.¹⁴⁸

3.1.1.4. Amaç Belirteci

“*С какой целью?*” (*Ne amaçla?*), “*Зачем?*” (*Neden?*) ve “*Для чего?*” (*Ne için?*) sorularını yanıtlayarak eylemin amacını belirtir.¹⁴⁹

Amaç belirteci, herhangi bir eylemin (*hareketin*) amacını, görevini belirtirken kullanılmaktadır.

3.1.1.5. Koşul Belirteci

Koşul belirteci, eylemin hangi koşullar altında gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Eylemin anlamı olan sözcüklerle bağlantılı ikinci dereceden cümle ögesidir. Temelde “*Hangi koşullarda?*” soru kalıbıyla eylemin içerisinde bulunduğu *şartları / koşulları* ifade eder.

Koşul belirteci, **gerçek** veya **mecazi anlam** çerçevesinde kullanılarak herhangi bir durumun akabinde meydana gelen şartları belirtmektedir.

3.1.1.6. Ölçü ve Derece Belirteci

Ölçü ve derece belirteci; bir “*alan ölçüsü*”, “*zaman ölçüsü*”, “*miktar ölçüsü*” ve “*nitelik derecesi*” anlamına gelmektedir.¹⁵⁰

Ölçü ve derece belirteci, herhangi bir nesnenin içeriğini, kullanım amacını belirten nicel ilişkilerin gösterilmesinde, bir şeylerin sınırlarını tanımlayan ölçülerin, miktarların belirtilmesinde ve bölme, parçalama ölçüsü, metodu, amacı olan nesnelerin ifade edilmesinde kullanılmaktadır.

Herhangi bir normun aşılması, sınırlandırılması veya elde edilememesi anlamına gelen fiillere ek olarak ölçü ve derece belirteçleri, karşılaştırmalı sıfatlar ve zarflarla, niceliksel farklılıkları, üstünlük veya eksiklik ölçütlerini belirtmektedir.¹⁵¹

¹⁴⁸ Panteleyeva, 62 - 63.

¹⁴⁹ Dietrich, 30.

¹⁵⁰ Rozental, Golub, Telenkova, 318.

¹⁵¹ Vinogradov, 527.

3.1.1.7. Eylemin Nasıl Yapıldığını Bildiren Belirteç

Eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç, hareketin cinsini ve eylemin nasıl gerçekleştiğini belirtmektedir. Hareket zarfları, ulaçlar, edatlı veya edatsız isimler ve kıyaslama içeren ifadelerle kullanılır. “*Как*” (*Nasıl?*) ve “*Каким образом*” (*Ne tür?*) sorularını yanıtlar.¹⁵²

İçerisinde birtakım eylemlerin gerçekleştiği nesneleri ifade etmenin yanı sıra eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteçler, bazı fiiller veya fiilden türeyen isimlerle birlikte herhangi bir nitelik ve özelliğin ortaya çıktığı objeleri, eylemleri belirtmek için kullanılmaktadır.

¹⁵² Dietrich, 28.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"SENKRETİZM" TERİMİ

4.1. ANLAMBİLİM ÇERÇEVESİNDE CÜMLENİN TİPİK VE SENKRETİK ÖGELERİ

Anlambiliminde cümlenin ögeleri 2'ye ayrılmaktadır.

- ✓ *Cümlenin Tipik (Tek anlamlı, Anlamdaş) Ögeleri*
- ✓ *Cümlenin Senkretik (Çokanlamlı) Ögeleri*

Cümlenin tipik ögeleri, bir cümlenin herhangi bir ögesinin tam bir diferansiyel niteliğine sahiptir. **Senkretik ögesi ise**, cümlenin farklı ögelerinin diferansiyel niteliklerini bağdaştırmaktadır.¹⁵³

4.2. "SENKRETİZM" TERİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

*Belirteçleri morfolojik olarak ifade eden araçlar "zarf" olarak adlandırılmaktadır. Fakat günümüzde belirteç fonksiyonunu, daha çok isim ve edat durum halleri gerçekleştirmektedir. İsimlerin durumsal ilişkileri ikincildir, öyle ki edatın hal ekiyle ifade edilen birçok belirteç nesnel anlamını da korumaktadır. Bazı dilbilimcilerin cümle ögeleri teorisine olan olumsuz tutumları, temel olarak, canlı ifade (konuşma) çeşitliliğinin, cümle ögelerinin genel sınıflandırma çerçevesine uymaması, onların geçişlilik durumlarını ve bunlardan kaynaklanan **senkretizm** alanını dikkate almaması gerçeğinden kaynaklanmaktadır.*¹⁵⁴

Senkretizm (syncretism- kaynaşık çatı), korelasyonlu durumlarda veya dil tarihinin önceki aşamalarında farklı formlar arasında bölünmüş birkaç anlam veya anlam bileşeninden oluşan bir durumun sabit kombinasyonudur. **Senkretik formlar "çokanlamlı veya eşsesli"** olarak da yorumlanabilmektedir.¹⁵⁵

¹⁵³ Y. Y. Dolbik, V. L. Leonoviç, L. R. Suprun-Beleviç, *Sovremenniy Russkiy Yazık*, Khrestomatiya, v tryoh chastyah, chast 3, Sintaksis, V. V. Babaytseva, BGU, Minsk, 2010, 100.

¹⁵⁴ Babaytseva, 1988, 86.

¹⁵⁵ <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1628031> Erişim tarihi: 17.12.19

V. V. Babaytseva ise senkretizmi “*bağlantı*” olarak tanımlamaktadır. Dilin gelişim sürecinde fonksiyonel olarak farklı dil bilgisi kategorileri ve tek bir formun durumlarındaki çakışmadır. *Babaytseva’ya göre; Rusçada ismin durumunun yüklendiği senkretizm ve farklı gramer kategorilerindeki olmak üzere 2 çeşit senkretizm* gözlenmektedir. Bazı dilbilimciler senkretizmi dil bilgisel *eşsesliliğe* bağlarken, bazıları ise onu dil bilgisel biçimin *çokanlamlılığıyla* bağdaştırmaktadır. Senkretizm, dil sisteminde ve buna bağlı geçiş olaylarında birbirlerine zıt olan dil birimlerinin diferansiyel yapıları ve anlambilimsel özelliklerinin sentezi anlamına gelmektedir.¹⁵⁶ Cümlelerin senkretik öğeleri *anlamı yoğunlaştırmanın ekonomik bir yoludur.*¹⁵⁷

Senkretizm, cümlelerin bir ögesindeki diferansiyel özelliklerin sentezi ve cümlelerin farklı öğelerinin işlevleri anlamına gelmektedir. Araştırmacıların çok fazla dikkatini çekmeyen bir cümle ögesidir. Çünkü dilin ve konuşmanın nesnel olarak var olan yaygın bir olgusudur. *Senkretik cümle öğelerinin* ortaya çıkmasının nedeni, *tipik cümle öğelerinden* daha zengin olan *senkretik anlambilim* ifadesinin gerekliliğidir. Bir cümlelerin yalnızca tek anlamlı öğeleri birçok anlam nüanslarını ifade edemez, çünkü gerçeklik olgusu arasındaki en karmaşık bağlantıların ve ilişkilerin ifade edilmesiyle oluşan dilsel olaylar her zaman tek anlamlı değildirler.¹⁵⁸

4.2.1. Çağdaş Dilbilimde Cümlelerin Senkretik Öğelerini Belirleyen Başlıca Faktörler

Çağdaş dilbilimde cümlelerin senkretik öğelerini belirleyen başlıca 5 faktör şunlardır;

- *Biçim ve içerik uyumsuzluğu,*
- *İkili söz dizimsel ilişkiler ve bağlantılar,*
- *Sözcük biçiminin senkretik kategorik anlamı,*
- *Fiil biçiminin eksiltisi*
- *Kelime formlarını birleştirmenin leksik-dil bilgisel özellikleri*

¹⁵⁶V. V. Babaytseva, *Senkretizm*, Lingvisticheskii Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Enthiklopediya, Moskva 1990, 446.

¹⁵⁷ Babaytseva, 1988, 87.

¹⁵⁸ Dolbik, Leonoviç, Suprun-Beleviç, 100.

4.2.1.1. Biçim ve İçerik Uyuşmazlığı

Cümle öğelerinin **yapısal özellikleri** (*biçimi*) ve **anlamsal özellikleri** (*içeriği*) birbirleriyle eşleştğinde, **tipik cümle öğeleri** ortaya çıkar. Bunlar “**sabitlik**” ve “**stabilite**” özelliklerine sahiptirler. **Biçim ve içeriğin uyuşmadığı durumlarda** ise, **cümlenin senkretik öğeleri** ortaya çıkar. Bu gibi durumlarda cümle öğelerinin semantiği bir cümle ögesinde olması gereken biçim düzenine uymamaktadır. Biçim ve içerik uyuşması, cümlenin **morfolojik öğelerine** özgüdür. **Morfolojik olmayan cümle öğelerinde** ise, sözcük türlerinin **ikincil** bir işlevde kullanıldığı durumlarda anlambilimin senkretizmi ortaya çıkar. **İkincil işlev**, hem eski özelliklerin korunmasını hem de yeni kazanımlarda bulunulmasını sağlamaktadır.¹⁵⁹

T. A. Panteleyeva’ya¹⁶⁰ göre; edat durum ekiyle ifade edilen **cümlenin durumsal öğelerinin senkretizmi**, her şeyden önce **biçim ve içerik** uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Morfolojik olmayan cümle öğelerinde sözcük türleri **dönüşümsel** bir işlevde kullanıldığında, **anlambilimin senkretizmi** ortaya çıkar. Sözcüğün kendine özgü olmayan bir söz dizimsel işlevde kullanılması, bir cümlenin senkretik öğelerinin oluşumu için temel koşuldur. Biçim ve içerik uyuşmazlığı ayrıca, kelime biçiminin sözcüksel anlamının ve kelime biçim öbeğinin cümlenin bir ögesinin karakteristik bir özelliği olması durumunda veya biçimin bağlı sözcüğün eşdeğer özelliğine denk geldiği durumda ortaya çıkmaktadır.

4.2.1.2. İkili Söz Dizimsel İlişkiler ve Bağlantılar

İkili bağ ve çok yönlü ilişkileri olan bir cümlenin tüm ikincil üyeleri, anlambilimin senkretizmine özgüdür. Bunlar “**dupleksifler**” olarak adlandırılırlar. Dupleksifler, “**belirten**” ve “**zarf**” anlamlarını bir araya getirirler.

Dupleksif, cümlenin iki ögesiyle (**fiil, isim**) ilişkili olan cümlenin özel bir yardımcı ögesidir. Zarf ve nesne sorularına cevap verir. “**Durum ve belirten**”, “**nesne ve belirten**” anlamlarıyla karakterize edilir. Sıfatlar, isimler ve nadiren zamir, sayı, vb. gibi başka sözcük türleriyle ifade edilirler.

¹⁵⁹ Dolbik, Leonoviç, Suprun-Beleviç, 101 - 102.

¹⁶⁰ Panteleyeva, 23 - 24.

4.2.1.3. Sözcük Biçiminin Senkretik Kategorik Anlamı

Bir cümle ögesinin senkretizmi, dağıtılmış sözcük biçiminin kategorik anlamının senkretizminden ve sözcük biçiminin kendisinin senkretizminden kaynaklanmaktadır. İlk durum fiilden türeyen isim, ikinci durum ise yalın durum örneğiyle ele alınmaktadır. Anlambiliminde fiilden türeyen isimlerle ifade edilen cümle ögelerini yayan sözcük biçimleri daima senkretiktir. Çünkü fiilden türeyen ismin semantiği nesnelliğin anlamını eylem anlamıyla birleştirir.

Dilde *durumsal ve nesnel ilişkiler* birbirleriyle bağlantılı bir şekilde bulunmaktadır. Bu nedenle bütün edatlar tamamen *durumsal* veya tamamen *nesnel anlamlara* sahip değildirler. Birbiriyle bağlantılı pek çok birim anlamlarında her iki alt kategorinin *anlamsal birimleri* yer almaktadır.¹⁶¹ Cümlelerin durumsal ögelerini belirleyen *senkretizm faktörü* genellikle tamamlayıcı niteliktedir. Etkileşim yapılırken, söz dizimsel özellikler tarafından oluşturulan semantik bileşen temel olarak vurgulanır.

4.2.1.4. Fiil Biçiminin Eksiltisi

Çağdaş Rus dilinin söz dizimsel sistemindeki yeniliklerden birisi de, özellikle fiil biçiminin eksiltisi şeklinde kendisini gösteren söz dizimsel yapıların sıkıştırılması ve sadeleştirilmesidir.

Fiil formuyla ifade edilen herhangi bir cümle ögesinin eksiltili olması durumunda, geri kalan kısım birincil işlevini korurken *eliptik (eksiltili, atlanmış)* işlevleri üstlenir. Sözcük biçimindeki eski anlam sözcük biçimleri arasında yeni ilişkilerin kurulmasıyla bağlantılı olarak çıkan yeni anlamlarla birleşir.

4.2.1.5. Kelime Formlarını Birleştirmenin Leksik-Dil Bilgisel Özellikleri

Cümlelerin durumsal ögelerinin senkretizmi birleştirilmiş kelime formlarının sözcük türlerinin *leksik-dil bilgisel* kategorileri, kelime grupları ve eşdeğer özellikleri koşullanabilmektedir. Örneğin;

¹⁶¹ G. A. Shiganova, *Sistema Leksicheskikh i Frazeologicheskikh Pridlogov v Sovremennom Russkom Yazıke: Monografiya*/ G. A. Shiganova - Chelyabinsk, 2001, 341.

➤ Больше всего на свете на свете я люблю лежать на диване с закрытыми глазами и смотреть в потолок.¹⁶²

(Gözlerim kapalı **kanepede** uzanmayı ve tavanı seyretmeyi, dünyadaki her şeyden daha çok seviyorum.)

“**на диване**” (*kanepede*) bileşenine iki soru yöneltebiliriz. “**где?**” (*Nerede?*) ve “**на чем?**” (*Neyin üzerinde?*) soruları... Bu sorular birleşik kelime formlarının leksik- dil bilgisel anlamlarıyla belirlenmektedir. “**где?**” sorusu “**лежать**” fiilinin leksik- dil bilgisel özellikleriyle, “**на чем?**” sorusu ise hem fiilin özellikleri hem de özellikle “**на диване**” bileşeninin verilen söz dizimsel şartlarda azaltılmadığı leksik- dil bilgisel özelliklerle saptanmaktadır. “**Лежать**” fiilinin her iki eş değerliliği “**на диване**” bileşenini yönetmektedir. Dolaylı nesne ve yer anlamlarının birleşimi cümleye hem iki soru sorulmasını hem de verilen cümlelerin ögesini *nesne ve durumun sinkretik anlamı* olarak nitelendirmemizi sağlamaktadır.

4.3. İSMİN HAL EKLERİNİN SEMANTİK KAPSAMDA EDATLA BAĞLANTISI

Ünlü bir dilbilimciye göre; durum (*belirteç*) kategorisi *en çok zarflarda* görülmektedir, ancak durumsal ifadelerin en üretken şekli *edat durum halleridir*.¹⁶³

İsmi hal eki, isimlerin cümledeki diğer sözcüklerle olan ilişkisini belirten dil bilgisi kategorisidir. Rusçada “**Именительный падеж (И.П.)**” / *İsmi yalın hali*, “**Родительный падеж (Р.П.)**” / *İsmi – in Hali*, “**Дательный падеж (Д.П.)**” / *İsmi – e Hali*, “**Винительный падеж (В.П.)**” / *İsmi – i Hali*, “**Творительный падеж (Т.П.)**” / *İsmi – ile Hali*, “**Предложный падеж (П.П.)**” / *İsmi – da, -de Hali* olmak üzere **6 adet ismi hal ekleri** yer almaktadır. İsmi yalın hali dışındaki tüm hal ekleri “**косвенные падежи**” (*kosvenniye padezhi*) olarak adlandırılırlar. Yalın hali dışındaki ismi halleri fiiler ve isimlerle birlikte kullanılırlar.¹⁶⁴

¹⁶² D. M. Volodikhin’in “Тихая тень” adlı eserinden alıntıdır.

¹⁶³ V. M. Nikitin, *Razrijadi Obstoitelstv v Sovremennom Russkom Yazıke*, Ryazan 1973, 115.

¹⁶⁴ Bahar, Demir, Svetlana, Aiupova, *Çağdaş Rus Dili - Morfoloji I. Bölüm*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2015, 24.

İsmin hal eki, söz dizimsel ilişkisini düşüncenin başka sözcükleriyle veya bir bütün olarak düşünceyle ve de bu kategorinin herhangi ayrı bir *“gramıyla”*¹⁶⁵ ifade eden ismin dil bilgisi kategorisidir.¹⁶⁶ Edat belirli bir ismin hal ekinde bir ad grubunu yönetir. *Bu nedenle edatların semantiği ile ismin hallerinin semantikleri birbirine yakındır.* Ancak edatın semantiği daha geniş bir anlam aralığını kapsamaktadır.¹⁶⁷

İsim hal ekleri edatlar aracılığıyla karşılık gelen kategorinin anlamını taşımaktadırlar. Çalışmamızın temel konusunu oluşturan *“na”* edatı ismin hallerinden *“İsmin –de hali”* ve *“İsmin – i hali”* ile birlikte kullanılmaktadır.

4.3.1. Предложный падеж («Местный падеж / «Локатив») (*İsmin –de Hali*)

- ✓ *“Где?” / (Nerede?), “О ком?” / (Kim hakkında?) , “О чем?” / (Ne hakkında?) sorularına cevap verir.*
- ✓ *Rusça dil bilgisinde ismin hallerinden birisi olan “İsmin- de –da hali” daima bir edatla birlikte kullanılır, bu yönüyle ismin diğer hallerinden farklılık göstermektedir.*¹⁶⁸
- ✓ *“в, на, о (об), по, при gibi” первообразные предлоги (türevi olmayan edatlar) ile birlikte kullanılır.*
- ✓ *Türevi olan edatlarla birlikte kullanılmaz.*

4.3.2. Винительный падеж (*İsmin – i Hali*)

- ✓ *“Куда” (Nereye?), “Кого?” (Kimi?), “Что?” (Neyi?) sorularına cevap verir.*
- ✓ *İsimlerle oluşturulan İsmin – i Hali durumu sadece fiillerle birlikte kullanılmaktadır.*
- ✓ *Edatlı veya edatsız olarak kullanılabilir.*

¹⁶⁵Граммема- “Cins” gramer kategorisi anlamıyla ilişkilendirildiğinde bir “tür” anlamı olan dilbilgisi kategorisi bileşenidir. Bir bütün olarak gramer kategorisi gibi, “grammema” da bir anlam ve ifade birliğidir. Dilbilgisel kategori yapısında gram, gramer kategorisini bir sistem olarak oluşturan karşıt gramer biçimlerinden birisidir.

¹⁶⁶ T. V. Bulgina, S. A. Krilov, *Padej, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990, 355.*

¹⁶⁷ Sichinava, 329.

¹⁶⁸ Mrevlishvili, Tsibahashvili, 206.

- ✓ *İsimlerle oluşturulan İsmi –i Hali genellikle (переходный глагол) geçişli fiillerden sonra gelir.*
- ✓ *“в, на, за, через, сквозь, о, по, под, про, с” gibi türevi olmayan edatlarla birlikte kullanılır.*
- ✓ *İsimden ve zarftan türeyen edatlar hariç, “включая, исключая, несмотря на, невзирая на, снустя” gibi fiilden türeyen edatlar ile birlikte kullanılırlar.*

4.4. İSMİN -DE HALİ İLE BİRLİKTE KULLANILAN "HA" EDATININ ANLAMBİLİMSEL (SEMANTİK) SİSTEMİ

İsmi hallerinden “*İsmi – de hali*” ile birlikte kullanılan “*на*” (*üzerinde, yüzeyinde, üzerine, yüzeyine*) edatını çalışmamızda daha önce belirtmiş olduğumuz belirteç türleri nezdinde *semantik* (anlambilimsel) ve *dil bilgisi yapısı açısından* şu şekilde inceleyebiliriz:

1. *Kişi veya nesnenin nerede olduğunu ya da eylemin nerede gerçekleştiğini ifade ederken, diğer bir deyişle, bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren herhangi bir nesnenin yüzeyinin, alanının belirtilmesinde kullanılmaktadır.*

- Он учится в Московском университете *на химическом факультете*.
(O, Moskova Üniversitesi *Kimya Fakültesi’nde* öğrenim görüyor.)
- Она ждет меня *на мосту*.
(O, beni *köprüde* bekliyor.)
- -*На чьем столе* лежат книги и газеты?
(Kitaplar ve gazeteler *kimin masasının üzerinde?*)
- -Они лежат *на моем столе*.
(Onlar *benim masamın üzerinde.*)
- *На большом круглом столе* свежие газеты и журналы.
(Yeni çıkan gazete ve dergiler *büyük yuvarlak masanın üzerinde.*)
- Я сижу *на скамейке* и смотрю на людей.
(*Bir bankta* oturuyorum ve insanlara bakıyorum.)

- Знаменитая картина Пикассо висит **на стене**.
(Picasso'nun ünlü resmi **duvarda** asılı duruyor.)
- Несколько автографов появились **на моей скатерти** благодаря тому, что к нам в Москву приезжало немало выдающихся певцов.¹⁶⁹
(Pek çok ünlü şarkıcının bize gelmesiyle **masa örtümde** birçok imza oldu.)
- Согласно приказу начальника к 8.30 все были **на местах**.
(Amirin emriyle 8.30'a kadar herkes **yerindeydi**.)
- Библиотека располагается **на первом и втором этажах**.
(Kütüphane **birinci ve ikinci katlarda** yer almaktadır.)
- Детство его прошло в деревне, **на берегу моря**.
(Onun çocukluğu köyde, **deniz kıyısında** geçti.)

Örneklerden de görüldüğü üzere “**на химическом факультете**” (Kimya Fakültesi'nde), “**на мосту**” (köprüde), “**На чьем столе?**” (Kimin masasının üzerinde?), “**на моем столе**” (benim masamın üzerinde), “**на большом круглом столе**” (büyük yuvarlak masanın üzerinde), “**на скамейке**” (bir bankta) , “**на стене**” (duvarda), “**на моей скатерти**” (masa örtümde), “**на местах**” (yerde) , “**на первом и втором этажах**” (birinci ve ikinci katlarda) ve “**на берегу моря**” (deniz kıyısında) sözcük öbeklerinde kullanılan “**на**” edatı bir “**yer belirteci**” olarak kullanılmıştır. Kişi veya nesnenin nerede olduğunu ya da eylemin nerede gerçekleştiğini ifade etmek, diğer bir ifadeyle, bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren herhangi bir nesnenin yüzeyini, alanını belirtilmek için kullanılmaktadır.

2. Bazı adalar, ada ülkeleri ve yarımadalardan bahsederken kullanılmaktadır.

на острове Хайнань (Haınan Adası'nda)

на острове Крите (Girit Adası'nda)

на Кипре (Kıbrıs'ta)

на Сахалине (Sakhalin Adası'nda)

на Кубе (Küba'da)

на Корсике (Korsika Adası'nda)

на Новой Земле (Novaya Zemlya Adası'nda)

на Аляске (Alaska'da)

¹⁶⁹ И. К. Архипова «Музыка жизни» adlı eserinden alıntıdır.

на Гавайях (Hawaii'de)

на Шри-Ланке (Sri Lanka'da)

на Мальте (Malta'da)

на Камчатке (Kamçatka yarımadasında)

на Карибских островах (Karayipler'de)

на Балканах (Balkan yarımadaalarında)

на Дальнем Востоке (Uzak Doğu'da)

на Ближнем Востоке (Orta Doğu'da)

на Ялте (Yalta'da)

на Украине (Ukrayna'da)

на Калуге (Kaluga'da)

на Филиппинах (Filipinler'de)

- Он был сыном уфимского скотопромышленника, учился в гимназии, при переходе в седьмой класс был арестован, сидел несколько месяцев в тюрьме, отец его в это время помер, Кумов прожил некоторое время в Уфе под надзором полиции, затем, вытесненный из дома мачехой, пошел бродить по России, побывал на Урале, на Кавказе, жил у духоборов, хотел переселиться с ними в Канаду, но **на острове Крите** заболел, и его возвратили в Одессу.¹⁷⁰

(O, Ufa'da yaşayan bir sığır çiftçisinin oğluydu, Gymnasium'da okudu. Yedinci sınıfa geçtiği sırada tutuklandı. Birkaç ay hapse mahkûm edildi. O sırada babası vefat etti. Kumov, bir süre polis gözetiminde Ufa'da yaşadı. Daha sonra üvey annesi yüzünden evden ayrıldı. Rusya'yı dolaştı. Urallar'da, Kafkasya'da bulundu. Duhoborlar ile yaşadı. Onlarla Kanada'ya taşınmak istedi, ancak **Girit adasında** hastalandı ve Odessa'ya geri döndü.)

- Республика Кипр — государство, расположенное **на Кипре** и близлежащих островах и де-факто контролирующее лишь 60 % его территории.¹⁷¹

¹⁷⁰ Горький Максим, “Жизнь Клина Самгина” adlı eserinden alıntıdır.

¹⁷¹<https://kartaslov.ru/%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0/%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D1%80>
Tarihi: 10.01.2020.

(Kıbrıs Cumhuriyeti, **Kıbrıs'ta** ve çevresindeki adalarda bulunan ve fiili olarak topraklarının sadece % 60'ını kontrol eden bir ülkedir.)

- Природные богатства **на Сахалине** почти не использовались.
(**Sakhalin adasındaki** doğal zenginlikler neredeyse hiç kullanılmadı.)
- Когда было подробно рассмотрено положение **на Дальнем Востоке**?
(**Uzak Doğu'daki** durum ne zaman ayrıntılı olarak ele alındı?)
- Стороны обсуждали положение **на Камчатке**.
(Taraflar, **Kamçatka yarımadasındaki** durumu tartıştılar.)
- Среди отдыхающих **на острове Хайнань** популярно лечение методами китайской традиционной медицины.
(**Haynan Adası'ndaki** tatilciler arasında geleneksel tıbbi Çin tedavi yöntemleri popülerdir.)
- **На Новой Земле**, одной из самых северных точек Европы, зима длится около 9 месяцев.
(Avrupa'nın en kuzey noktalarından birisi olan **Novaya Zemlya Adası'nda** kış yaklaşık 9 ay sürmektedir.)
- В последнее время среди молодежи стали популярны языковые школы **на Мальте**, которые отличаются своей высокой эффективностью.
(Üstün verimlilikleriyle fark yaratan **Malta Adası'ndaki** dil okulları, son zamanlarda gençler arasında popüler hale gelmiştir.)
- Нашей семье пришлось отложить запланированный в этом году отпуск **на Карибских островах** из-за вспышки вируса.
(Ailemiz, **Karayip Adaları'nda** bu yıl planlan tatilini virüs salgını dolayısıyla ertelemek zorunda kaldı.)
- **На Балканах** часто возникали межэтнические конфликты и политические кризисы из-за смешанного этнического состава населения.
(Nüfusun karışık etnik yapısı nedeniyle **Balkanlar'da** sık sık etnik çatışmalar ve siyasi krizler ortaya çıkmıştır.)
- Экономическая ситуация **на Украине** ухудшилась в связи с изменениями в курсе доллара.

(*Ukrayna'daki* ekonomik durum, dolar kurundaki değişiklikler nedeniyle kötüleştii.)

Örneklerden de görüldüğü üzere “*на острове Крите*” (*Girit adasında*), “*на Кипре*” (*Kıbrıs'ta*) ve “*на Сахалине*” (*Sakhalin adasındaki*), “*на Камчатке*” (*Kamçatka yarımadasındaki*), “*на острове Хайнань*” (*Haynan Adası'ndaki*), “*на Новой Земле*” (*Novaya Zemlya Adası'nda*), “*на Мальте*” (*Malta Adası'ndaki*), “*на Карибских островах*” (*Karayip Adaları'nda*), “*на Балканах*” (*Balkanlar'da*) ve “*на Украине*” (*Ukrayna'daki*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı **bir yer belirtici olarak** bazı adaların, ada ülkelerinin ve yarımadaların eylem yerlerinin belirtilmesinde kullanılmaktadır.

3. Bazı dağlık alan isimlerinin eylem yerlerinin belirtilmesi için¹⁷² kullanılır.

на Кавказе (*Kafkasya'da*)

на Северном Кавказе (*Kuzey Kafkasya'da*)

на Урале (*Urallar'da*)

на Алтае (*Altay'da*)

на Памире (*Pamir'de*)

- Лето 2019 года его семья провела *на Кавказе*.
(Onun ailesi 2019 yazını *Kafkasya'da* geçirdi.)
- Уже в апреле Пугачев *на Урале* и в Башкирии собрал новое войско и начал наступление на Казань.¹⁷³
(Pugaçev, Nisan ayında *Urallar'da*, Başkir'de yeni bir ordu topladı ve Kazan'a bir saldırı başlattı.)
- Натурные съемки фильма проходили *на Алтае*.¹⁷⁴
(Filmin tam ölçekli çekimi *Altay'da* gerçekleşti.)
- Нечто подобное довелось мне видеть *на Памире* из долины Ринг-куля.¹⁷⁵
(Ring-kul vadisinden *Pamirlerde* böyle bir şey başıma geldi.)

¹⁷² (Ancak bkz. Vinogradov, 1986, 525) Batı Avrupa'nın dağlık bölgelerinde: (в Тироле, в Швейцарии Тирол'de, İsviçre'de) ve ayrıca devlet isimlerinde (в Норвегии, в Испании и т. п.) (Norveç'te, İspanya'da, vb.) “*в*” (*içinde, içerinde, içine, içerisine*) edatı kullanılmaktadır.

¹⁷³ Петр Пейниченко “Россия” adlı eserinden alıntıdır.

¹⁷⁴ Владимир Высоцкий “Я, конечно, вернусь...” adlı eserinden alıntıdır.

¹⁷⁵ Г. Е. Грумм-Гржимайло “По студентам Божьего трона” eserinden alıntıdır.

- Какие отрасли промышленности являются основными **на Северном Кавказе**?

(*Kuzey Kafkasya'da* hangi büyük endüstriler yer almaktadır?)

Örnekleri incelediğimizde **“на Кавказе”** (*Kafkasya'da*), **“на Урале”** (*Urallar'da*), **“на Алтае”** (*Altay'da*), **“на Памире”** (*Pamirler'de*) ve **“на Северном Кавказе”** (*Kuzey Kafkasya'da*) sözcük öbeklerinde kullanılan **“на”** edatı **bir yer belirtici olarak** bazı dağlık alan isimlerinin eylem yerlerinin belirtilmesinde kullanılmaktadır.

4. Nehir isimleriyle birlikte kullanılmaktadır.

на Волге (*Volga'da*, *Volga nehrinde*, *Volga nehri üzerinde*)

на Ангаре (*Angara'da*, *Angara nehrinde*, *Angara nehri üzerinde*)

на Енисее (*Yenisey'de*, *Yenisey nehrinde*, *Yenisey nehri üzerinde*)

на Керженце (*Kerjen'de*, *Kerjen nehrinde*, *Kerjen nehri üzerinde*)

на Днепре (*Dinyeper'de*, *Dinyeper nehrinde*, *Dinyeper nehri üzerinde*)

на Доне (*Don'da*, *Don nehrinde*, *Don nehri üzerinde*)

на Неве (*Neva'da*, *Neva nehrinde*, *Neva nehri üzerinde*)

на Ингури (*Inguri'de*, *Inguri nehrinde*, *Inguri nehri üzerinde*)

- Началось строительство гидростанций **на Ангаре, Енисее**.
Angara ve Yenisey'de hidroelektrik santralleri inşaatına başlandı.
- Строят новые огромные электростанции **на Керженце, на Днепре и на Волге**.
(*Kerjen, Dinyeper ve Volga'da* yeni büyük enerji santralleri inşa ediyorlar.)
- Плотины, построенные **на Доне** еще в прошлом веке, до сих пор выдерживают весенние паводки.
(Geçen yüzyılda **Don nehri üzerinde** inşa edilen barajlar ilkbahar sellerine hala dayanıyor.)
- Санкт-Петербург - город **на Неве** — по-прежнему остается самым популярным местом среди туристов, путешествующих по России.
(*Neva Nehri üzerindeki* Sankt- Petersburg şehri, Rusya'da seyahat eden turistler arasında hala en popüler yerdir.)

- *На Ингури* соорудили плотину для мощной гидроэлектростанции.
(Güçlü bir hidroelektrik santrali için *Inguri'de* bir baraj inşa edildi.)

Örneklerden de görüldüğü üzere, “*на Ангаре*” (*Angara'da*) , “*на Енисее*” (*Yenisey'de*), “*на Керженце*” (*Kerjen'de*), “*на Днепре*” (*Dinyeper'de*) , “*на Волге*” (*Volga'da*), “*на Доне*” (*Don nehri üzerinde*) , “*на Неве*” (*Neva Nehri üzerindeki*) ve “*на Ингури*” (*Inguri'de*) sözcük öbeklerinde kullanılan “*на*” edatı **bir yer belirteci olarak** bazı nehirlerin eylem yerlerinin belirtilmesinde kullanılmaktadır.

5. *Bir yer belirteci olarak herhangi bir nesnenin veya şahsın, bulunulan veya bir şeylerin ortaya çıktığı yer olan yüzeyler, alanlar olarak ifade edilmesinde kullanılır.*

- Человека *с горбинкой на носу* чаще всего можно встретить в России на побережье Черного моря, так как именно там горские народы чаще смешивались с греками и казаками.
(Rusya'da *burnunda kemer (çıkıntı) olan* bir kişiye çoğunlukla Karadeniz kıyısında rastlanabilir, çünkü dağ halkının Yunanlılar ve Kazaklar ile daha çok karıştığı yer orasıdır.)
- Он в последний раз взглянул на дом, но *шторы на ее окнах* были задернуты.
(Son kez eve baktı, ancak *pencerelerindeki perdeler* kapalıydı.)
- По виду, кажется, учитель — в тёмном городском пиджаке, *на ногах* крепкие *торбаса* — сапоги.¹⁷⁶
(Görünen o ki, koyu renkli bir ceket giyen öğretmenin *ayaklarında* sağlam torbas çizmeleri vardı.)
- У воробьёв лапы *на лапах*.
(Serçelerin *pençelerinde* paletleri var.)
- К чему снится во сне Снег *на горах*?
(“*Dağdaki kar*” rüyası ne yorulur?)
- Фотографу удалось запечатлеть качающиеся *на ветру ромашки*.
(Fotoğrafçı *rüzgârda sallanan papatyaları* yakalamayı / çekmeyi başardı.)

¹⁷⁶ В. В. Дементьев, Наследники Ексекуляха. Интеллигенция Якутии, 2009 adlı eserden alıntıdır.

- У неѐ **на юбке** пятно.
(*Eteğinde* leke var. / *Eteği* lekeli.)
- **На нем** была шапочка с хвостом.
(Birebir çeviri: *Üzerinde* kuyruklu bir şapka vardı.)
(Türkçe karşılığı: Kuyruklu bir şapka takıyordu.)

Örnekleri incelediğimizde, “с горбинкой на носу” (*burnunda kemer / çıkıntı olan*), “шторы на ее окнах” (*pencerelerindeki perdeler*), “на ногах” (*ayaklarda*), “на лапах” (*pençelerdeki*), “на горах” (*dağdaki*), “на ветру ромашки” (*rüzgârda sallanan papatyalar*), “на юбке” (*etekte*) ve “на нем” (*üzerinde*) sözcük öbeklerinde “на” edatı **bir yer belirteci olarak herhangi bir nesnenin veya şahsın, bulunulan veya bir şeylerin ortaya çıktığı yer olan yüzeyler, alanlar olarak ifade edilmesinde** kullanılmaktadır.

6. Kardinal noktaları (yönleri) gösteren isimlerin bulunduğu konumu belirtmek için kullanılmaktadır.

на юге (Güney’de)

на севере (Kuzey’de)

на западе (Batı’da)

на востоке (Doğu’da)

на северо-западе (Kuzeybatı’da)

на северо-востоке (Kuzeydoğu’da)

на юго-западе (Güneybatı’da)

на юго-востоке (Güneydoğu’da)

- Турция граничит **на юге** - с Ираком, Сирией и Кипром.
(Türkiye, **güneyde** Irak, Suriye ve Kıbrıs’la komşudur.)
- Она родилась в 1990 году в маленьком городке, который находится **на севере страны**.
(1990 yılında **ülkenin kuzeyinde** yer alan küçük bir şehirde dünyaya geldi.)
- Турция с трёх сторон омывается морями: **на севере** - Чёрным и Мраморным морями, **на западе** - Эгейским, **на юге** - Средиземным.

(Türkiye'nin üç tarafı denizlerle kaplıdır. **Kuzeyde** – Karedeniz ve Marmara, **batıda** – Ege, **güneyde** ise Ege ve Akdeniz yer almaktadır.)

- **На юго-востоке** Россия граничит с Китаем, Монголией, Корейской Народной Демократической Республикой, Японией и **на юго-западе** - с Украиной.
(Rusya, **güneydoğuda** Çin, Moğolistan, Kore Halk Demokratik Cumhuriyeti, Japonya **güneybatıda** ise Ukrayna ile sınır komşusudur.)
- С какими странами граничит Германия **на северо-западе**?
(Almanya **kuzeybatıda** hangi ülkelerle sınır komşusudur?)
- Какие животные водятся **на юге Дальнего Востока**?
(**Uzak Doğu'nun güneyinde** hangi hayvanlar bulunur?)
- **На северо-востоке страны** сохраняется напряженная обстановка.
(**Ülkenin kuzeydoğusunda** gergin bir durum var.)

Örnekten de görüldüğü üzere, “**на юге**” (*güneyde*), “**на севере страны**” (*ülkenin kuzeyinde*), “**на западе**” (*batıda*), “**на юго-востоке**” (*güneydoğuda*), “**на юго-западе**” (*güneybatıda*) , “**на северо-западе**” (*kuzeybatıda*) ve “**на северо-востоке страны**” (*ülkenin kuzeydoğusunda*) sözcük öbeklerinde “**на**” edatı **bir yer belirteci olarak** kardinal noktaları (*yönleri*) gösteren isimlerin bulunduğu konumu belirtmek için kullanılmaktadır.

7. “На” edatı mecazi olarak, herhangi bir duygu (ruhsal durum) birikiminin dışa vurulması için tasarlanan bir nesneyi ifade ederken kullanılmaktadır.

- **На душе** была пустота и мы молчали всю дорогу.¹⁷⁷
(**Ruhumuzda** bir boşluk vardı ve bütün yol boyunca sessiz kalmıştık.)
- Я заплакала... Боюсь, дорогая, это очень сентиментальное письмо, но у меня действительно **тяжело на сердце**.¹⁷⁸
(Ağladım..., Canım, korkarım ki bu çok duygulu bir mektup, fakat benim **kalbim gerçekten yaralı**.)
- Он никогда не говорил того, что у него было **на уме**, и всегда пытался решить все проблемы в одиночку.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Вячеслав Аничкин, Черный Оракул adlı eserinden alıntıdır.

¹⁷⁸ Брэм Стокер, Дракула, 1897 eserden alıntıdır.

(O hiçbir zaman *aklında* ne olduğunu söylemedi ve her zaman bütün sorunları tek başına çözmeye çalışırdı.)

- Что *на уме*, то и *на языке*.
(*Aklında* olan *dilindedir*.)
- Вот и *вертится на языке* вопрос — не один ли это был чердак?¹⁸⁰
(İşte şu soru *dilimin ucunda*, tek tavan arası değil miydi?)
- Здесь уже право выбора лежит *на совести* каждого.¹⁸¹
(Burada seçim hakkı artık herkesin *vicdanına* kalmıştır.)
- Маэстро, мой провал на концерте *на вашей совести*.
(Maestro, konserdeki başarısızlığım *sizin vicdanınıza* kaldı!)

Örnekleri sırasıyla değerlendirdiğimizde, verilen cümlelerdeki sözcük veya sözcük öbeklerinin (*gerçek anlamlarının dışında*), *mecazi anlamlarıyla* birlikte kullanıldıklarını görmekteyiz.

“*На душе была пустота и мы молчали всю дорогу.*” (Ruhumuzda bir boşluk (*hissi*) vardı ve bütün yol boyunca sessiz kalmıştık.) cümlesinde “*на*” *edatı gerçek anlamda bir yer belirteci olarak* herhangi bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren bir nesnenin yüzeyi veya alanı, *mecazi anlamda ise* insanın herhangi birşeye karşı olumlu veya olumsuz hiçbir duygu hissetmemesi anlamına gelen ruhtaki bir boşluk hissi manasında kullanılmıştır.

“*Я заплакала... Боюсь, дорогая, это очень сентиментальное письмо, но у меня действительно тяжело на сердце.*” (Ağladım..., Canım, korkarım ki bu çok duygulu bir mektup, fakat benim kalbim gerçekten yaralı.) cümlesinde “*на*” *edatı gerçek anlamda bir yer belirteci olarak* herhangi bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren bir nesnenin yüzeyi veya alanı, *mecazi anlamda ise* “*kalbi kırık, yüreği yaralı*” deyimini olarak “*büyük bir üzüntü, acı içerisinde olmak*” anlamında kullanılmıştır.

“*Он никогда не говорил того, что у него было на уме, и всегда пытался решить все проблемы в одиночку.*” (O hiçbir zaman *aklında* ne olduğunu söylemedi

¹⁷⁹ Илья Зубец, Стальной Дух, 2016 eserinden alıntıdır.

¹⁸⁰ В. Е. Шамбаров, Маги в Кремле, или Окультиные корни Октябрьской революции, 2012 eserinden alıntıdır.

¹⁸¹ В. В. Козлов, Конфликт: участвовать или создавать... eserinden alıntıdır.

ve her zaman bütün sorunları tek başına çözmeye çalışırdı.) cümlesinde **“на” edatı gerçek anlamda bir yer belirteci olarak** herhangi bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren bir nesnenin yüzeyi veya alanı, **mecazi anlamda ise “aklından geçirmek”** deyimini olarak **“birşeyi yapmayı düşünmek veya tasarlamak”** anlamında kullanılmıştır.

“Что на уме, то и на языке.” (Aklında olan dilindedir.) cümlesinde **“на” edatı gerçek anlamda bir yer belirteci olarak** herhangi bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren bir nesnenin yüzeyi veya alanı, **mecazi anlamda ise “özü sözü bir olmak”** deyimini olarak **“herhangi bir kişinin düşündükleriyle söylediklerinin aynı (bir) olması”** anlamında kullanılmıştır.

“Вот и вертится на языке вопрос — не один ли это был чердак?” (İşte şu soru dilimin ucunda, tek tavan arası değil miydi?) cümlesinde **“на” edatı gerçek anlamda bir yer belirteci olarak** herhangi bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren bir nesnenin yüzeyi veya alanı, **mecazi anlamda ise “diinin ucunda olmak”** deyimini olarak **“herhangi birşeyi hatırlayacak gibi olup da hatırlayamamak”** anlamında kullanılmıştır.

“Здесь уже право выбора лежит на совести каждого.” (Burada seçim hakkı artık herkesin vicdanına kalmıştır.) ve **“Маэстро, мой провал на концерте на вашей совести.”** (Maestro, konserdeki başarısızlığım sizin vicdanınıza kaldı!) cümlelerinde kullanılan **“на” edatı gerçek anlamda bir yer belirteci olarak** herhangi bir olayın, eylemin veya hareketin gerçekleştiği yeri gösteren bir nesnenin yüzeyi veya alanı, **mecazi anlamda ise “vicdanına kalmak”** deyimini olarak **“herhangi birinin insanlığına, insafına kalmak”** anlamlarında kullanılmıştır.

8. Bir yer belirteci olarak güneş sisteminde yer alan gezegenlerin eylem yerlerini, yüzeyini veya alanını belirtmek için kullanılmaktadır.

на Меркурии (Merkür’de)

на Венере (Venüs’te)

на Земле (Dünya’da)

на Марсе (Mars’ta)

на Юпитере (Jüpiter’de)

на Сатурне (Satürn’de)

на Уране (Uranüs'te)

на Нептуне (Neptün'de)

- Год *на Меркурии* длится всего 88 дней.
(*Merkür'de* 1 yıl sadece 88 gündür.)
- *На Венере* наблюдается очень плотная атмосфера, состоящая на 96 процентов из углекислого газа.
(*Venüs'te* %96'sı karbondioksitten oluşan, çok yoğun bir atmosfer vardır.)
- *На Земле* проживает более 7 миллиардов человек.
(*Dünya'da* 7 milyardan fazla insan yaşamaktadır.)
- Астрономы обнаружили *на Марсе* систему соленых озер размером с Грузию.
(Gökbilimciler *Mars'ta* Gürcistan büyüklüğünde bir tuzlu göl sistemi keşfettiler.)
- Скорость ветров, возникающих *на Юпитере*, иногда превышает 600 километров в час.
(*Jüpiter'de* meydana gelen rüzgâr hızı bazen saatte 600 kilometreyi aşıyor.)
- Согласно исследованию учёных НАСА *на Сатурне* из атмосферы выпадают дожди из алмазов.
(NASA bilim adamları tarafından yapılan bir araştırmaya göre, *Satürn'de* atmosferden elmas yağmurları düşüyor.)
- *На Уране*, одном из газовых гигантов Солнечной системы, наблюдается резкая смена температур.
(Güneş sisteminin gaz devlerinden biri olan *Uranüs'te*, ani sıcaklık değişimi gözlenmektedir.)
- *На Нептуне* год сменяется каждые 160 земных лет, поэтому сейчас там наблюдается лето, которое сменится осенью только в 2045 году.
(*Neptün'de* 1 yıl her 160 dünyevi yılda bir değiştirilir, bu nedenle şimdi orada yalnızca 2045 yılında sonbaharda yerini alacak olan yaz ayı gözlenmektedir.)

Örnekleri incelediğimizde, “*на Меркурии*” (*Merkür'de*), “*на Венере*” (*Venüs'te*), “*на Земле*” (*Dünya'da*) , “*на Марсе*” (*Mars'ta*), “*на Юпитере*”

(Jüpiter’de) , “*на Сатурне*” (Satürn’de), “*на Уране*” (Uranüs’te) ve “*на Нептуне*” (Neptün’de) sözcük öbeklerinde “**на**” edatı **bir yer belirteci olarak** güneş sisteminde yer alan gezegenlerin eylem yerlerini, yüzeyini veya alanını belirtmek için kullanılmaktadır.

9. Sadece içerisinde bir şeylerin olduğu alanı belirten “в” (içinde) edatının aksine, aynı zamanda bir alan, bir eylem yeri ve eyleme katılım, herhangi bir etkinlikte aktif veya pasif var olma anlamına gelmektedir.

- Сколько человек было вчера **на собрании**?
(Dün **toplantıda** kaç kişi vardı?)
- Каких студентов вы встретили **на лекции** ?
(**Derste** hangi öğrencilerle tanıştınız?)
- Нас пригласили поработать волонтером **на Олимпиаде**.
(**Olimpiyatlarda** gönüllü olarak çalışmaya davet edildik.)
- **На студенческой конференции** я познакомилась с ровесником из России.
(**Öğrenci konferansında** Rusya’dan bir akranımla tanıştım.)
- Мои друзья любят музыку и театр и часто бывают **на спектаклях** и **на концертах**.
(Arkadaşlarım müziği ve tiyatroyu severler ve **gösterilerde, konserlerde** sık sık yer alırlar.)
- Спортсмены проводят с тренерами большую часть жизни: и **на тренировках, и на соревнованиях, и на сборах**.¹⁸²
(Sporcular yaşamlarının büyük bir bölümünü antrenörleriyle geçirirler: Hem **antrenmanlarda** hem **yarışmalarda** hem de **kamplarda**...)
- Он сказал: “Увидимся **на матче**, Али.”
“**Maçta** görüşmek üzere Ali!” dedi.
- В течение трех дней **на симпозиуме** обсуждались актуальные проблемы мира.
(**Sempozyum’da** üç gün boyunca dünyanın güncel sorunları tartışıldı.)

¹⁸² Н. Л. Ильина, Психология тренера, 2016 adlı eserden alıntıdır.

- Турецкий хирург Али Алтан, который проводит бесплатные операции, признан лучшим хирургом *на конгрессе* в России.
(Ücretsiz ameliyatlar yapan Türk cerrah Ali Altan, Rusya'daki **kongrede** en iyi cerrah olarak olarak tanıtılmıştır.)
- *На конкурсе рисунка*, проведенном Посольством России в Анкаре, были представлены работы учащихся школ со всей Турции.
(Ankara Rusya Büyükelçiliği tarafından düzenlenen **resim yarışmasında**, Türkiye'nin dört bir yanından gelen öğrencilerin çalışmaları sergilendi.)

Örnekleri incelediğimizde, “*на собрании*” (*toplantıda*) , “*на лекции*” (*derste*), “*на Олимпиаде*” (*Olimpiyatlarda*), “*на студенческой конференции*” (*öğrenci konferansında*), “*на спектаклях*” (*gösterilerde*), “*на концертах*” (*konserlerde*), “*на тренировках*” (*antrenmanlarda*), “*на соревнованиях*” (*yarışmalarda*), “*на сборах*” (*kamplarda*), “*на матче*” (*maçta*), “*на симпозиуме*” (*Sempozyum'da*), “*на конгрессе*” (*kongrede*) ve “*на конкурсе рисунка*” (*resim yarışmasında*) sözcük öbeklerinde “**на**” edatı **bir yer belirteci olarak** bir alan, bir eylem yeri ve eyleme katılım, herhangi bir etkinlikte aktif veya pasif var olma durumlarını ifade ederken kullanılmaktadır.

10. “в” (içinde, içerisinde) edatının yanı sıra, herhangi bir olayın, niteliğin içinde bulunduğu nesnenin, yerin ifade edilmesinde kullanılır.

- Все решится *на выборах*.
(Her şey **seçimlerde** belli olacaktır.)
- Кроме того, *на предприятии* может быть разработана и утверждена система внутренних нормативов и требований по отдельным аспектам формирования денежных потоков.¹⁸³
(Buna ek olarak, **işletmede** nakit akışlarının oluşumunun belirli yönleri için bir iç standartlar, gereksinimler sistemi geliştirilebilir ve onaylanabilir.)
- А теперь первая красавица *на селе*.¹⁸⁴
(Şimdi ise **köydeki** ilk güzel kızdır.)

¹⁸³ Б. Алиева, Методика и методология управления финансовыми потоками, 2016 eserinden alıntıdır.

¹⁸⁴ Владимир Александрович Жуков, Земное притяжение любви. Сборник, 2015 eserinden alıntıdır.

Örneklerden görüldüğü üzere, “*на выборах*” (seçimlerde), “*на предприятии*” (işletmede) ve “*на селе*” (köyde) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı **bir yer belirteci olarak herhangi bir olayın, niteliğin içinde bulunduğu nesnenin, yerin ifade edilmesinde** kullanılmaktadır.

11. Bir olayın, eylemin ve hareketin gerçekleştirildiği veya gerçekleştirileceği süre zarfını belirtmek için kullanılmaktadır.

- *На этой неделе* будут экзамены.
(Sınavlar **bu hafta** olacaktır.)
- *На следующей неделе* мой муж едет в Париж.
(**Önümüzdeki hafta** eşim Paris’e gidiyor.)
- *На будущей неделе* мы уедем отсюда.
(**Gelecek hafta** buradan ayrılacağız.)
- *На днях* я закончу начатое.
(**Geçenlerde** başladığım şeyi bitireceğim.)
- Длинное демисезонное пальто было куплено *на прошлой неделе*.
(Uzun mevsimlik palto **geçen hafta** satın alındı.)

Örnekleri incelediğimizde, “*на этой неделе*” (bu hafta), “*на следующей неделе*” (önümüzdeki hafta), “*на будущей неделе*” (gelecek hafta) , “*на днях*” (geçenlerde) ve “*на прошлой неделе*” (geçen hafta) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı **bir zaman belirteci olarak** bir olayın, eylemin ve hareketin gerçekleştirildiği veya gerçekleştirileceği süre zarfını belirtmek için kullanılmaktadır.

12. Herhangi bir olay veya niteliğin oluş alanı veya zamanını art arda belirten kelimelerle birlikte, kapalı alanlarda gerçekleşen eylemleri belirtmek için kullanılmaktadır.

- Вчера я был *на приеме у зубного врача*.
(Dün **dişçi muayenesindeydim**.)
- *Думаете, этот сержант, напуганный тем, что с ним произошло в последнем сражении легиона, остался бы на службе?*¹⁸⁵

¹⁸⁵ Илья Зубец, Стальной Дух, 2016 eserinden alıntıdır.

(Son savaşında lejyonun başına gelenlerden korkan bu çavuşun *işte (askeriyede)* kalacağını mı düşünüyorsunuz?)

- Какие вопросы будут обсуждаться *на встрече*?
(*Görüşmede* hangi konular tartışılacak?)
- *На балах 19 века* существовал определенный танцевальный порядок, и все приглашенные следовали ему.
(*19. yüzyıl balolarında* belli bir dans düzeni vardı ve tüm davetliler onu takip ederdi.)
- *На экзамене* у строгого профессора никому из студентов не удалось списать.
- (Sert / Titiz profesörün *sınavında* öğrencilerin hiçbiri kopya çekemedi.)
- *На концерте известной рок-группы* было показано лазерное шоу.
(*Ünlü Rock grubunun konserinde* lazer gösterisi yapıldı.)

Örnekleri incelediğimizde, “*на приеме у зубного врача*” (*dişçi muayenesinde*), “*на службе*” (*işte / askeriyede*), “*на встрече*” (*görüşmede*), “*на балах 19 века*” (*19. yüzyıl balolarında*), “*на экзамене*” (*sınavda*) ve “*на концерте*” (*konserde*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı **bir zaman belirteci olarak** herhangi bir olay veya niteliğin oluş alanı veya zamanını art arda belirten kelimelerle birlikte kullanılmaktadır.

13. Eylemin gerçekleştiği zamanın belirtildiği bayram, tatil isimleri veya unutulmayan günlerle birlikte kullanılmaktadır.

- Это как на горах *на масленице*; ну можно ли, чтобы санки, слетевшие сверху, остановились посередине горы?¹⁸⁶
(*Maslenitsa'daki* dağlarda olduğu gibi... Peki, yukarıdan uçan kızıağın dağın ortasında durması mümkün mü?)
- Скороспелое чувство «терпимости» выразилось в ряде братаний *на рождестве* в декабре.¹⁸⁷
(Aralık ayında *Noel'de* bir dizi kardeşlikte erken bir “hoşgörü” duygusu dile getirildi.)

¹⁸⁶ Достоевский Ф. М., Бесы, 1872 eserinden alıntıdır.

¹⁸⁷ Генри Бэзил Лиддел Гарт, Правда о Первой мировой eserinden alıntıdır.

- **На Новый год** в России принято наряжать елку, покупать подарки и приглашать друзей и родственников в гости.

(*Yeni yılda* Noel Ağacı süslemek, hediyeler almak ve arkadaşları, akrabaları misafirlığe davet etmek Rusya'da gelenekseldir.)

Örneklerden görüldüğü üzere, **“на масленице”** (*Maslenitsa'da*), **“на рождестве”** (*Noel'de*) ve **“на Новый год”** (*yeni yılda*) sözcük öbeklerinde **“на”** edatı **bir zaman belirteci olarak** herhangi bir eylemin gerçekleştiği zamanın belirtildiği bayram, tatil isimleri veya unutulmayan günlerle birlikte kullanılmaktadır.

14. Fiilden türeyen kalıplaşmış sözcüklerle birlikte, bir şeylerin gerçekleştiği o noktadaki (o andaki) eylemleri, durumları belirtmek için kullanılmaktadır.

- Она **на лету** поймала вазу.
(*Anında/aniden* vazoyu yakaladı.)
- Мехмет схватывает всё **на лету** и приносит пятерки домой, хотя не занимается.
(Mehmet her şeyi *hızlıca* öğrenir (*kapar*) ve çalışmasa bile eve hep pekiyiyle gelir.)
- Ахмет большой фантазёр и может придумать **на ходу** историю.
(Ahmet büyük bir hayalperesttir, *ayaküstü* bir hikâye bulabilir.)
-Твоя машина **на ходу**?
(Araban *gidiyor mu/ yürür mü?*)
-Нет, **не на ходу**, мотор барахлит.
(Науыр, *gıtmıyor*. Motoru tekliyor.)
- Твои слова о том, что надо жить по совести, у меня всегда **на слуху**.
(Vicdanı rahat yaşanması gerektiğine dair sözlerin hep *kulağımdadır*.)
- Вопрос о состоянии его здоровья **на весу**.
(Sağlık durumu ile ilgili sorun *belirsizdir*.)
- Он танцевал **на виду** у прохожих.
(Yoldan geçenlerin *gözü önünde* dans etti.)

- Коня **на скаку** остановит, в горящую избу войдет!¹⁸⁸

(*Dörtnala giden* atı durduracak, yanan kulübeye girecek!)

Örnekleri sırasıyla değerlendirdiğimizde, verilen cümlelerdeki *sözcük veya sözcük öbeklerinin kolaylıkla zarf haline getirilebildiklerini (dönüştürülebildiklerini)* görmekteyiz.

“*Она на лету поймала вазу.*” (*Anında/aniden* vazoyu yakaladı.) ve “*Мехмет схватывает всё на лету и приносит пятерки домой, хотя не занимается.*” (Mehmet her şeyi *hızlıca* öğrenir (*kapar*) ve çalışmasa bile eve hep pekiyiyle gelir.) cümlelerinde “*на*” edatı *bir eylemin nasıl yapıldığını bildiren bir belirteç* olarak herhangi bir şeylerin gerçekleştiği o noktadaki (*andaki*) durumlarını belirtmek için kullanılmaktadır.

“*Ахмет большой фантазёр, и может придумать на ходу историю.*” (Ahmet büyük bir hayalperesttir, *ayaküstü* bir hikâye bulabilir.) cümlesinde “*на*” edatı *bir eylemin nasıl yapıldığını bildiren bir belirteç* olarak söz konusu eylemin gerçekleştiği o noktadaki (*andaki*) durumlarını belirtmek için kullanılmaktadır. “*Аyaküstü*” ifadesiyle “*eylemin hemen o anda, kısa bir süreç içerisinde*” gerçekleştirildiği belirtilmektedir.

“*Твоя машина на ходу?*” (Araban *gidiyor mu / yürür mü?*) “*-Нет, не на ходу, мотор барахлит.*” (Hayır, gitmiyor. Motoru tekliyor.) cümlelerinde ise “*на*” edatı *gerçek anlamının dışında*, mecazi anlamda kullanılmıştır. Günlük konuşma dilinde kullanılan bir ifade biçimi olmakla birlikte Türkçe dilbilgisinde “*çalışmak*”, “*gitmek*” fiillerinin anlamlarını karşılamaktadır.

“*Твои слова о том, что надо жить по совести у меня всегда на слуху.*” (Vicdanı rahat yaşanması gerektiğine dair sözlerin hep *kulağımdadır.*) cümlesinde “*на*” edatı herhangi bir eylemin gerçekleştiği o andaki durumlarını belirtmek için kullanılmaktadır. “*Kulağımda*” ifadesi *mecazi anlamda kullanılmış bir ifade olup, “hatırlamak”* fiilinin anlamını karşılamaktadır.

“*Вопрос о состоянии его здоровья на весу.*” (Sağlık durumu ile ilgili sorun *belirsizdir.*) cümlesinde “*на*” edatı herhangi bir şeyin gerçekleştiği o andaki eylemleri,

¹⁸⁸ Николай Некрасов — Есть женщины в русских селеньях adlı eserinden alıntıdır.

durumları belirtmek için kullanılmaktadır. *“Sağlık durumu ile ilgili sorun belirsizdir.”* cümlesinde **“belirsiz”** sözcüğüyle anlatılmak istenen; *“sorunun havada kalmış olmasıdır, yani kişinin sağlığıyla ilgili bir bilgi verilmemiştir.”*

“Он танцевал на виду у прохожих.” (Yoldan geçenlerin **gözü önünde** dans etti.) cümlesinde **“на”** edatı **bir eylemin nasıl yapıldığını bildiren bir belirteç** olarak herhangi bir şeylerin gerçekleştiği o noktadaki durumlarını belirtmek için kullanılmaktadır. **“Gözü önünde”** deyimini *“yanında, yakınında”* anlamına gelmektedir.

“Коня на скаку остановит, в горящую избу войдем!” (Dört nala giden atı durduracak, yanan kulübeye girecek!) cümlesinde **“на”** edatı **bir eylemin nasıl yapıldığını bildiren bir belirteç** olarak herhangi bir şeylerin gerçekleştiği o noktadaki durumlarını belirtmek için kullanılmaktadır. **“Dört nala gitmek”** deyimini **gerçek anlamda** *“atın en hızlı koşma şekli”*, **mecazi anlamda** ise *“herhangi bir işi hızlı bir şekilde yapmak, acele etmek”* şeklinde ifade edilmektedir.

15. Hareketin nasıl ve hangi yöntemle yapıldığını bildiren bir belirteç olarak içerisinde birtakım eylemlerin gerçekleştiği nesneleri ifade ederken kullanılmaktadır.

- *А у тебя же на лбу написано: «Я всех люблю, всем верю».*¹⁸⁹
(**Alnında** ise şu yazıyor: “Herkesi seviyorum, herkese inanıyorum.”)
- *На миру и смерть красна.*¹⁹⁰
(**Birebir çevirisi: Dünyada ölüm de kırmızıdır.**)
(**Türkçe karşılığı:** “Dert paylaştıkça azalır.”)
- *Облик обласканного моим сердцем ангела, переменился прямо на моих глазах.*¹⁹¹
(Kalbimi okşayan melek yüzlü görüntüsü, **gözlerimin önünde** aniden değişti.)

Örnekleri sırasıyla incelediğimizde, verilen cümlelerdeki **“на”** edatı içerisinde birtakım eylemlerin gerçekleştiği nesneleri ifade ederken kullanılmaktadır.

“А у тебя же на лбу написано: «Я всех люблю, всем верю». (**Alnında** ise şu yazıyor: “Herkesi seviyorum, herkese inanıyorum.”) cümlesinde **“на” edatı bir yer**

¹⁸⁹ Н. Г. Лукьянова, Кто не рискует – не выживает, 2010 eserinden alıntıdır.

¹⁹⁰ Bu bir Rus atasözüdür.

¹⁹¹ Андрей Владимирович Гаряж, В искушении. Странные истории eserinden alıntıdır.

belirteci olarak kullanılmıştır. “*Alnında yazılı olmak*” deyimini “*belirgin herhangi bir özelliğin bariz bir şekilde olması*” anlamına gelmektedir.

“*Ha мору и смерть красна.*” (Birebir çevirisi: *Dünyada ölüm de kırmızıdır.*), (Türkçe karşılığı: “*Dert paylaştıkça azalır.*”) cümlesinde “*на*” edatı *bir yer belirteci olarak* içerisinde birtakım eylemlerin gerçekleştiği nesneleri ifade ederken kullanılmaktadır.

“*Облик обласканного моим сердцем ангела, переменился прямо на моих глазах.*” (Kalbimi okşayan melek yüzlü görüntüsü, *gözlerimin önünde* aniden değişti.) cümlesinde “*на*” edatı *bir yer belirteci olarak* içerisinde birtakım eylemlerin gerçekleştiği nesneleri ifade ederken kullanılmaktadır. “*Birinin gözü önünde*” deyimini “*yakınında, yanında*” anlamına gelmektedir.

16. Mecazi olarak herhangi bir şeyin takip ettiği koşulları belirtmektedir.

- *Ha безрыбье* и рак рыба.

(Birebir çevirisi: *Balıksızlıkta / Hiçbir balık yoksa* yengeç de balıktır.)

(Türkçe karşılığı: Hiç yoktan iyidir. / Elde bulunanla yetinmek gerekir.)

- *Вот уважать кого должны мы на безлюдье.*¹⁹²

(Birebir çevirisi: *İnsanın olmadığı yerde (adamın olmadığı yerde)* kime saygı duymalıyız ki!)

(Türkçe karşılığı: Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler.¹⁹³)

Örnekleri incelediğimizde, verilen cümlelerde “*на*” edatı *mecazi olarak kullanılmış olup herhangi bir durumun akabinde ortaya çıkan koşulları* belirtmektedir.

17. Как? (Nasıl?), На чѐм? (Ne ile?) sorularına cevap vererek, herhangi bir kara, deniz, hava ulaşım aracıyla seyahat etme, gitme eylemleriyle birlikte kullanılmaktadır.

¹⁹² А. С. Грибоедов, Горе от ума, 2007 eserinden alıntıdır.

¹⁹³ *Türkçe atasözüdür.* Herhangi bir şeyin değerlisi bulunmuyorsa, daha düşük olanı itibar kazanır. Kıymet, değer ölçüleri derede derecedir. Her şeyin yokluğu, daha düşük değerle çarelere başvurmayı gerektirir. İstenilen nitelikteki bir şey bulunamadığında, bir şeyin çok değerlisi ele geçmediğinde onun daha düşük nitelikte olanı önem kazanır manasında kullanılan bir sözdür.

- Студенты до вокзала *доехали на такси*.
(Öğrenciler istasyona kadar *taksiyle gittiler*.)
- *На чѐм* она едет утром на работу?
(Sabah işe *ne ile* gider?)
- Она *едет на трамвае*, а потом *на автобусе*.
(*Tramvayla*, daha sonrasında ise *otobüsle* gider.)
- Еду *на телеге*, конь устало хрипит.¹⁹⁴
(*At arabasıyla* gidiyorum, at yorgunluktan hırıldıyor.)
- Во время отпуска они решили *поехать на поезде* в Москву.
(Tatilde Moskova'ya *trenle gitmeye* karar verdiler.)
- -Вы не знаете, *на каком транспорте* можно доехать до университета?
(Üniversiteye *hangi ulaşım aracıyla* gidilebileceğini biliyor musunuz?)
-На метро.
(*Metroyla*.)
- Колхозники везут картофель *на машине*.
(Çiftçiler patatesleri *arabayla* götürüyorlar.)
- Студенты хотят совершить прогулку *на теплоходе* по проливу Босфор.
(Öğrenciler Boğaz'da *vapurla* bir gezinti yapmak istiyorlar.)
- От гостиницы до нашего института *мы едем на сорок седьмом троллейбусе*.
(Otelden enstitümüze kadar *kırk yedinci trolleybüse biniyoruz*./ Otelden enstitümüze kadar *kırk yedinci otobüsle gidiyoruz*.)

Örnekleri incelediğimizde, “*доехали на такси*” (*taksiyle gittiler*), “*На чѐм?*” (*Ne ile?*), “*едет на трамвае*” (*Tramvayla gidiyor*.), “*на автобусе*” (*otobüsle*), “*на телеге*” (*at arabasıyla*), “*поехать на поезде*” (*trenle gitmek*), “*На каком транспорте?*” (*Hangi ulaşım aracıyla?*), “*на метро*” (*metroyla*), “*на машине*” (*arabayla*), “*на теплоходе*” (*vapurla*) ve “*на сорок седьмом троллейбусе*” (*kırk yedinci otobüsle*) sözcük öbekleri ve cümlelerinde kullanılan “*на*” edatı kara, deniz ve hava ulaşım aracıyla seyahat etme, gitme eylemleriyle birlikte kullanılmaktadır.

¹⁹⁴ Aleksey Glızin'in “Reggi na Telege” adlı şarkısından alınmıştır.

18. Bir yer belirteci olarak herhangi bir şeylerin odağı olan veya herhangi bir eylem, durum ve niteliğin objesini oluşturan bir kişiyi, bir nesneyi belirtmek için kullanılmaktadır.

- Он отложил свою работу и *сосредоточился на проекте*.
(İşini bir kenara bıraktı ve *proje üzerinde* yoğunlaştı.)
- Пролитая кровь этих людей *на ее совести*.
(Bu insanların dökülen kanları *onun vicdanındadır*.)
- Она зациклилась *на этом случае*.
(O, *bu olay üzerinde* yoğunlaştı./ O *bu olaya* konsantre oldu.)
- Сейчас вся ответственность за факультет *на нём*.
(Şimdi fakültenin tüm sorumluluğu *onun üzerindedir*.)
- *На ней* лежала большая ответственность. *На всех* них, но *на ней* - в первую очередь.¹⁹⁵
(*Üzerinde* büyük bir sorumluluk vardı. *Hepsinde* ama öncelikle *onun üzerinde*.)

“*на проекте*” (*proje üzerinde*), “*на ее совести*” (*onun vicdanında*), “*на этом случае*” (*bu olay üzerinde*), “*на нём*” (*eril cins için onun üzerinde*), “*на ней*” (*dişi cins için onun üzerinde*), *на всех* (*hepsinin üzerinde*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı herhangi bir şeylerin odağı olan veya herhangi bir eylem, durum ve niteliğin objesini oluşturan bir kişiyi, bir nesneyi belirtmek için kullanılmaktadır.

19. Bir şeyleri destekleyen, destek veren, bir şeylerin temeli olan nesneleri belirtirken kullanılmaktadır.

- На выходных мы наконец-то купили *столлик на маленьких колесиках*, которого нам так не хватало в гостиной комнате.
(Hafta sonu oturma odasında eksik olan *küçük tekerlekli masayı* nihayet aldık.)
- *Всё чаще растения в теплицах выращивают на стеллажах, перемещаемых на шарнирах*.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Сара Дж. Маас, Наследница Огня, 2015 eserinden alıntıdır.

¹⁹⁶ Отсутствует, Что можно вырастить? Как сделать парник или оранжерею, 2012 den alıntıdır.

(Seradaki bitkiler daha çok *menteşeli* raflarda büyütülmektedir.)

- После остеосинтеза, сделали напоследок пластику связок, и сказали, что *на костылях* нужно ходить не меньше года.¹⁹⁷

(Osteosentezden sonra plastik bağ yapıldı ve en az bir yıl boyunca *koltuk değnekleriyle* yürümesi gerektiği söylenildi.)

Verilen örnekleri incelediğimizde, “*столик на маленьких колесиках*” (*küçük tekerlekli masa*), “*на шарнирах*” (*menteşeli*), “*на костылях*” (*koltuk değnekleriyle*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı herhangi bir şeyleri destekleyen, destek veren ve herhangi bir şeylerin temeli olan nesneleri belirtirken kullanılmaktadır.

20. Bir şeylerin alt, aşağı ve iç tarafı olan nesneleri belirtirken kullanılmaktadır.

- Если пойдешь гулять в зимний лес, обязательно надень *шапку на натуральном меху*.

(Eğer kış ormanında yürüyüş yaparsan, mutlaka *hakiki kürklü bir şapka* tak!)

- Вообще я терпеть не могу *обувь на каблуках*, она кажется мне неудобной.¹⁹⁸

(Genel olarak *topuklu ayakkabılara* dayanamıyorum. Bana çok rahatsız geliyor.)

- Что вы предпочитаете: *брюки на подтяжках*, *брюки на бедрах* или *брюки на высокой посадке*?

(Hangisini tercih edersiniz? *Askılı pantolonu* mu, *düşük bel pantolonu* mu yoksa *yüksek bel pantolonu* mu?)

- Бандиты разрешили ему надеть пижаму и домашние тапочки, а также толстое зимнее *пальто на подкладке*.¹⁹⁹

(Eşkıyalar, pijama ve terliklerin yanı sıra onun kalın kışlık *astarlı bir palto* giymesine izin verdiler.)

- Простенький цветастый *сарафан на бретельках* подчёркивает красоту девушки, её стройную фигуру, длинные ноги.²⁰⁰

¹⁹⁷ Олег Григорьевич Шрамко, Повестка в монастырь, 2018 eserinden alıntıdır.

¹⁹⁸ М. С. Серова, Девочки с большой дороги, 2005 eserinden alıntıdır.

¹⁹⁹ Нельсон Демилль, Во всем виновата книга eserinden alıntıdır.

²⁰⁰ Елена Васюта, Три истории о любви eserinden alıntıdır.

(Sade renkli *askılı sarafan*²⁰¹ kızın güzelliğini, ince figürünü, uzun bacaklarını vurguluyor.)

Örnekleri incelediğimizde, “*шапка на натуральном меху*” (*hakiki kürklü bir şapka*), “*обувь на каблуках*” (*topuklu ayakkabı*), “*брюки на подтяжках*” (*askılı pantolon*), “*брюки на бедрах*” (*düşük bel pantolon*), “*брюки на высокой посадке*” (*yüksek bel pantolon*), “*пальто на подкладке*” (*astarlı bir palto*) “*сарафан на bretельках*” (*askılı sarafan*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı *herhangi bir şeylerin alt, aşağı ve iç tarafı olan* nesneleri belirtirken kullanılmaktadır.

21. Herhangi bir enstrüman (çalgı aleti) çalınması durumunda, eylem aracının belirtilmesinde kullanılır ve bu araç aynı zamanda bir yüzeyi veya eylemi göstermenin bir yoludur.

- Бурак занимается музыкой: он учится *играть на пианино* в музыкальной школе.
(Burak müzikle uğraşıyor. Müzik okulunda *piano çalmayı* öğreniyor.)
- Озлем научилась *игре на гитаре* за три месяца.
(Özlem üç ayda *gitar çalmayı* öğrendi.)
- Саре, Мехмет и Зейнеп организовали маленький оркестр. Мехмет в нём *играет на аккордеоне*.
(Sare, Mehmet ve Zeynep bir orkestra kurdular. Mehmet orkestrada *akordiyon çalıyor*.)
- Мустафа любил музыку и даже сам научился *играть на скрипке*.
(Mustafa müziği severdi ve hatta *keman çalmayı* kendisi öğrendi.)

Örnekleri incelediğimizde, “*играть на пианино*” (*piyano çalmak*), “*игре на гитаре*” (*gitar çalma*), “*играет на аккордеоне*” (*akordiyon çalıyor*), “*играть на скрипке*” (*keman çalmak*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı herhangi bir enstrüman (çalgı aleti) çalınması durumunda, eylem aracının belirtilmesinde kullanılır ve bu araç aynı zamanda bir yüzeyi veya eylemi göstermenin bir yoludur.

²⁰¹ Sarafan - Askılı kolsuz kadın elbisesidir.

Ancak “*Она играет на моих нервах.*” (Sinirlerimle oynuyor.) örneğini incelediğimizde, “*играть на чем?*” (Ne ile oynamak?) sözcük öbeğindeki “*oynamak*” fiilinin *gerçek anlamının dışında, mecazi anlamda* kullanıldığını görmekteyiz.

22. Herhangi bir maddenin içeriğinde bulunan veya bir nesnenin yardımı ile yapılan şeyleri belirtmek için kullanılır.

- Света сбросила 5 кг с помощью *диеты на гречке*.
(Sveta, *Greçka (karabuğday) diyetiyle* 5 kg verdi.)
- Мы приготовили *хлеб на кукурузной муке*, и нашим гостям очень понравилось.
(*Mısır unlu ekmek* pişirdik ve misafirlerimiz çok beğendi.)

“*Диеты на гречке*” (*Greçka / karabuğday diyeti*) ve “*хлеб на кукурузной муке*” (*Mısır unlu ekmek*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı **herhangi bir maddenin içeriğinde bulunan veya o maddenin yardımıyla yapılan şeyleri belirtmek için** kullanılmaktadır.

23. Herhangi bir şeyin araç - gereci olan veya aynı anda herhangi bir eylem, nesne ve özelliği gösterme yöntemi, alanı oluşturan nesneyi belirtirken kullanılmaktadır.

- Он бегло *тараторил на польском*.
(Dili sürçmeden *Lehçe konuştu*.)
- Я *обработал* серьги средством *на спирте*.
(Takıları *ispirtoyla işledim / Küpelere alkol bazlı bir ürün uyguladım*.)
- В университете я научилась *общаться на языке жестов*.
(*Jestlerle / (işaret dilinde) iletişim kurmayı* üniversitede öğrendim.)
- Недовольный турист, *бурча на немецком, вышел* из музея.
(Hoşnutsuz turist *Almanca mırıldanarak* müzeden *çıktı*.)
- *Курица, поджаренная на масле, получилась* невероятно *вкусной*.
(*Yağda kızartılmış tavuk* inanılmaz derecede *lezzetliydi*.)

Örnekleri incelediğimizde, “*тараторил на польском*” (*Lehçe konuştu*.), “*обработал на спирте*” (*İspirtoyla işledim*.), “*общаться на языке жестов*” (*Jestlerle / işaret dilinde iletişim kurmak*), “*бурча на немецком, вышел*” (*Almanca*

mırıldanarak çıktı.), “Курица, поджаренная на масле, получилась вкусной” (Yağda kızartılmış tavuk lezzetliydi.) tümcelerinde “на” edatı *herhangi bir şeyin araç - gereci olan ya da aynı anda herhangi bir eylem, nesne ve özelliği gösterme alanı oluşturan nesneyi belirtmek amacıyla* kullanılmaktadır.

24. Herhangi bir durum, konum veya birtakım faaliyetlerde bulunma eylemi belirtilirken kullanılır.

- В это время он уже будет *на службе*.
(O zamanlarda o zaten *görevde* olmuş olacak.)
- Она находится *на госпитализации* в больнице.
(O hastanede *tedavi* görüyor.)
- Полицейские каждый день находятся *на страже* порядка города.
(Polisler şehrin düzeni için hergün *nöbet tutuyorlar*.)
- Всю ночь охранник стоял *на воротах*, а утром его сменил начальник службы охраны.
(Bütün gece güvenlik görevlisi *kapıda* durdu, sabah ise güvenlik şefi değişti.)
- Война отразилась также *на доставке* почты.
(Savaş, posta *teslimatını* da etkiledi.)
- Политический кризис между странами отразился *на перевозке* овощей из Анталии в Москву.
(Ülkeler arasındaki siyasi kriz, Antalya’dan Moskova’ya sebze *nakliyesini* (taşımacılığını) etkiledi.)

Örnekleri inceleyecek olursak, “на службе” (*görevde*), “на госпитализации” (*tedavide*), “на страже” (*nöbette*), “на воротах” (*kapıda*), “на доставке” (*teslimatta*) ve “на перевозке” (*nakliyede*) sözcük öbeklerinde “на” edatı *herhangi bir durum, konum veya birtakım faaliyetlerde bulunma eylemini belirtirken* kullanılmaktadır.

25. Herhangi bir nesneye, çoğunlukla da etrafında bulunan eylem aletine olan çok yakınlığı belirtirken kullanılmaktadır.

- Александр всю жизнь *проработал на станке* на автомобильном заводе и совсем недавно вышел на пенсию.

(Aleksandr tüm hayatı boyunca bir otomobil fabrikasında *makinede çalıştı* ve kısa bir süre önce emekli oldu.)

- Она в раннем возрасте научилась *шить на швейной машинке* и к окончанию школы уже могла сшить прекрасные наряды.
(Erken yaşlarda *dikiş makinesinde dikiş dikmeyi* öğrendi ve okulun sonuna doğru artık çok güzel kıyafetler dikebiliyordu.)

“*Проработал на станке*” (*Makinede çalıştı*) ve “*шить на швейной машинке*” (*Dikiş makinesinde dikiş dikmek*) tümcelerinde “**на**” edatı *herhangi bir nesneye, çoğunlukla da etrafta bulunan eylem aletine, örneklerde verilen makineye olan yakınlığı belirtirken* kullanılmaktadır.

26. İsmi –de, -da halindeki sözcükten önce, ismin yalın halindeki herhangi bir sözcükten sonra gelerek, birilerin, bir şeylerin fazlalığını (*bolluğunu*) veya tüm alanın bir takım şeylerle (*çoğunlukla olumsuz şeylerle*) doldurulduğunu belirten konuşma dilindeki mecazi *ifadelerle* birlikte kullanılırlar.

- В этой местности *гора на горе*.
(Bu arazide *dağ dağ üstünedir*.)
- Все его слова – *вранье на вранье*.
(Bütün sözleri *yalan üstüne yalan*.)
- *Дурак на дураке* сидит и дураком погоняет. (русская поговорка, означающая: вокруг одни дураки – etrafta herkes aptal)
(*Birebir Çevirisi:* Deli delinin üstüne oturur, başka deli de kovalarmış.)
(*Türkçe Karşılığı:* Etrafta herkes aptal! / Etrafta deli dolu!)
- Старая проселочная дорога после сильного дождя превратилась в *ухаб на ухабе*.
(Eski ülke yolu şiddetli yağmurdan sonra bir *çukura* dönüştü.)
- То, что он надевал поверх пиджака, сложно было назвать пальто: это скорее была *заплата на заплате*.
(Ceketin üstüne giydiği şeye palto demek imkânsız, daha çok *yama üstüne yama* denebilir.)

- Среди населения принято считать, что в правительстве страны работают сплошные *вор на воре*.

(Halk arasında yönetimin her yerinde *hırsızların* çalıştığı düşüncesi kabul görmüştür.)

- Куда не посмотришь, в его отделе работает *храбрец на храбресе*, а выступить против незаконного решения комиссии так никто и не решился.

(Onun departmanında çalışanlar o kadar *cesur* ki komisyonun kanun dışı kararına karşı çıkmayı kimse göze alamadı.)

Örnekleri incelediğimizde “*гора на горе*” (*dağ dağ üstüne*), “*вранье на вранье*” (*yalan üstüne yalan*), “*дурак на дураке*” (*aptal üstüne aptal*), “*ухаб на ухабе*” (*çukur üstüne çukur*), “*заплата на заплате*” (*yama üstüne yama*), “*вор на воре*” (*hırsız üstüne hırsız*) ve “*храбрец на храбресе*” (*cesur üstüne cesur*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı kendisinden bir önceki sözcüğü pekiştirmek amacıyla, konuşma dilindeki mecazi ifadelerle birlikte kullanılmaktadır.

- ❖ “В этой местности *гора на горе*.” (Bu arazide *dağ dağ üstünedir*.) cümlesinde kullanılan “*гора на горе*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*dağ*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bu kullanımla belirtilmek istenen *arazideki dağların sayısının fazlalığıdır*.
- ❖ “Все его слова – *вранье на вранье*.” (Bütün sözleri *yalan üstüne yalan*.) cümlesinde kullanılan “*вранье на вранье*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*yalan*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bu kullanımla belirtilmek istenen *bahsedilen kişinin çok fazla yalan söylemesidir*.
- ❖ “*Дурак на дураке* сидит и дураком погоняет.” (*Etrafta herkes aptal! / Etrafta deli dolu!*) cümlesinde kullanılan “*дурак на дураке*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*aptal*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bir *Rus atasözüdür*. *Etrafta bulunan akli başında hareket etmeyen, akılsız insanların çokluğunu* ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır.

- ❖ “Старая проселочная дорога после сильного дождя превратилась в *ухаб на ухабе*.” (Eski ülke yolu şiddetli yağmurdan sonra bir *çukura* dönüştü.) cümlesinde kullanılan “*ухаб на ухабе*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*çukur*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bu kullanımla belirtilmek istenen *yolların çok fazla çukurla dolu olmasıdır*.
- ❖ “То, что он надевал поверх пиджака, сложно было назвать пальто: это скорее была *заплата на заплате*.” (Ceketin üstüne giydiği şeye palto demek imkânsız, daha çok *yama üstüne yama* denebilir.) cümlesinde kullanılan “*заплата на заплате*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*yama*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bu ifadeyle *paltonun üzerinde haddinden fazla yama olduğu* belirtilmek istenmiştir.
- ❖ “Среди населения принято считать, что в правительстве страны работают сплошные *вор на воре*.” (Halk arasında yönetimin her yerinde *hırsızların* çalıştığı düşüncesi kabul görmüştür.) cümlesinde kullanılan “*вор на воре*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*hırsız*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bu kullanımla belirtilmek istenen *haksız kazanç elde eden, başkasına ait olan malı kimse görmeden alan kişi sayısının fazlalığıdır*.
- ❖ Куда не помотришь, в его отделе работает *храбрец на храбреце*, а выступить против незаконного решения комиссии так никто и не решился. (Onun departmanında çalışanlar o kadar *cesur* ki komisyonun kanun dışı kararına karşı çıkmayı kimse göze alamadı.) cümlesinde kullanılan “*храбрец на храбреце*” sözcük öbeğinde “*на*” edatı İsmi –de Halindeki sözcükten önce ve İsmi Yalın Halindeki sözcükten sonra gelerek “*cesur*” sözcüğünü pekiştirmiştir. Bu cümlede *kullanılan kişi veya kişiler iğneleyici ifadelerle tasvir edilmiştir*. Cümle *olumsuz bir anlam* içermektedir. Esasen departmanda çalışan kişilerin, komisyonun almış olduğu karara karşı çıkacak kadar *cesur olmadıkları* ifade edilmek istenmiştir.

27. Herhangi bir eylemin temeli olan nesneyi belirtmek için kullanılmaktadır.

- И *на том* спасибо.
(*Buna bile / buna da* şükürler olsun!)
- *На самом деле* все не так просто.
(*Aslında* her şey bu kadar basit değil.)
- Если вы хотите понять, чего *на самом деле* хочет ребенок, внимательно выслушайте его.
(Bir çocuğun *gerçekten* ne istediğini anlamak istiyorsanız, onu dikkatlice dinleyiniz!)

28. Herhangi bir eylemin aynı anda hem nedeni hem de kapsam alanı olan bir nesneyi belirtirken kullanılmaktadır.

- *На этой ноте* все начали расходиться.
(*Bu notada* herkes ayrılmaya başladı.)
- Жёлтая пресса зарабатывает большие деньги *на таких новостях*.
(Sarı basın *bu tür haberlerden* çok para kazanıyor.)
- *На этих словах* он закончил свое выступление.
(*Bu sözlerle* konuşmasını bitirdi.)

Örnekleri inceleyecek olursak, “*на этой ноте*” (*Bu notada*), “*на таких новостях*” (*Bu tür haberlerden* ve “*на этих словах*” (*Bu sözlerle*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı *herhangi bir eylemin aynı anda hem sebebi hem de kapsam alanı olan bir nesneyi belirtmek amacıyla* kullanılmaktadır.

29. “**на**” edatı bazı *kalıplaşmış sözcüklerle (устойчивое словосочетание)*²⁰² birlikte **İsmin –de halinde** kullanılmaktadır.

4.4.1. İsmin –de Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler

Tablo 4.1. İsmin –de Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler

На привязи (Bağlı / zincirli)	На борту (Güvertede)	На вечере (Partide / davette)	На приёме (Resepsiyonda)
На застолье (Ziyafette)	На заре (Şafak sökerken)	На поводу (Herhangi birisinin emrinde)	На прицеле (Hedefte / topun ucunda)

- Собака **на привязи**.
Köpek **bağlı (zincirli)**.
- ✓ “**На привязи**” - (привязана к верёвке) sözcük öbeği “**bağlı, zincirli, tasmalı**” anlamında kullanılmaktadır.
- **На борту** самолёта 12 кресел.
Uçağın **içerisinde** 12 koltuk yer almaktadır.
- ✓ “**На борту**” sözcük öbeği sözcüksel olarak “**güvertede**” anlamına gelmektedir ancak uçak söz konusu olduğunda “**uçak içerisinde**” biçiminde kullanılmaktadır.
- Вчера мы были **на вечере**, посвящённом 10-летию окончания университета.
Dün üniversiteden mezun oluşumuzun 10.yılı şerefine düzenlenen **kutlamadaydık (gecedeydik)**.
- ✓ “**На вечере**” - (на концерте) sözcük öbeği “**partide, kutlamada, davette**” anlamında kullanılmaktadır.
- Турецкие студенты были **на приёме** у посла России.
Türk öğrenciler Rusya Büyükelçisinin **resepsiyonunda** bulundular.

²⁰² Устойчивое словосочетание – “**Kalıplaşmış sözcük**” anlamına gelmektedir. Bu sözcükler Rusça dil bilgisinde **cümle kalıpları** görevi görmektedirler. Türkçe dil bilgisinde ise “**cümle kalıbı, deyim ve zarf**” olarak kullanılmaktadırlar.

- ✓ **На приёме** - (*в гостях*) sözcük öbeği **“resepsiyonda”** anlamında kullanılmaktadır.
 - **На застолье** произносили тосты в честь юбиляра.²⁰³
Şölende/ ziyafette günün kahramanı şerefine güzel sözler söylendi.
 - ✓ **“На застолье”** - (*банкете*) sözcük öbeği **“şölende, ziyafette”** anlamında kullanılmaktadır.
 - **На заре** ты меня не буди...
Şafak sökerken beni uyandırma!
 - ✓ **“На заре”** - (*очень рано, когда солнце встаёт*) sözcük öbeği **“şafak sökerken, sabahın köründe”** anlamında kullanılmaktadır.
 - Ты всегда идёшь **на поводу** у своего шефа.
Daima patronuna *boyun eğiyorsun / itaat ediyorsun.*
 - ✓ **“На поводу”** - (*подчиняться кому-то*) (*у кого-то*) sözcük öbeği **“boyun eğmek, itaat etmek, yuları birinin elinde olmak”** anlamında kullanılmaktadır.
 - Ты смотрела фильм **«На прицеле у смерти»**?
“Ölümün hedefinde” adlı filmi izledin mi?
 - ✓ **“На прицеле”** sözcük öbeği **“hedefte, nişanda, topun ucunda”** anlamında kullanılmaktadır.
- 30. “основываться”** (*bir şeye dayanmak / istinat etmek*), **“сосредоточиваться”** (*bir şeye odaklanmak / bir şeyin üzerinde yoğunlaşmak*), **“настаивать”** (*ısrar etmek / üstelemek / ayak diretmek / diretmek*), **“специализироваться”** (*ihtisas yapmak / uzmanlaşmak / istisaslaşmak*), **“отразиться”** (*etki etmek / etkilemek / yansımak / dokunmak*)
- “сказаться”** (*birini veya birşeyi etkilemek / bir şey veya birisi üzerinde etkisi olmak*), **“жениться”** (*herhangi birisiyle evlenmek*), **“экономить”** (*tasarruf etmek / artırmak / idareli kullanmak*), **“наживаться”** (*kar etmek*), **“вымещать”** (*çıkarmak / almak*) ve **“базировать”** (*dayandırmak*) fiillerinden sonra kullanılmaktadır.²⁰⁴

²⁰³ Юбиляр sözcüğü **“jübilesi kutlanan, günün kahramanı”** anlamlarına gelmektedir.

²⁰⁴ (Bkz. Vinogradov, 1986, 531; Shvedova, 1970, 494-501; Pulkina, 1995, 176.)

4.4.2. İsmın – de Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Fiiller

Tablo 4.2. İsmın – de Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Fiiller

Основываться <i>на чем-л.</i> (Bir şeye dayanmak, istinat etmek)	Сосредоточиваться <i>на чем-л.</i> (Bir şeye odaklanmak, bir şeyin üzerinde yoğunlaşmak)	Настаивать <i>на чем-л.</i> (Israr etmek, üstelemek, ayak diretme, direktme)
Специализироваться <i>на чем-л.</i> (İhtisas yapma, uzmanlaşma, istisaslaşma)	Отразиться <i>на ком / чем-л.</i> (Etki etme, etkileme, yansıma, dokunma)	Сказаться <i>на ком / чем-л.</i> (Birini veya birşeyi etkileme, bir şey veya birisi üzerinde etkisi olma)
Жениться <i>на ком-л.</i> (Herhangi birisiyle evlenme)	Экономить <i>на чем-л.</i> (Tasarruf etme, artırmak, idareli kullanma)	Наживаться <i>на чем-л.</i> (Kar etme)
Вымещать <i>на ком-л.</i> (Çıkarmak, almak)	Базировать <i>на чем-л.</i> (Dayandırmak)	Играть <i>на чем-л.</i> (Herhangi bir enstrüman çalma)

- Наша компания считает, что предлагаемый бюджет должен **основываться на четких правилах и реалистичных предположениях.**
 (Firmamız önerilen bütçenin **açık kurallara ve gerçekçi varsayımlara dayanması** gerektiğine inanmaktadır.)
- **Я не могу сосредоточиться на работе.**
 (**İşe odaklanamıyorum.**)
- Она **настаивает на встрече** с глазу на глаз.
 (Yüz yüze **görüşmede ısrar ediyor.**)

- Она решила *специализироваться на лечении* нервных болезней.
(Sinir hastalıklarının *tedavisinde uzmanlaşmaya* karar verdi.)
- Эмоциональное состояние матери *отражается на развитии ребёнка*.
(Annenin duygusal durumu / ruh hali *çocuğun gelişimde etki eder*.)
- Это может *отрицательно сказаться на здоровье человека*.
(Bu, *insan sağlığını olumsuz etkileyebilir*.)
- Мехмет влюбился в женщину и собирается *на ней жениться*.
(Mehmet bir kadına aşık oldu ve *onunla evlenecek*.)
- Необходимо *экономить на материале*.
(*Malzemedен tasarruf etmek* gerekir.)
- Я не хочу, чтобы моя мама всегда *вымещала свой гнев на мне*.
(Annemin öfkesini sürekli benden çıkarmasını istemiyorum.)
- Во время эпидемии были компании, которые *нажились на горе других*.
(Salgın sırasında, *başkalarının üzerinden kar eden* şirketler vardı.)
- В настоящее время все лидирующие в этой отрасли компании *базируют свой комплекс маркетинга на запросах своего потребителя*.
(Şu anda, bu sektördeki tüm lider şirketler, pazarlama *komplekslerini tüketicilerinin isteklerine dayandırıyorlar*.)
- Мехмет *женится на Аслы* в прошлом месяце.
(Mehmet geçen ay *Aşlı ile evlendi*.)
- В прошлом веке это было большой редкостью, когда молодые люди *женились на своих возлюбленных*.
(Geçtiğimiz yüzyılda gençlerin *sevgilileriyle evlenmeleri* çok az rastlanan birşeydi.)

4.5. İSMİN -İ HALİ İLE BİRLİKTE KULLANILAN "HA" EDATININ ANLAMBİLİMSEL (SEMANTİK) SİSTEMİ

1. *Bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği bir yer olarak belirtmek için kullanılmaktadır.*

- С детства Зехра интересовалась литературой и иностранными языками, поэтому после окончания школы она поступила в Ататюркский университет *на литературный факультет*.
(Zehra çocukluğundan beri edebiyata ve yabancı dillere ilgi duyuyordu, bu yüzden okuldan mezun olduktan sonra Atatürk Üniversitesi *Edebiyat Fakültesi'ne* girdi.)
- Куда ходили школьники на экскурсию - *на завод* или *на фабрику*?
(Öğrenciler gezi için nereye gittiler; *fabrikaya mı imalathaneye mi?*)
- Она положила ребёнка *на кровать*.
(Bebegi *yatağa* koydu/bıraktı/yatırdı.)
- Нет сил идти *на занятие*.
(*Derse* gidecek gücüm yok.)
- Игрушка с грохотом упала *на пол*.
(Oyuncak tangır tungur²⁰⁵ *yere* düştü.)
- Я с разбегу прыгнул *на кровать*.
(Hızla *yatağa* atladım.)
- Засмотревшись *на облако*, я споткнулся.
(*Buluta* bakarken, tökezledim)
- Вам нужно пойти *на почту* и отдать текст в специальное окошко.
(*Postaneye* gitmeniz ve metni özel gişeye vermeniz gerekiyor.)
- -Сколько слушателей идёт *на экскурсию*?
(*Geziye* kaç dinleyici gidiyor?)
- -*На экскурсию* идёт 10 (*десять*) слушателей.
(*Geziye* 10 öğrenci gidiyor.)

²⁰⁵ **Tangır tungur** – İkileme: Genellikle boş nesnelerin yuvarlanırken çıkardığı sert, kaba ve çınlayıcı sesi ifade etmek için kullanılmaktadır.

- Когда люди поступают **на работу**, они заполняют анкету.
(İnsanlar **işe** girerken anket doldururlar.)

Örnekleri incelediğimizde, “**на литературный факультет**” (Edebiyat Fakültesi’ne), “**на завод**” (fabrikaya), “**на фабрику**” (imalathaneye), “**на кровать**” (yatağa), “**на занятие**” (derse), “**на пол**” (yere), “**на облако**” (buluta), “**на почту**” (postaneye), “**на экскурсию**” (geziye) ve “**на работу**” (işe) sözcük öbeklerinde kullanılan “**на**” edatı **bir yer belirteci olarak** bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği bir yer olarak belirtmek için kullanılmaktadır.

2. **Adalar, bazı ada ülkeleri ve yarımadalardan** bahsederken kullanılmaktadır.

на остров Хайнань (Haınpın Adası’na)

на остров Крит (Girit Adası’na)

на Кипр (Kıbrıs’a)

на Сахалин (Sakhalin adasına)

на Кубу (Küba’ya)

на Корсику (Korsika Adası’na)

на Новую Землю (Novaya Zemlya Adasına)

на Аляску (Alaska’ya)

на Гавайи (Hawaii’ye)

на Шри-Ланку (Sri Lanka’ya)

на Мальту (Malta’ya)

на Камчатку (Kamçatka Yarımadasına)

на Карибские острова (Karayipler’e)

на Балканы (Balkan Yarımadaına)

на Дальний Восток (Uzak Doğu’ya)

на Ближний Восток (Yakın Doğu’ya)

на Ялту (Yalta’ya)

на Украину (Ukrayna’ya)

на Калугу (Kaluga’ya)

на Филиппины (Filipinler’e)

- Этот самолёт сегодня летит в Китай, а завтра он полетит **на Кубу**.
(Bu uçak bugün Çin’e uçuyor, yarın ise **Küba’ya** uçacak.)

- Много комсомольцев едут в Сибирь, *на Дальний Восток* и в центр России.
(Birçok Komsomol üyesi Sibirya'ya, *Uzak Doğu'ya* ve Rusya'nın merkezine seyahat ediyor.)
- В 1890 году Антон Чехов отправился *на остров Сахалин*, чтобы исследовать быт русских тюрем.²⁰⁶
(Anton Çehov 1890'da Rus hapishanelerindeki hayatları keşfetmek için *Sakhalin Adası'na* gitti.)
- Эмре и его друг Джан после службы в армии решили поехать *на Камчатку*.
(Emre ve arkadaşı Can, orduda görev yaptıktan sonra *Kamçatka'ya* gitmeye karar verdiler.)
- У него в кармане билет *на Ялту*.
(Cebinde *Yalta'ya* bir bilet var.)
- Билеты *на Корсику* лучше приобретать заранее, так как это направление пользуется особой популярностью среди туристов.
(*Korsika Adası'na* gidiş biletlerini önceden satın almak daha iyidir, çünkü bu yön turistler arasında özel bir popüleriteye sahiptir.)
- Для того, чтобы отправиться в отпуск *на Гавайи*, необходимо заранее оформить визу.
(*Hawaii'ye* tatile gitmek için önceden vize almak gerekir.)
- После того, как они объездили всю Индию, они решили отправиться *на Шри-Ланку*.
(Tüm Hindistan'ı gezdikten sonra *Sri Lanka'ya* gitmeye karar verdiler.)
- Съёмочная группа телеканала была отправлена *на Ближний Восток* для репортажа про военное положение в городе Дамаск.
(Televizyon kanalının film ekibi Şam kentinde sıkıyönetim hakkındaki bir röportaj için *Orta Doğu'ya* gönderildi.)

²⁰⁶ <https://www.culture.ru/persons/8209/anton-chekhov> Erişim Tarihi: 29.02.2020

“*на Кубу*” (*Küba’ya*), “*на Дальний Восток*” (*Uzak Doğu’ya*), “*на остров Сахалин*” (*Sakhalin Adası’na*), “*на Камчатку*” (*Kamçatka’ya*), “*на Ялту*” (*Yalta’ya*), “*на Корсику*” (*Korsika Adası’na*), “*на Гавайи*” (*Hawaii’ye*), “*на Шри-Ланку*” (*Sri Lanka’ya*) ve “*на Ближний Восток*” (*Orta Doğu’ya*) sözcük öbeklerinde kullanılan “*на*” edatı ***bir yer belirteci olarak*** bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği adalar, bazı ada ülkeleri ve yarımadalardan bahsederken kullanılmaktadır.

3. *Dağlık alan isimlerinin eylem yerlerinin belirtilmesi için* kullanılır.

на Кавказ (*Kafkasya’ya*)

на Северный Кавказ (*Kuzey Kafkasya’ya*)

на Урал (*Urallar’a*)

на Алтай (*Altay’a*)

на Памир (*Pamir’e*)

- Летом их студенты обычно уезжают на работу за пределы республики в Среднюю Азию, в Сибирь, ***на Северный Кавказ***.
(Yaz aylarında öğrencileri genellikle ülkelerinden uzakta çalışmak için Orta Asya, Sibirya ve ***Kuzey Kafkasya’ya*** giderler.)
- Родители в студенческие годы раз в год ездили ***на Кавказ***.
(Aile öğrencilik yıllarında yılda bir kez ***Kafkasya’ya*** giderdi.)
- Лучшим временем для походов ***на Урал*** считается август.
(***Urallar’a*** gitmek için en uygun zaman Ağustos’tur.)
- Ежегодно ***на Алтай*** приезжают более миллиона туристов, и каждый раз они открывают для себя новые красивые места.
(Her yıl bir milyondan fazla turist ***Altay’a*** geliyor ve her seferinde yeni, güzel yerler keşfediyor.)
- В связи с плохими погодными условиями тур ***на Памир*** пришлось отменить.
(Kötü hava şartları dolayısıyla, ***Pamir’e*** yapılacak olan turun (*Pamir turunun*) iptal edilmesi gerekti.)

Örnekleri inceleyecek olursak, “*на Кавказ*” (*Kafkasya’ya*), “*на Северный Кавказ*” (*Kuzey Kafkasya’ya*), “*на Урал*” (*Urallar’a*), “*на Алтай*” (*Altay’a*) ve “*на Памир*” (*Pamir’e*) sözcük öbeklerinde kullanılan “*на*” edatı **bir yer belirtici olarak** bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği dağlık alan isimlerinin eylem yerlerinin belirtilmesi için kullanılır.

4. Nehir isimleriyle birlikte kullanılmaktadır.

на Волгу (*Volga’ya, Volga nehrine*)

на Ангара (*Angara’ya, Angara nehrine*)

на Енисей (*Yenisey’e, Yenisey nehrine*)

на Керженец (*Kerjen’e, Kerjen nehrine*)

на Днепр (*Dinyeper’e, Dinyeper nehrine*)

на Дон (*Don nehrine*)

на Неву (*Neva’ya, Neva nehrine*)

- -Видеть вас, пожить, отдохнуть, **посмотреть на Волгу**, пописать, порисовать...²⁰⁷

(Sizi görmek, yaşamak, dinlenmek, **Volga’ya bakmak / Volga’yı seyretmek**, yazmak, çizmek...)

- -Алексей Васильевич, верно, надо все бросить и вывезти дивизион **на Дон**.²⁰⁸

(Aleksey Vasilyeviç, her şeyi bırakıp **Don’a** tabur göndermemiz gerektiği doğrudur.)

- Благодаря отличной погоде, которая стояла весь июль, поездка **на Ангара** получилась весьма успешной.

(Temmuz ayı boyunca devam eden mükemmel hava sayesinde, **Angara nehrine** yapılan gezi çok başarılı oldu.)

- Нашу экскурсию **на Енисей** в прошлом году организовал туристический клуб «Тайга».

(Geçen yıl **Yenisey’e** yapılan turumuzu “Tayga” turizm kulübü organize etti.)

²⁰⁷ Гончаров И. А., Обрыв, 1869 eserinden alıntıdır.

²⁰⁸ Булгаков М. А., Дни Турбиных, 1925 eserinden alıntıdır.

- В выходные мы с друзьями ездили **на Керженец**, одну из самых красивых рек средней полосы России.

(Hafta sonu arkadaşlarımızla Rusya'nın orta şeridinin (*bölgesinin*) en güzel nehirlerinden birisi olan **Kerjen nehrine** gittik.)

- После свистка судьи лодки всех участников соревнования были спущены **на Днепр**.

(Düdüğün ardından tüm yarışmacıların tekneleri **Dinyeper nehrine** indirildi.)

- С этого холма открывается необыкновенно красивый вид **на Неву**.

(Bu tepeden **Neva nehrine** olağanüstü güzel bir manzara açılıyor.)

Örnekleri ele alacak olursak; **“посмотреть на Волгу”** (*Volga'ya bakmak*), **“на Дон”** (*Don'a*), **“на Ангару”** (*Angara nehrine*), **“на Енисей”** (*Yenisey'e*), **“на Керженец”** (*Kerjen nehrine*), **“на Днепр”** (*Dnyeper nehrine*) ve **“на Неву”** (*Neva nehrine*) sözcük öbeklerinde kullanılan **“на”** edatı **bir yer belirteci olarak** bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği nehir isimleriyle birlikte kullanılmaktadır.

5. Herhangi bir eylemin veya nesnenin yönlendirildiği bir kişiyi, nesneyi, olguyu belirtmek için kullanılır.

- Если ты этого не сделаешь, я **на тебя обижусь**.

(Eğer bunu yapmazsan, **sana kırılıyorum**.)

- Я **надеялась на моего коллегу**, но он подвёл меня.

(*Meslektaşımдан umudum vardı / meslektaşımдан umutluydum (ona güveniyordum)*) fakat beni hayal kırıklığına uğrattı.)

- В конце концов я получу кое-какие **ответы на вопросы**.

(Sonunda *sorulara birtakım cevaplar alacağım/ aydınlanacağım*.)

- Он всегда **наговаривает на своих соседей**.

(O her zaman *komşularına iftira atar*.)

- Мама **накричала на своих детей**, и они успокоились.

(Anne çocuklarına bağırdı ve onlar sakinleştiler.)

- Он не мог **налюбоваться на свою новую машину**.

(Yeni *arabasını hayranlıkla seyredemedi*.)

6. Kardinal noktaları (yönleri) gösteren isimlerin hareket yönünü belirtmek için kullanılmaktadır.

на юг (Güney'e)

на север (Kuzey'e)

на запад (Batı'ya)

на восток (Doğu'ya)

на северо-запад (Kuzeybatı'ya)

на северо-восток (Kuzeydoğu'ya)

на юго-запад (Güneybatı'ya)

на юго-восток (Güneydoğu'ya)

- Я не уверена, что он поедет **на юго-восток**.
(*Güneydoğuya* gideceğinden emin değilim.)
- Какова максимальная продолжительность турецкой территории с севера **на юг**?
(Kuzeyden **güneye** Türkiye topraklarının maksimum uzunluğu ne kadardır?)
- После окончания техникума он уехал с вахтой **на север**.
(Teknik okuldan mezun olduktan sonra vardiyayla **kuzeye** gitti.)
- В наши дни продолжается отток **на запад** молодых высококвалифицированных специалистов.
(Günümüzde genç, yüksek vasıflı uzmanların **batıya** yönelişi devam ediyor.)
- Ранним утром с вокзала уходят **на восток страны** поезда, нагруженные продовольственными товарами.
(Yiyeceklerle dolu trenler sabahın erken saatlerinde tren istasyonlarından **ülkenin doğusuna** gidiyorlar.)
- Поезд следует **на северо-запад страны** без остановок.
(Tren hiç durmadan **ülkenin kuzeybatısına** gidiyor.)
- На уроке по ориентированию на местности ребятам необходимо было пройти 500 метров **на северо-восток** и найти там следующую подсказку.
(Çocuklar oryantiring dersinde **kuzeydoğuya** 500 metre yürümek ve oradaki bir sonraki ipucunu bulmak zorundalar.)

- Он продал свою квартиру в центре Москвы и переехал **на юго-запад города**.

(Moskova'nın merkezindeki dairesini sattı ve **şehrin güneybatısına** taşındı.)

Örnekleri incelediğimizde, **“на юго-восток”** (güneydoğuya), **“на юг”** (güneye), **“на север”** (kuzeye), **“на запад”** (batıya), **“на восток страны”** (ülkenin doğusuna), **“на северо-запад страны”** (ülkenin kuzeybatısına), **“на северо-восток”** (kuzeydoğuya) ve **“на юго-запад города”** (şehrin güneybatısına) sözcük öbeklerinde **“на”** edatı **bir yer belirteci olarak** kardinal noktaları gösteren isimlerin hareket yönünü belirtmek için kullanılır.

7. *Herhangi bir eylemin yapılışında bir aracın, eşyanın ya da yöntemin yönünü göstermek için kullanılmaktadır.*

- Студенты сели **на весла** и начали свой сплав по реке.
(Öğrenciler **küreklerin başına** oturdular ve nehirde rafting yapmaya başladılar.)
- В нашем доме обогрев **перевели на нефть**.
- (Evimizde ısıtma **gaza aktarıldı**.)
- Мои родители перешли **на конку картофеля**.
(Ailem patates (**sökme, kazma, belleme**) işine geçti. / Ailem patates (**sökme, kazma, belleme**) işine başladı.)
- Моя бабушка **переделала топку на нефть**.
(Babaannem **sobayı gazla harladı**.)

Örnekleri incelediğimizde **“сели на весла”** (Küreklerin başına oturdular.), **“перевели на нефть”** (Gaza aktarıldı.), **“на конку картофеля”** (Patates sökme, kazma, belleme) ve **“переделала топку на нефть”** (Sobayı gazla harladı.) cümle veya sözcük öbeklerinde **“на”** edatı **herhangi bir eylemin yapılışında bir aracın, eşyanın ya da yöntemin yönünü göstermek amacıyla** kullanılmaktadır.

“Студенты сели на весла.” (Öğrenciler kürelerin başına oturdular.) cümlesinde öğrencilerin küreğin başına oturdukları ifade edilerek bir yöne doğru kürekleri çekip, o yöne doğru gidecekleri anlatılmak istenmektedir. Yani, öğrencilerin küreğin başına oturmaları, onların bir yere doğru yöneldiklerini göstermektedir.

“В нашем доме обогрев *перевели на нефть.*” (Evimizde ısıtma *gaza aktarıldı/çevrildi.*) cümlesinde ısıtma işleminin gaza aktarıldığı ifade edilerek, artık ısıtma eyleminin “doğal gaz” aracılığıyla gerçekleştirileceği ifade edilmektedir.

“Мои родители перешли *на конку картофеля.*” (Ailem *patates (sökme, kazma, belleme)* işine geçti. / Ailem *patates (sökme, kazma, belleme)* işine başladı.) cümlesinde *patateslerin sökülmesi, kazılması işlemi belirtilerek, eylemin yöntemi* ifade edilmektedir. Patateslerin sökme veya kazma yöntemiyle bulunduları araziden toplanacağı anlatılmaktadır.

“Моя бабушка *переделала топку на нефть.*” (Babaannem *sobayı gazla harladı.*) cümlesinde ise *sobanın yeniden tutuşturulması için gazın kullanıldığı* ve böylelikle, *gaz aracılığıyla sobanın içerisindeki ateşin daha canlı bir duruma getirilerek yakılmak istendiği* belirtilmektedir.

8. “*на*” edatı bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği bir yer olarak belirtmek için gezegeen isimleriyle birlikte kullanılmaktadır.

на Меркурий (Merkür’e)

на Венеру (Venüs’e)

на Землю (Dünya’ya)

на Марс (Mars’a)

на Юпитер (Jüpiter’e)

на Сатурн (Satürn’e)

на Уран (Uranüs’e)

на Нептун (Neptün’e)

- Полетов *на Меркурий* в ближайшее время не планируется.
(Yakın gelecekte *Merkür’e* uçuş planlanmamaktadır.)
- Спутник *на Венеру* был успешно отправлен.
(*Venüs’e* uydu başarıyla gönderildi.)
- Несколько лет назад *на Землю* упал метеорит.
(Birkaç yıl önce *Dünya’ya* bir meteor düştü.)
- После продолжительного перерыва в прошлом году была запущена ракета *на Марс*.
(Geçen yıl uzun bir aradan sonra *Mars’a* bir roket fırlatıldı.)

- В будущем они планируют организовать экспедицию *на Юпитер*.
(Gelecekte, *Jüpiter'e* bir sefer düzenlemeyi planlıyorlar.)
- Он всегда мечтал взглянуть *на Сатурн* через телескоп.
(Her zaman bir teleskopla *Satürn'e* bakmayı hayal etti.)
- В институте проектируется спутник, который будет отправлен *на Уран* через 5 лет.
(Enstitü, 5 yıl içinde *Uranüs'e* gönderilecek olan bir uydu tasarlıyor.)
- Спутник, отправленный *на Нептун* несколько лет назад, еще не достиг конечной точки.
(Birkaç yıl önce *Neptün'e* gönderilen uydu henüz son noktaya ulaşmadı.)

Örnekleri incelediğimizde, “*на Меркурий*” (*Merkür'e*), “*на Венеру*” (*Venüs'e*), “*на Землю*” (*Dünya'ya*), “*на Марс*” (*Mars'a*), “*на Юпитер*” (*Jüpiter'e*), “*на Сатурн*” (*Satürn'e*), “*на Уран*” (*Uranüs'e*) ve “*на Нептун*” (*Neptün'e*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı bir *yer belirteci olarak* gezegen isimleriyle birlikte bir nesneyi veya bir kişiyi bazı eylemlerin yönlendirdiği bir yer olarak belirtmek için kullanılmaktadır.

9. *Zaman içerisinde belirli bir noktaya doğru yönelimden bahsederken kullanılır.*

- *На пару секунд* мне стало жутко.
(*Birkaç saniye / (boyunca)* kendimi çok kötü hissettim.)
- Профессор отложил занятие *на 6 часов вечера*.
(Profesör dersi *akşam 6'ya* erteledi.)
- Они решили назначить встречу *на 8 часов утра* в пятницу.
(Buluşmayı Cuma günü *sabah 8'de* yapmaya karar verdiler.)
- У нас не запланировано никаких мероприятий *на завтрашний день*.
(*Yarın için* planlanmış bir etkinliğimiz yok.)
- Кассир отлучился *на десять минут*, и у касс уже образовалась очередь.
(Kasiyer *10 dakikalığına* gitti / ayrıldı ve kasada sıra oluştu.)

Örnekleri inceleyecek olursak, “*на пару секунд*” (*birkaç saniye / boyunca*), “*на 6 часов вечера*” (*akşam 6'ya*), “*на 8 часов утра*” (*sabah 8'e*), “*на завтрашний день*” (*yarına / yarın için*) ve “*на десять минут*” (*10 dakikalığına*) sözcük

öbeklerinde “*na*” edatı ***bir zaman belirteci olarak*** zaman içerisinde belirli bir noktaya doğru yönelimden bahsederken kullanılmaktadır.

10. “***Bir sonraki***” (*следующий*) , “***diğer***” (*другой*) gibi ***sıfatlarla*** veya onlarsız yalnızca “***sabah ya da yarın***” (*утро , завтра*) gibi zamanı belirten ifadelerle bir şeylerin hemen akabinde gerçekleşen süreyi ifade ederken kullanılmaktadır.

- Ваш стиль также должен учитывать ваш личный прогноз «большой картины» рынков ***на следующие несколько лет***.

(Tarzınız ayrıca ***önümüzdeki birkaç yıl için*** piyasaların “büyük resmi” hakkındaki kişisel tahminlerinizi de göz önünde tutmalıdır.)

- Всё очень просто: если контракт ***на следующие полгода*** не подписан, то идти на другую студию почти бесполезно, значит, либо девушка совершенно ни на что не годна, либо слишком строптива, что никому не нравится.²⁰⁹

Her şey çok basit... Eğer ***önümüzdeki altı ay için*** bir sözleşme imzalanmadıysa, başka bir stüdyoya gitmek faydasız. Demek ki, ya kız hiçbir şeye tam anlamıyla uygun değil ya da kimsenin hoşuna gitmeyecek kadar dik başlı...

- ***Ha другой год*** опять ночью пришёл к дому зверь, стал дверь грызть, царапать.²¹⁰

(***Başka bir yıl*** gece eve tekrar vahşi bir hayvan geldi, kapıyı kemirmeye, tırmalamaya başladı.)

- Между циклами сна часто наступает фаза частичного пробуждения — мы можем поправить подушку, укрыться одеялом, если прохладно, но мы этого не замечаем и ***на утро*** не помним.²¹¹

(Uyku döngüleri arasında sıklıkla kısmi uyanma aşaması devreye girer. Yastığı düzeltiriz, üşüdüyssek battaniye örteriz ancak bunların farkında olmayız ve ***sabah*** hatırlamayız.)

²⁰⁹ Мэрилин Монро, Мэрилин Монро. Страсть, рассказанная ею самой, 2014 eserinden alıntıdır.

²¹⁰ Дример М., Истории о золоте и огне. Сказки и сказания eserinden alıntıdır.

²¹¹ Наталья Глухова, Бессонные ночи – прощайте! eserinden alıntıdır.

- Сегодня было похоже на вчера и, можно не сомневаться, будет похоже **на завтра**.²¹²

(Bugün dün gibiydi ve hiç şüphesiz ki, **yarın** da aynı olacak.)

Örnekleri incelediğimizde, “**на следующие несколько лет**” (önümüzdeki birkaç yıl için), “**на следующие полгода**” (önümüzdeki 6 ay için), “**на другой год**” (başka bir yıl), “**на утро**” (sabah) ve “**на завтра**” (yarın) sözcük öbeklerinde “**на**” edatı bir **zaman belirteci olarak** zamanı bildiren sözcüklerle birlikte bir şeylerin hemen akabinde gerçekleşen süreyi ifade ederken kullanılır.

11. Eylemin gerçekleştiği zamanın belirtildiği **bayram, tatil isimleri veya unutulmayan günlerle** birlikte kullanılmaktadır.

- Что нужно делать **на Масленицу**?
Maslenitsa'da / Maslenitsa bayramı günü ne yapmak gerekir?
- Какими должны быть школьные традиции **на 1 сентября (день знаний)**?
(1 Eylül'de / Bilgi Günü'nde okul gelenekleri neler olmalıdır?)
- Они пригласили нас к себе в гости **на Новый год**.
(Yeni Yıl için bizi evlerine davet ettiler.)
- **На годовщину** свадьбы родители улетели на море.
(Aile evlilik yıldönümlerinde deniz üzerinde seyahat etti.)
- **На Рамазан Байрам** в Турции принято дарить детям сладости.
(Türkiye'de **Ramazan Bayramı'nda** çocuklara tatlılar vermek adettendir.)
- **На Пасху** дети раскрасили яйца, а мама испекла кулич.
(**Paskalya'da** çocuklar yumurta boyadı, anne ise kek pişirdi.)
- После ссоры с родителями она осталась одна **на Рождество**.
(Ailesiyle kavga ettikten sonra **Noel'de** yalnız kaldı.)

“**на Масленицу**” (*Maslenitsa Bayramı Günü*), “**на 1 сентября (день знаний)**” (*1 Eylül'de / Bilgi Günü'nde*), “**на Новый год**” (*Yeni yılda / Yeni yıl için*), “**на годовщину**” (*evlilik yıldönümünde*), “**на Рамазан Байрам**” (*Ramazan Bayramı'nda*), “**на Пасху**” (*Paskalya'da*) ve “**на Рождество**” (*Noel'de*) sözcük öbeklerinde “**на**”

²¹² Марина Козинаки, Тёмные птицы, 2017 eserinden alıntıdır.

edatı **bir zaman belirteci olarak** eylemin gerçekleştiği zamanın belirtildiği bayram, tatil isimleri veya unutulmayan günlerle birlikte kullanılır.

12. Herhangi bir eylemin veya durumun sınırlarını tanımlayan süreyi belirtmek için kullanılmaktadır.

- Мы познакомились с новой студенткой, которая приехала **на три месяца** из другой страны в наш университет по программе Эразмус.
(Erasmus Programı kapsamında, başka bir ülkeden **üç aylığına** üniversitemize gelen yeni öğrenciyle tanıştık.)
- Вы не дали бы мне ваш словарь **на несколько часов?**
(**Birkaç saatliğine** sözlüğünüzü bana verebilir misiniz?)
- -**На сколько времени** вы приехали в Москву?
Moskova'ya **ne kadar süreliğine** geldiniz?
- -Мы приехали в Москву **на один год**.
Moskova'ya **bir yıllığına** geldik.
- Они приезжали к нам **на неделю** погостить.
(**Bir haftalığına** bizde misafir olmak için geldiler.)
- Они приехали в нашу страну **на полгода**.
Ülkemize **altı aylığına** geldiler.

Örneklerden de görüldüğü üzere “**на три месяца**” (**üç aylığına**), “**на несколько часов**” (**birkaç saatliğine**), “**На сколько времени?**” (**Ne kadar süreliğine?**), “**на один год**” (**bir yıllığına**), “**на неделю**” (**bir haftalığına**) ve “**на полгода**” (**altı aylığına**) sözcük öbeklerinde “**на**” edatı **bir zaman belirteci olarak** herhangi bir eylemin veya durumun sınırlarını tanımlayan süreyi belirtmek amacıyla kullanılır.

13. Herhangi bir şeyin başlangıcındaki (başladığı andaki) bir süreci tanımlamak, belirlemek ve tespit etmek için kullanılmaktadır. Yakın zamanda ya da ileri zamanda gelecek olan bir süreç için önceden önlem almak, hazırlanmak anlamında kullanılmaktadır.

- **На этот день** уборка пшеницы была завершена.
(Buğday hasadı **bugün** sona erdi.)

- Животные готовят запасы **на зиму**.
Hayvanlar **kışa** hazırlık yapıyorlar.
- Я наряжаю елку **на Новый Год**.
Yeni yıl için Noel ağacı süslüyorum.

“**на этот день**” (*bugün*), “**на зиму**” (*kışa*) ve “**на Новый Год**” (*Yeni yıla / Yeni yıl için*) sözcük öbeklerinde “**на**” edatı **bir zaman belirteci olarak** herhangi bir şeyin başlangıcındaki süreci tanımlamak ve belirlemek amacıyla kullanılır.

14. Ölçü ve derece belirteci olarak bir şeylerin sınırlarını tanımlayan ölçüleri, miktarları belirtmek için kullanılmaktadır.

- **На весь квартал** раздался режущий гул.
(*Tüm mahalleye* büyük çaplı bir gürültü yayıldı.)
- Я сделал объявление **на весь город**.
(*Tüm şehre* duyuru yaptım.)
- Это создало панику **на весь зал**.
Вц, *tüm salonda* panik yarattı.
- Продав свою квартиру в Москве, она переехала в Португалию и **на все деньги** купила небольшой виноградник.
(Moskova'daki dairesini sattıktan sonra Portekiz'e taşındı ve *tüm parayla* küçük bir bağ satın aldı.)
- Он купил ей обручальное кольцо с бриллиантом **на все, что у него было**.
(*Sahip olduğu herşeyle* ona pırlanta bir yüzük satın aldı.)
- Он прославился **на весь мир**.
(*Tüm dünyada* meşhur oldu.)
- Но **на этот раз** ему оказалось нелегко одержать победу.²¹³
(Fakat *bu sefer* galibiyet elde etmesi kolay değildi.)
- Он всегда сожалел о своих неприглядных поступках, только **на этот раз** не отцу, а ей самой придётся расхлёбывать кашу, которую он заварил, и вытаскивать их из этого ада.²¹⁴

²¹³ Владимир Шигин, Анна – королева морской разведки, 2016 eserinden alıntıdır.

²¹⁴ Джули Беннет, В омуте колдовских глаз, 2017 eserinden alıntıdır.

(Kötü davranışlarından her zaman pişmanlık duydu, ancak **bu sefer** bu işin içinden babasının değil, kendisinin çıkması ve onları bu cehennemden çıkarması gerekiyordu.)

“На весь квартал” (tüm mahalleye), **“на весь город”** (tüm şehre), **“на весь зал”** (tüm salonda), **“на все деньги”** (tüm parayla), **“на все, что у него было”** (sahip olduğu herşeyle), **“на весь мир”** (tüm dünyada) ve **“на этот раз”** (bu sefer) sözcük öbeklerinde **“на”** edatı **ölçü ve derece belirteci olarak** herhangi bir şeylerin sınırlarını belirten ölçüleri, miktar ve dereceleri ifade etmek için kullanılır.

15. Ölçü ve derece belirteci olarak herhangi bir nesnenin içeriğini, kullanım amacını belirten nicel ilişkilerin gösterilmesinde kullanılır.

- Я заказываю столик **на шесть персон**.
(**Altı kişilik** bir masa rezerve ediyorum.)
- Комната в нашем отеле рассчитана **на трех человек**.
(Otelimizdeki oda **üç kişilik** tasarlanmıştır.)

“На шесть персон” (altı kişilik) ve **“на трех человек”** (üç kişilik) sözcük öbeklerinde **“на”** edatı **ölçü ve derece belirteci** olarak herhangi **bir nesnenin içeriğini ve kullanım amacını belirten nicel ilişkileri ifade etmek amacıyla** kullanılmaktadır.

16. Ölçü ve derece belirteci olarak herhangi bir normun aşılması, sınırlandırılması veya elde edilememesi anlamına gelen fiillerin yanı sıra karşılaştırmalı sıfatlar ve zarflarla, niceliksel farklılıkları, üstünlük veya eksiklik derecelerini belirtmek için kullanılmaktadır.

- Я пришел **позже нее на час**.
(**Ondan bir saat sonra** geldim.)
- Он никогда не опоздает **больше, чем на пять минут**.
(Hiçbir zaman, **5 dakikadan fazla** gecikmez.)
- Если она **старше меня на два года**, значит, она уже в 11 классе?
(Eğer **benden iki yaş büyükse**, demek oluyor ki, o çoktan 11. sınıfta okuyor, değil mi?)

- Этот сыр *на 300 рублей дороже*.
(Bu peynir, *300 rubleden daha pahalıdır*.)
- Я живу *на несколько этажей ниже*.
(*Birkaç kat aşağıda* yaşıyorum.)
- Мы вылетали из одного аэропорта, только рейс подруги был *на несколько часов позже* моего.
(Aynı havalanından uçtuk, ancak kız arkadaşımın uçuşu benimkinden *birkaç saat sonraydı*.)
- Он уехал *на несколько дней раньше*, поэтому старым друзьям так и не удалось встретиться в Крыму.
(*Birkaç gün önce* ayrıldı, bu yüzden Kırım'da eski arkadaşlarıyla buluşmayı başaramadı.)
- Она купила куртку у подруги *на тысячу рублей дешевле*, чем в магазине.
(Mağazadakinden *bin ruble daha uyguna/ucuza* arkadaşından kaban satın aldı.)

Örnekleri inceleyecek olursak “*позже нее на час*” (ondan bir saat sonra), “*больше, чем на пять минут*” (5 dakikadan fazla), “*старше меня на два года*” (benden iki yaş büyük), “*на 300 рублей дороже*” (300 rubleden daha pahalı), “*на несколько этажей ниже*” (birkaç kat aşağıda), “*на несколько часов позже*” (birkaç saat sonra), “*на несколько дней раньше*” (birkaç gün önce) ve “*на тысячу рублей дешевле*” (bin ruble daha uyguna/ucuza) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı *ölçü ve derece belirteci* olarak kullanılmıştır. Herhangi bir normun aşılması, sınırlandırılması veya elde edilememesi anlamına gelen fiiller ve bunların yanı sıra karşılaştırmalı sıfatlar ve zarflarla, niceliksel farklılıkları, üstünlük veya eksiklik derecelerini belirtir.

17. Ölçü ve derece belirteci olarak bölme ve parçalama ölçüsü, metodu, amacı olan nesneleri belirtirken kullanılmaktadır.

- Подели пирог *на 6 частей*.
(Böreği *altı parçaya* bölün.)
- Разделите параграф *на темы*.
(Paragrafı *konulara* bölünüz.)

- Нужно разделить *двадцать пять на пять*.
(*Yirmi beşi beşe* bölmelisin.)
- Сутки делят *на 24 часа*.
(Birgün *24 saate* bölünmüştür.)
- Человек состоит *на 80%* из воды.
(İnsanın *%80'i* sudan ibarettir.)
- Поделить апельсин *на дольки*.
(Portakalı *dilimlere* bölün.)
- Родители научили братьев всегда делить угощение *на две равные части*.
(Ebeveynleri iki erkek kardeşe yemeklerini daima *iki eşit parçaya* bölmeyi öğretti.)
- В нашем городе очень популярно мясное блюдо из нарезанной *на тонкие ломтики* баранины с овощами.
(*İnce dilimlenmiş* sebzeli kuzu eti yemeği şehrimizde çok popülerdir.)
- Они разрезали ткань *на тонкие полосочки* и сплели из них орнамент.
(Kumaşı *ince şeritler halinde* kestiler ve onlardan bir süsleme yaptılar.)
- Дети разрезали цветную бумагу *на кружочки* разных размеров и сделали аппликации животных.
(Çocuklar renkli kâğıdı farklı boyutlarda *daire şeklinde* kestiler ve hayvan aplikasyonları /uygulamaları yaptılar.)

“*На 6 частей*” (6 *parçaya*), “*на темы*” (konulara), “*двадцать пять на пять*” (*yirmi beşi beşe*), “*на 24 часа*” (24 *saate*), “*на 80%*” (*%80'i*), “*на дольки*” (*dilimlere*), “*на две равные части*” (*iki eşit parçaya*), “*на тонкие ломтики*” (*ince dilimlenmiş*), “*на тонкие полосочки*” (*ince şeritler halinde*) ve “*на кружочки*” (*daire şeklinde*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı *ölçü ve derece belirteci* olarak bölme ve parçalama ölçüsü, metodu olan objeleri belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

18. “*на*” edatı “*на должность, на место, на поприще, vb.* gibi her hangi *bir görevde* veya *alanda yer alma, bulunma* anlamına gelen sözcük öbekleriyle kullanılmaktadır.

- И если я опять вернусь на должность начальника поселения, то попросту уничтожу всех, кого ты выловишь в этих болотах.

(Ve tekrar Yerleşim Müdürlüğü *görevime* geri dönersem, bu bataklıklarda yakaladığınız herkesi yok edeceğim.)

- Он принял молча перчатку от адъютанта, сел на место дамы, положив свои большие руки на симметрично выставленные колени, в наивной позе египетской статуи, и решил про себя, что всё это так именно должно быть и что ему в нынешний вечер, для того чтобы не потеряться и не надеть глупостей, не следует действовать по своим соображениям, а надобно предоставить себя вполне на волю тех, которые руководили им.²¹⁵

(Yaverinden sessizce eldivenleri aldı, *kadınların bulunduğu yere* oturdu, büyük ellerini mütenazır biçimde dizlerinin üzerine koyarak, Mısırlı bir heykelin naif pozuyla, kendini kaybetmemesi ve aptalca bir şey yapmaması için bütün bunların böyle olması ve bu akşamı geçirmesi gerektiğine karar verdi. Kişi kendi düşüncelerine göre hareket etmemelidir, yani kişinin kendisini onu yönetenlerin iradesine tamamen vermesi gerekmektedir.)

- Не имея возможности вести активную и насыщенную приключениями жизнь, эти леди развлекались тем, что собирались раз или дважды в месяц и делились своими достижениями на поприще взращивания садовых растений.²¹⁶

(Aktif ve maceracı bir yaşam süremeyen bu hanımlar, ayda bir veya iki kez toplanarak ve bahçe bitkileri yetiştiriciliği *alanındaki* başarılarını paylaşarak eğlendiler.)

19. *Amaç belirteci olarak herhangi bir eylemin (hareketin) amacını, görevini belirtirken kullanılmaktadır.*

- Дарю этот талисман *на счастье* и *на память* обо мне.
(*Mutlu olman* ve beni *hatırlaman için* bu tılsımı veriyorum.)
- Я возьму его *на себя*.
Onu *kendim için* alacağım.

²¹⁵ Л. Н. Толстой, Война и мир. Книга 1, 1867 eserinden alıntıdır.

²¹⁶ Таисия Кольт, Тайнственное дело миссис Морт, 2018 eserinden alıntıdır.

- Иногда в церкви можно встретить людей, **ставящих свечку на удачу**.
(Kilisede bazen *iyi şans dilekleri için mum koyan* insanlarla tanışabilirsiniz.)
- В данной ситуации ему пришлось **надеяться только на себя**.
(Bu durumda, *sadece kendisinden ummak* zorunda kaldı.)
- **Понадеявшись на друга**, она не прочитала рассказ и пришла в урок с невыполненным домашним заданием.
(*Bir arkadaşına güvenerek / Bir arkadaşından umut ederek*), hikâyeyi okumadı ve yerine getirilmemiş bir ödevle derse geldi.)
- Король арестовал мальчишку, а принц решил **взять его на поруки**.
(Kral genci tutukladı ve Prens *onu kefaletle almaya* karar verdi.)
- Ведь это правда, что утренняя программа во многом **берет на себя ответственность** за канал в целом.
(Sabah programının büyük ölçüde bütün kanalın *sorumluluğunu üstlendiği* doğrudur.)
- В России Госдума заседают разные комиссии. Они придумывают какой-то проект а потом **выносят его на обсуждение/ на голосование**. Люди голосуют кто за, кто против.
(Rusya’da Devlet Duması’nın çeşitli komisyonları vardır. Bir tür proje bulurlar ve *onu tartışmaya/ oylamaya sunarlar*. Kabul edenler ve karşı çıkanlar oylarını kullanırlar.)
- На фондовой бирже часть игроков **играет на повышение** акций российской нефтяной компании.
(Borsada, oyuncuların bir kısmı Rus petrol şirketinin hisselerini *yükseltmek için oynuyor*.)

Örnekleri incelediğimizde, “**на счастье и на память**” (*mutlu olman ve hatırlaman için*), “**на себя**” (*kendim için*), “**на удачу**” (*iyi şans dilekleri için*), “**надеяться только на себя**” (*sadece / yalnızca kendisinden ummak*), “**понадеявшись на друга**” (*bir arkadaşına güvenerek / bir arkadaşından umut ederek*), “**взять его на поруки**” (*onu kefaletle almak*), “**берет на себя ответственность**” (*sorumluluğunu üstlendiği*), “**выносят его на обсуждение/ на голосование**” (*Onu tartışmaya/ oylamaya sunarlar*.), “**играет на повышение**” (*Yükseltmek için oynuyor*.)

cümle ve sözcük öbeklerinde “*на*” edatı bir *amaç belirteci* olarak kullanılmıştır. Herhangi bir *eylemin amacını ve görevini* belirtmektedir.

20. Amaç belirteci olarak herhangi bir nesnenin amacını, görevini belirtirken kullanılmaktadır.

- Университет *выделил ассигнования на строительство нового здания* литературного факультета.
(Üniversite, Edebiyat Fakültesi’nin *yeni binasının inşası için ödenek tahsis etti.*)
- Из бюджета будут выделены деньги *на ремонт нашего старого здания.*
(*Eski binamızın onarımı için* bütçeden para tahsis edilecektir.)
- Правительство выделило дополнительные средства *на оказание помощи беженцам.*
(Hükümet *mültecilere yardım için* ek fon tahsis etti.)
- Они купили *профнастил на крышу.*
(*Çatı için zemin kaplaması* satın aldılar.)
- Некоторые люди *на всякий случай* оставляют деньги.
(Bazı insanlar *her ihtimale karşı (her ihtimal için)* para ayırırlar.)

“*Выделил ассигнования на строительство нового здания.*” (*Yeni binasının inşası için ödenek tahsis etti.*), “*на ремонт нашего старого здания*” (*eski binamızın onarımı için*), “*на оказание помощи беженцам*” (*mültecilere yardım için*), “*профнастил на крышу*” (*çatı için zemin kaplaması*) ve “*на всякий случай*” (*her ihtimale karşı / her ihtimal için*) cümle ve sözcük öbeklerinde “*на*” edatı *amaç belirteci* olarak bir *nesnenin hem amacını hem de görevini belirtmek için* kullanılır.

21. Sebep - sonuç belirteci olarak konuşma dilinde ya da Arkaik dilde bir şeyin sebebini göstermek veya anlambilimsel olarak soyut isimlerle ifade edilen herhangi bir eylemin temelini, motifini belirtmek için kullanılmaktadır.

- Все наши родственники собирались *на свадьбу моей дочери.*
Tüm akrabalarımız *kızımın düğünü için* toplandı.
- Она тратила деньги *на журналы.*
(O, parasını *dergiler için* harcadı. / O, parasını dergilere döktü.)

- *На рождение Мехмета* мои родители сделали ему подарок.
(Ailem, *Mehmet'in doğum günü için* bir hediye yaptı.)
- *На свадьбу* он подарил стиральную машину.
Düğün için bir çamaşır makinesi hediye etti.
- Благотворительный фонд «Жизнь» организовал сбор *пожертвований на помощь бездомным*.
(“Yaşam” adlı Hayırseverlik Kurumu *evsizlere yardım etmek için bağış* topladı.)
- Если у человека много денег, он может пожертвовать деньги *на строительство мечети*. Перед Аллахом это считается очень благородное дело.
(Eğer bir kişinin çok parası varsa, parasını *camii yapımı için* bağışlayabilir. Bu, Allah katında çok hayırlı bir şeydir.)

Örnekleri inceleyecek olursak “*на свадьбу моей дочери*” (*kızımın düğünü için*), “*на журналы*” (*dergiler için / dergilere*), “*на рождение Мехмета*” (*Mehmet'in doğum günü için*), “*на свадьбу*” (*düğün için*), “*на помощь бездомным*” (*evsizlere yardım etmek için*) ve “*на строительство мечети*” (*camii yapımı için*) sözcük öbeklerinde “*на*” edatı *sebep ve sonuç belirteci* olarak kullanılmıştır. Konuşma dilinde veya Arkaik dilde herhangi bir şeyin sebebini ifade eder ve semantik olarak soyut isimlerle ifade edilen herhangi bir eylemin temelini belirtir.

22. Amaç belirteci olarak herhangi bir eylemin, durumun *duygusal bir değerlendirmesini ifade eden* kelimelerle birlikte, bu eylem veya olayın sonuçlarını ve aynı zamanda iç amacını belirtmek için kullanılmaktadır.

- Рабочий на крыше работал и уронил кирпич. *На его счастье* никого вблизи не было. Кирпич никому не упал на голову.
(Çatıda işçi çalışıyordu ve tuğlayı düşürdü. *Şansına* etrafında kimse yoktu. Tuğla kimsenin kafasına düşmedi.)
- В семье родился сильно больной ребёнок. Он родился *не на радость*, а *на горе* своим родителям.
(Ailede, ağır hasta bir çocuk doğdu. O, ailesine *sevinç için değil, keder için* dünyaya gelmişti.)

“На его счастье” (*şansına*) ve **“не на радость, а на горе”** (*sevinç için değil, keder için*) sözcük öbeklerinde **“на”** edatı bir **amaç belirtici** olarak kullanılmıştır. Herhangi bir eylemin, durumun duygusal bir değerlendirmesini ifade eden kelimelerle birlikte, bu eylem veya olayın sonuçlarını ve aynı zamanda iç amacını belirtmektedir.

23. “Переменить” (*değiştirmek, yer değiştirmek, dönüştürmek*), **“поменять”** (*değiştirmek, çevirmek*) ve **“променять”** (*değişmek, değiştirmek*) fiilleriyle birlikte **herhangi bir şeyin yerine geçen, herhangi bir şeyi değiştiren bir nesneyi belirtmek için** kullanılmaktadır.

- Он **променял** жизнь со своей семьей на игры в казино.
(Kumar oyunları için aile hayatını **değiştirdi**.)
- В кассе она **поменяла** купюры на металлические монеты.
(Banknotları, kasada metal paraya çevirdi / Banknotları metal parayla değiştirdi. / Kağıt paraları bozdurdu.)
- На уроке информатики нас научили, как **переменить** русский язык на английский на клавиатуре.
(Bilişim / (Bilgisayar bilimi) dersinde klavye üzerinde Rusçayı İngilizceyle nasıl **değiştireceğimiz** öğretildi.)

24. Herhangi bir şeyle ilgili olarak gerçekleştirilen nesneyi belirtmek için kullanılmaktadır.

- **На всю страну** он такой один.
(**Tüm ülkede** tek kişi o.)
- Годовую премию разделили **на весь коллектив**.
(Yıllık prim tüm ekibe paylaştırıldı.)
- Они заказали **на всю компанию** японской еды с доставкой.
(**Tüm şirkete** kuryeyle Japon yemekleri siparişi verdiler.)
- Решение ректората распространяется **на всех студентов университета**.
(Rektörlüğün kararı **tüm üniversite öğrencileri için** geçerlidir.)
- Каждое воскресенье мы покупаем продукты **на всю семью**.
(Her Pazar **ailenin tamamı için** erzak / ürün satın alıyoruz.)

- Правила посещения бассейна распространяются **на всех постояльцев** отеля.
(Havuz koşulları otelin **tüm misafirleri için** geçerlidir.)
- **На всех военных**, проходящих службу в качестве солдат и матросов, налагаются взыскания, указанные в пункте 2 данной статьи.
- (Asker ve denizci olarak hizmet veren **tüm orduda**, bu yazının 2. maddesinde belirtilen cezalar uygulanmaktadır.)
- Он раздал карты **на всех игроков**.
- (**Tüm oyunculara** kart dağıttı.)

25. Eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç olarak çoğunlukla **zarf ve idyomatik ifadelerdeki** bir eylem biçimini belirtmek için kullanılmaktadır.

- Заруби себе **на носу!**
Kulağına küpe olsun! (Sakın unutma, Aklına yaz!)
- Выучил басню **на зубок**.
Masalı *ezbere* biliyor.
- Берна жила **на широкую ногу**.
Berna *lüks* bir hayat yaşadı.
- Я написал контрольную **на двойку, на тройку, на четверку, на пятерку**.
Quiz'den geçer not/ orta not/iyi not/pekiyi not alacak kadar yazdım.
- Я уверен **на все сто процентов**.
Yüzde yüz/kesinlikle eminim.
- И теперь иди **на все четыре стороны!**
Şimdi *istediğin şeyi* yap!

26. Çoğunlukla **deyimlerle birlikte ilgili koşulların, şartların ifade edilmesinde**²¹⁷ kullanılmaktadır.

- **На голодный/пустой желудок** нельзя есть сладости.
Aç karnına/ Boş mideye tatlı yenmez.

²¹⁷ Deyim sözcüklerine yakın oldukları için bu tür ifadeler çok sayıda değildir!

- Лучше делать домашнее задание **на свежую голову.**

Ev ödevini sağlam / dinç kafayla yapmak daha iyidir. (dinamik, dinç ve açık bir zihinle)

27. “на” edatı “походить” (*на кого – на что-л.*) (*birine veya birşeye benzemek*), “быть похожим / быть непохожим” (*на кого – на что-л.*) (*birini veya birşeyi andırmak / birini veya birşeyi andırmamak*) gibi fiillerle birlikte, **her hangi bir kişiyle veya bir şeyle benzerliği olan bir nesneyi, şahsı ya da olayı belirtmek için kullanılmaktadır. Benzerlik ilişkisi** görülmektedir.

- Оба брата **похожи на паяу.**
(Her iki kardeş **babasına benziyor.**)
- Дочки Марины **похожи на неё больше, чем на их отца.**
(Marina'nın kızları **babalarından daha çok ona benziyorlar.**)
- Моя дочь совсем **не похожа на меня.**
(Kızım bana hiç **benzemiyor.**)

28. **Eylemin niteliğini, yapılış şeklini belirtmek için kullanılmaktadır. “перейти”** (*geçmek*), “перевести” (*çevirmek*) fiilleriyle birlikte başka bir eylem metodundan hareket eden bir eylem yöntemini belirten veya kendisinden bir önceki durumun yerini alan durumları ifade etmek için kullanılmaktadır.

“перевести” (*çevirmek, tercüme etmek*) fiiliyle birlikte başka bir dilde yazılan veya konuşulan metnin, konuşmanın iletildiği dili belirtmek için kullanılmaktadır.

- Стихи Пушкина приведены **почти на все языки мира.**
(Puşkin'in şiirleri **dünyanın hemen hemen tüm dillerine** çevrilmiştir.)
- Во время дискуссии профессор **перешел на сторону** своего оппонента.
(Tartışma sırasında Profesör rakibinin **tarafına geçti.**)

29. Bazı olayların *etki alanını ve herhangi bir olaydaki bahsi geçen eylemin ortaya çıktığı alanı, belirli bir özelliğini* belirtmek için *kullanılmaktadır. Bir işaretin veya eylemin gerçekleşmesiyle bağlantılı olarak herhangi bir oluş alanının tanımlanmasında ve belirtilmesinde görev almaktadır.*

- Ахмет *на все дела горазд*.
(Ahmet'in *yapacak çok işi var*.)
- После повышения по службе, он стал *надок на деньги*, поэтому и растерял всех своих друзей.
(Terfi ettikten sonra, (*paragöz*) *paraya düşkün biri* oldu, bu yüzden tüm arkadaşlarını kaybetti.)
- Он про себя о человеке думает не очень хорошо, а в лицо ему говорит, какой ты красивый! как ты сегодня хорошо выглядишь! а про себя он думает по другому. В глаза говорит не то, что он думает. Он совсем *надок на лесть*.
- (O, bir kişi hakkında çok iyi düşünmüyor, fakat yüzüne “Ne kadar güzelsin! Bugün ne kadar güzel görünüyorsun!” diyor. Gözleri düşündüğü şeyleri söylemiyor. *O tam bir dalkavuk*.)
- Человек идёт и вдруг на земле лежит 100 лир, он берёт эти сто лир. Они не чьи. Кто-то их потерял, он не знает кому их отдать. Он везучий человек. Он *удачлив на находки*.
(Bir insan yolda gider ve bir anda yerde 100 lira görür. O bu yüz lirayı alır. Onlar kimsenin değildir. Birisi onu düşürmüş, o parayı kime vereceğini bilmez. O talihli birisidir. *Bir şeyleri bulmakta şanslıdır*.)
- Ахмет вроде бы не прикладывает особых усилий, но на работе он как- то всё быстро делает. Он способен с небольшой затратой времени и усилий сделать что-то очень полезное. Он - “*крот- великий зверь на малые дела*.”
(Ahmet çok çaba sarf etmiyor gibi görünür, ancak iş yerinde her şeyi bir şekilde hızlıca yapar. O az bir süre ve çabayla çok yararlı bir şey yapabilir. O, *küçük işlerin büyük adamıdır*.)

30. Genellikle “*знать*” (bilmek), “*учиться*” (öğrenim görmek), “*выучить*” (öğrenmek), “*сдать*” (geçmek), vb. fillerle birlikte, **eyleme verilen not veya değerlendirmeyi ifade ederken** kullanılmaktadır.

- Я обязана *сдать* экзамен *на отлично*.
(Sınavı *pekiyi ile geçmek* zorundayım.)
- Она *знала на 100 процентов*, что он ей изменяет.
(Onu aldattığını *yüzde yüz biliyordu*.)
- В начальной школе он *учился на одни пятерки*.
(İlkokulda *5 yıllık öğrenim gördü*.)
- Ему всегда с трудом давалось *выучить стихотворение на отлично*.
(*Şiiri mükemmel bir şekilde öğrenmesi* her zaman zor olmuştur.)

31. *Bazı fiiller veya fiilden türeyen isimlerle birlikte herhangi bir nitelik ve özelliğin ortaya çıktığı nesneleri, eylemleri belirtmek için kullanılmaktadır. Yani eylemin nasıl yapıldığı bildirilmektedir.*

- Эти двое солдат взаимно дополняли друг друга: один был худой и долговязый, другой, наоборот, маленький и толстый; верзила *хромал на правую ногу, маленький — на левую*.²¹⁸
(Bu iki asker birbirlerini tamamlıyorlardı. Biri zayıf ve uzun, diğeri ise tam tersine, şişman ve kısaydı. *Uzun olanın sağ ayağı, kısa olanın ise sol ayağı topallıyordu*.)
- Мой двоюродный брат неплохо занимается по всем предметам, кроме физики: тут *он хромает на обе ноги*.
(Kuzenim fizik dışındaki tüm derslerde iyi gidiyor. Fizik dersinde *bocalıyor*.)
- Среди них оказалась женщина, которая с рождения была *слепой на один глаз*.²¹⁹
(Aralarında doğuştan *tek gözü kör olan* bir kadın belirdi.)
- Ребёнок родился *глухой на одно ухо*.
(Çocuk *bir kulağı sağır* doğdu.)

²¹⁸ Ярослав Гашек, Похождения бравого солдата Швейка, 1922 eserinden alıntıdır.

²¹⁹ Гильермо Мальдонадо, Как жить в сверхъестественной силе Божьей, 2011 eserinden alıntıdır.

- Прежде чем рассмотреть способы защиты контента, разберёмся с тем, какими путями *нечистые на руку* веб-мастера добывают чужие тексты.²²⁰ (İçeriği korumanın yollarını düşünmeden önce, *sahtekâr* web yöneticilerinin diğer insanların metinlerini hangi yollarla dolandırdıklarına bakacağız.)
 - Прежде чем продать машину, её *испытывают на прочность*. (Bir arabayı satmadan önce, *gücü test edilir*.)
 - Он сказал: “Я не мог совершить это плохой поступок, потому что я в это время был в другом городе.” Он приводил всякие веские аргументы, чтобы *отклонить от себя подозрение на участие* в этом деле. (О, “Bu kötü şeyi ben yapamazdım, çünkü bu süre zarfı içerisinde başka bir şehirde bulundum” dedi. О, *bu eyleme iştirakının olmadığını gösterecek* her türlü güçlü argümanları belirtti.)
32. “*Поглядеть на кого - на что* (*birisine veya bir şeye uzun uzun bakmak*) ve “*Смотреть на кого - на что*” (*birisine veya bir şeye bakmak*) fiilleri birisinin herhangi bir şekilde birilerine veya bir şeylere baktığı durumlarda, bu kişinin birisiyle ya da bir şeyle ilgili olduğu anlamına gelmektedir. Bu bağlamda (“*поглядеть на кого / что-л.*”; “*смотреть на кого / что-л.*”) (herhangi birisine veya herhangi bir şeye doya doya bakmak / herhangi birisine veya herhangi bir şeye bakmak) sözcük öbeklerinde kullanılan “*поглядеть*” (*uzun uzun /doya doya bakmak*) ve “*смотреть*” (*bakmak*) fiilleri beraberinde “*на*” edatının kullanımını gerektirmektedir.
- Я хочу *посмотреть на эту фотографию*. (*Bu resme bakmak* istiyorum.)
 - *Поглядите на него!* Как он покраснел, увидев Ольгу! (Şuna bakın! Olga'yı görünce nasıl da kızardı!)

²²⁰ Михаил Боде, Раскрутка: секреты эффективного продвижения сайтов, 2013 eserinden alıntıdır.

33. *Eylemin ne aracılığıyla, nasıl yapıldığını* belirtirken kullanılmaktadır.

- Я сдал сумку в камеру хранения и **на последние деньги** купил газету с объявлениями о работе.²²¹

(Çantayı emanet odasına bıraktım ve **son paramla** içerisinde iş ilanları olan bir gazete satın aldım.)

- Допустим, вы боитесь потратить последние деньги, потому что завтра вам могут не дать зарплату, и **не на что** будет купить еду или оплатить проезд.²²²

(Farz edelim ki son paranızı harcamaktan korkuyorsunuz, çünkü yarın size maaş vermeyebilir ve yiyecek satın alacak ya da seyahat ücretinizi **ödeyecek bir şeyleriniz** kalmayabilir.)

34. “на” edatı bazı kalıplaşmış sözcüklerle (*устойчивые словосочетания*) birlikte **İsmin –i halinde** kullanılmaktadır.

4.5.1. İsmin –i Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler

Tablo 4.3. İsmin –i Haliyle Birlikte Kullanılan Kalıplaşmış Sözcükler

На ура (<i>Coşkuyla / sevinçle</i>)	На взгляд (<i>Görsel olarak</i>)	На счастье / на память (<i>Uğur getirmesi amacıyla/ hatıra kalması için</i>)
На буксир (<i>Herhangi birisinin koruması altında</i>)	На совесть (<i>Yapılması ve olması gerektiği gibi</i>)	На смерть (<i>Öbür dünya1ık, kefen parası</i>)

- Победителей соревнования встретили **на ура**.

Yarışmanın kazananlarını **coşkuyla** karşıladılar. / Yarışmanın kazananları **coşkuyla** karşılandı.

²²¹ Михаил Радуга, Сверхвозможности человеческого мозга. Путешествие в подсознание, 2015 den alıntıdır.

²²² Светлана Кулешова, Путешествие в новую жизнь. Получи все, о чем мечтаешь! Eserinden alıntıdır.

- ✓ “**На ура**” - (*с восторгом*) sözcük öbeği “*coşkuyla*” anlamında kullanılmaktadır.
 - *На взгляд-то* он хорош, да дорог.
Görünüş olarak güzel ancak pahalı...
- ✓ **На взгляд** - (*визуально*) sözcük öbeği “*görünüş olarak, görsel olarak*” anlamında kullanılmaktadır.
 - Дарю этот талисман *на счастье* и *на память* обо мне.
Bu hediyeği sana *uğur getirmesi* ve *benden bir hatıra olarak kalması için* veriyorum.
- ✓ “**На счастье / на память**” sözcük öbekleri “*uğur getirmesi için, hatıra olarak kalması için*” anlamlarında kullanılmaktadırlar.
 - Возьми своего друга *на буксир*, помоги ему.
Arkadaşını *koruyup kolla*, ona yardımcı ol!
- ✓ “**На буксир**” sözcük öbeği “*koruma altında, kanatlar altında*” anlamında kullanılmaktadır.
 - Работайте *на совесть*, если хотите получить премиальные.
Prim / ikramiye almak istiyorsanız, işinizi adanmışlıkla yapın!
- ✓ “**На совесть**” - (*очень хорошо*) sözcük öbeği “*adankıllı, olması gerektiği gibi, dikkatlice, sağlıklı*” anlamlarında kullanılmaktadır.
 - Бабушка откладывала свою пенсию *на смерть*.
Yaşlı kadın *kefen parası için* emeklisini bir kenara ayırdı.
- ✓ “**На смерть**” - (*на похороны*) sözcük öbeği “*kefen parası, ölüm durumunda gerekli masrafların görülmesi için ayrılmış para*” anlamında kullanılmaktadır.

35. **вз.....на:** “**вскочить**” (fırlamak / atlamak), “**взлететь**” (havalanmak / kalkmak), “**взобраться**” (tırmanmak / çıkmak), “**вскарабкаться**” (tırmanmak)

на.....на: “**напасть**” (saldırmak / baskın yapmak), “**наброситься**” (üstüne atlamak), “**наехать**” (çarpmak), “**наступить**” (gelmek / basmak), “**накинуться**” (birinin üzerine saldırmak / birşeyin üzerine atlamak), “**наткнуться**” (çarpmak), “**налететь**” (baskın yapmak), “**натолкнуться**”

(birine – birşeye çarpmak), “**накричать**” (birine yüksek sesle bağırarak), “**напроситься**” (hak etmek / istemek / ikna etmek / yalvarmak / yakarmak), “**набиваться**” (dolmak / doluşmak / boşyer kalmayana kadar doldurmak / dolup taşmak), “**нагрузить**” (yüklemek / bindirmek / omuzlamak / bir şeyi yükle doldurmak / bir şeyi birinin üstüne yığmak), “**набросить**” (atmak / atlamak / birşeyi bir yüzeyin üzerine kapayacak şekilde bırakmak), “**наклеить**” (herhangi birşeyin üzerine yapıştırmak), “**навести**” (yöneltmek / doğrultmak), “**настроить**” (ayarlamak / kurmak)

пере....с....на : “**перейти**” (herhangi birşeyden başka birşeye geçmek), “**переехать**” (ikamet değiştirmek/ taşınmak), “**переводиться**” (herhangi birşeyi bir yerden diğer bir yere aktarılacak / nakledilmek / çevrilmek), “**перебросить**” (göndermek / atmak / aktarmak), “**перемотать**” (yeniden sarmak / yumaklamak), “**перевезти**” (ulaştırmak / nakletmek / taşımak /götürmek), “**перевести**” (çevirmek / tercüme etmek), “**перетащить**” (sürükleyerek götürmek / sürüklemek) gibi **önekli fiillerinden** sonra kullanılmaktadır.²²³

4.5.2. İsmi –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Önekli Fiiller

Tablo 4.4. İsmi –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Başlıca Önekli Fiiller

ВЗ--на	Вскочить <i>на кого/что-л.</i> (fırlamak/ atlamak)	Взлететь <i>на кого/что-л.</i> (havalanmak / kalkmak)	Взобраться <i>на кого/что-л.</i> (tırmanmak / çıkmaq)	Вскарабкаться <i>на кого/что-л.</i> (tırmanmak)
на--на	Напасть <i>на кого/что-л.</i> (saldırmak / baskın yapmak)	Наброситься <i>на кого/что-л.</i> (üstüne atlamak)	Наехать <i>на кого/что-л.</i> (çarpmak)	Наступить <i>на кого/что-л.</i> (gelmek / basmak)
	Накинуться <i>на кого/что-л.</i> (birinin üzerine saldırmak / birşeyin üzerine atlamak)	Наткнуться <i>на кого/что-л.</i> (çarpmak)	Налететь <i>на кого/что-л.</i> (baskın yapmak)	Натолкнуться <i>на кого/что-л.</i> (birine – birşeye çarpmak)

²²³ (Bkz. Shvedova, 1970, 494.)

	Накричать <i>на кого-л.</i> (birine yüksek sesle bağırarak)	Напроситься <i>на что-л.</i> (hak etmek / istemek, ikna etmek, yalvarmak, yakarmak)	Набиваться <i>на что-л.</i> (dolmak / doluşmak / boşyer kalmayana kadar doldurmak, dolup taşmak)	Нагрузить <i>на кого/что-л.</i> (yüklemek, bindirmek, omuzlamak, bir şeyi yükle doldurmak, bir şeyi birinin üstüne yıkmak)
	Набросить <i>на что-л.</i> (atmak, atlamak, birşeyi bir yüzeyin üzerine kapayacak şekilde bırakmak)	Наклеить <i>на что-л.</i> (herhangi birşeyin üzerine yapıştırmak)	Навести <i>на кого/что-л.</i> (yöneltmek, doğrultmak)	Настроить <i>на что-л.</i> (ayarlamak, kurmak)
пере— с--на	Перейти <i>с чего-л. / на что-л.</i> (herhangi birşeyden başka birşeye geçmek)	Переехать <i>с чего-л. / на что-л.</i> (ikamet değiştirmek, taşınmak)	Переводиться <i>с чего-л. / на что-л.</i> (herhangi birşeyi bir yerden diğer bir yere aktarılma, nakledilmek, çevrilmek)	Перебросить <i>кого/что-л. с чего-л. на что-л.</i> (göndermek, atmak, aktarmak)
	Перемотать <i>что-л. с чего-л. на что-л.</i> (yeniden sarmak, yumaklamak)	Перевезти <i>что-л. с чего-л. на что-л.</i> (ulaştırmak, nakletmek, taşımak, götürmek)	Перевести <i>что-л. с чего-л. на что-л.</i> (çevirmek, tercüme etmek)	Перетащить <i>что-л. с чего-л. на что-л.</i> (sürükleyerek götürmek, sürüklemek)

- Увидев его, птица **взлетела на дерево**.
(Onu görünce, kuş **ağaca kondu**.)
- Саре прошла мимо пасущихся овец и **вскарабкалась на ближайший холм**.
(Sare otlayan koyunların yanından geçti ve **en yakındaki tepeye tırmandı**.)

- Его велосипед **наехал на бревно**.
(Bisikleti *kütüğe çarptı*.)
- Казалось, в любой момент кто-то может **накинуться на него**.
(Her an birileri *ona saldırabilirmiş* gibi görünüyordu.)
- Я лишь случайно **натолкнулся на его машину**.
(Kazara *arabasına çarptım*.)
- Моя мама **накричала на меня** за то, что я разрушила её планы.
(Annem planlarını mahvettiğim için *bana bağırdı*.)
- Он сам **на это напросился**.
(Bunu kendisi *istedi*.)
- Как только они вышли из вагона, Ахмет **нагрузил на себя** все их сумки и чемоданы.
(Onlar vagondan çıkar çıkmaz, Ahmet onların bütün çanta ve bavullarını *yüklendi / omuzladı*.)
- Ей надо было **набросить ковёр на проволоку**.
(Halıyı telin üzerine atmalıydı.)
- Мне нужно **наклеить на стены** разноцветные цветы.
(Duvarlara renkli çiçekler yapıştırmam gerekiyor.)
- А потом капитан **навел на неё пистолет**.
(Sonrasında ise kaptan *ona silah doğrulttu*.)
- В Турции пассажиры могут быстро **перейти с одного вида транспорта на другой**.
(Türkiye’de yolcular *bir ulaşım türünden diğerine* hızlı bir şekilde *geçebilirler*.)
- Мои друзья дали обещание друг другу, что больше не будут **переезжать с места на место**.
(Arkadaşlarım bir daha asla *bir yerden bir yere taşınmayacaklarına* dair birbirlerine söz verdiler.)
- Он готов **перебросить солдат с его корабля на станцию**.
(Askeri gemisinden istasyona *göndermeye* hazır.)

- Мехмет, почему ты решил *перевести книгу с русского на турецкий язык*?

(Mehmet, neden *kitabı Rusçadan Türkçeye çevirmeye* karar verdin?)

36. “**решиться**” / (идти на риск) (cesaret etmek / göze almak), “**склониться**” (eğilmek), “**отважиться**” (cesaret etmek / cüret etmek), “**притязать**” (iddiasında olmak), “**разохотиться**” (iştahlanmak / canı çekmek), “**стимулировать**” (itmek / özendirmek / teşvik etmek) “**настроиться**” (niyetinde olmak / niyetlenmek), “**вдохновиться**” (esinlenmek / ilham almak), “**претендовать**” (hak iddia etmek / iddiasında olmak), “**покуситься**” (birşeye kastetmek / teşebbüsünde bulunmak / el uzatmak), “**поддаться**” (kapılmak), “**рассчитывать**” (hesaplamak / tasarlamak / güvenmek / bel bağlamak), “**надеяться**” (ummak / ümit etmek / güvenmek), “**равняться**” (mecazi anlamda örnek almak), “**двинуться**” (hareket etmek), “**идти**” (gitmek / yürümek / yol almak), “**давить**” (basınç yapmak / sıkmak), “**охотиться**” (avlamak / avlanmak), “**сетовать**” (sızlanmak / yakınmak), “**сердиться**” (kızmak / öfkelenmek), “**жаловаться**” (şikayet etmek / yakınmak / dert yanmak), “**пенять**” (sitem etmek / yakınmak), “**плакаться**” (ağlamak / ağlaşmak / acı acı sızlanmak), “**лаять**” (havlamak), “**ворчать**” (homurdanmak), “**кричать**” (bağırarak / haykırmak / seslenmek), “**дуться**” (birine surat yapmak/ bir kimseye karşı küskün durmak), “**смотреть**” (bakmak), “**глядеть**” (doya doya bakmak / uzun uzun bakmak), “**оглянуться**” (dönüp dönüp bakmak / bakınmak / dönüp bakmak), “**взглянуть**” (bakmak / bir göz atmak), “**взирать**” (bakmak), “**ориентироваться**” (odaklanmak / yönelmek), “**отозваться**” (ilgi göstermek / ilgi ile karşılamak / cevap vermek), “**реагировать**” (tepki vermek / tepki göstermek), “**откликнуться**” (seslenmek / ses vermek/ karşılık vermek), “**упираться**” (dayamak / diremek), “**ссылаться**” (atıf yapmak / ileri sürmek), “**действовать**” (tesir etmek / etki yapmak / tesirde bulunmak), “**походить**” (benzemek / benzer olmak), “**смахивать**” (andırmak / kaçmak), “**скупиться**” (cimrilik etmek / kıyamamak), “**тратиться**” (harcamak / harcanmak), “**подписаться**” (abone olmak), “**делиться**” (bölünmek / bölüşmek / ayrılmak), “**умножаться**” (artmak / çoğalmak), “**поступить**” (girmek / kaydolmak / yazılmak / görev

almak), “перейти” (geçmek / başlamak), “удивляться” (şaşırmak / şaşmak / hayret etmek), “поддаваться” (yılıp teslim olmak / boyun eğmek / kapılmak), “любоваться” (hayran hayran bakmak / hayranlıkla seyretmek, hayran olmak), “готовиться” (hazırlanmak / hazırlık yapmak), “отвлечь” (vaktini almak / oyalamak), “менять” (değişmek / değiştirmek), “вдохновить” (ilham kaynağı olmak), “тратить” (harcama yapmak / harcamak), “разделить” (ayırarak / bölmek / bölünmek), “намекать” (ima etmek / imada bulunmak), “доносить” (ihbar etmek / rapor etmek / bildirmek), “толкать” (teşvik etmek / itmek) , “склонять” (eğmek / çekmek), “влиять” (birine veya bir şeye etki etmek / etkisi altına almak / tesir etmek), “клеветать” (birisine iftira etmek / iftira atmak), “обращать внимание” (birine veya bir şeye dikkat çekmek / dikkatini vermek / dikkat göstermek) ve “опираться” (birine veya bir şeye güvenmek / dayanmak / itimat etmek) filleriyle birlikte kullanılmaktadır.²²⁴

4.5.3. İsmi –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Temel Fiiller

Tablo 4.5. İsmi –i Halinde “на” Edatıyla Birlikte Kullanılan Temel Fiiller

Решиться <i>на что-л.</i> (cesaret etmek, göze almak)	Склониться <i>на что-л.</i> (eğilmek)	Отважиться <i>на что-л.</i> (cesaret etmek / cüret etmek)	Притязать <i>на что-л.</i> (iddiasında olmak, talep etmek)
Настроиться <i>на что-л.</i> (niyetinde olmak / niyetlenmek)	Вдохновиться <i>на что-л.</i> (esinlenmek / ilham almak)	Претендовать <i>на что-л.</i> (hak iddia etmek, iddiasında olmak)	Покуситься <i>на что-л.</i> (bir şeye kastetmek / teşebbüsünde bulunmak / el uzatmak)
Разохотиться <i>на что-л.</i> (iştahlanmak, canı çekmek)	Стимулировать <i>на что-л.</i> (itmek, özendirmek, teşvik etmek)	Рассчитывать <i>на кого/что-л.</i> (hesaplamak / tasarlamak / güvenmek / bel bağlamak)	Надеяться <i>на кого/что-л.</i> (ummak / ümit etmek / güvenmek)

²²⁴ (Bkz. Vinogradov, 1986, 531; Shvedova, 1970, 494-506; Pulkina, 1995, 173-175.)

Равняться <i>на кого/что-л.</i> (mecazi anlamda örnek almak)	Двинуться <i>на кого/что-л.</i> (hareket etmek)	Идти <i>на кого/что-л.</i> (gitmek / yürümek / yol almak)	Давить <i>на кого/что-л.</i> (basınç yapmak / sıkmak)
Охотиться <i>на кого-л.</i> (avlamak, avlanmak)	Сетовать <i>на кого/что-л.</i> (sızlanmak / yakınmak)	Сердиться <i>на кого/что-л.</i> (kızmak / öfkelenmek)	Жаловаться <i>на кого/что-л.</i> (şikayet etmek / yakınmak / dert yanmak)
Пенять <i>на кого/что-л.</i> (sitem etmek / yakınmak)	Плакаться <i>на кого/что-л.</i> (ağlamak, ağlaşmak, acı acı sızlanmak)	Лаять <i>на кого/что-л.</i> (havlamak)	Ворчать <i>на кого/что-л.</i> (homurdanmak)
Кричать <i>на кого-л.</i> (bağırarak, haykırmak, seslenmek)	Дуться <i>на кого-л.</i> (birine surat yapmak, bir kimseye karşı küskün durmak)	Смотреть <i>на кого/что-л.</i> (bakmak)	Глядеть <i>на кого/что-л.</i> (uzun uzun bakmak, doya doya bakmak)
Оглянуться <i>на кого/что-л.</i> (dönüp dönüp bakmak, bakınmak, dönüp bakmak)	Взглянуть <i>на кого/что-л.</i> (bakmak, bir göz atmak)	Взирать <i>на кого/что-л.</i> (bakmak)	Ориентироваться <i>на кого/что-л.</i> (odaklanmak, yönelmek)
Отозваться <i>на что-л.</i> (ilgi göstermek, ilgi ile karşılamak, cevap vermek)	Реагировать <i>на что-л.</i> (tepki vermek, tepki göstermek)	Откликнуться <i>на что-л.</i> (seslenmek, ses vermek, karşılık vermek)	Упираться <i>на что-л.</i> (dayamak, diremek)
Ссылаться <i>на кого/что-л.</i> (atıf yapmak, ileri sürmek)	Действовать <i>на кого/что-л.</i> (tesir etmek, etki yapmak, tesirde bulunmak)	Походить <i>на кого/что-л.</i> (benzemek, benzer olmak)	Смахивать <i>на кого/что-л.</i> (andırmak, kaçmak)
Скупиться <i>на что-л.</i> (cimrilik etmek, kıyamamak)	Тратиться <i>на кого/что-л.</i> (harcamak, harcanmak,)	Подписаться <i>на что-л.</i> (abone olmak)	Делиться <i>на что-л.</i> (bölünmek, bölüşmek, ayrılmak)

Умножаться <i>на что-л.</i> (artmak, çoğalmak)	Поступить <i>на что-л.</i> (girmek, kaydolmak, yazılmak, görev almak)	Перейти <i>на что-л.</i> (geçmek)	Удивляться <i>на кого/что-л.</i> (şaşırmak, şaşmak, hayret etmek)
Поддаваться <i>на что-л.</i> (yılıp teslim olmak, boyun eğmek, kapılmak)	Любоваться <i>на кого/что-л.</i> (hayran hayran bakmak, hayranlıkla seyretmek, hayran olmak)	Готовиться <i>на что-л.</i> (hazırlanmak, hazırlık yapmak)	Отвлечь <i>на кого/что-л.</i> (vaktini almak, oyalamak)
Менять <i>на кого/что-л.</i> (değişmek, değiştirmek)	Вдохновить <i>на что-л.</i> (ilham kaynağı olmak)	Тратить <i>на что-л.</i> (harcama yapmak, harcamak)	Разделить <i>на кого/что-л.</i> (ayırmak, bölmek, bölünmek)
Намекать <i>на кого/что-л.</i> (ima etmek, imada bulunmak)	Доносить <i>на кого-л.</i> (ihbar etmek, rapor etmek, bildirmek)	Толкать <i>на что-л.</i> (teşvik etmek, itmek)	Склонять <i>на что-л.</i> (eğmek, çekmek)
Влиять <i>на кого/что-л.</i> (Birine ya da bir şeye etki etmek, etkisi altına almak, tesir etmek)	Клеветать <i>на кого-л.</i> (Birisine iftira etmek, iftira atmak)	Обращать внимание <i>на кого/что-л.</i> (Birine veya bir şeye dikkat çekmek, dikkatini vermek, dikkat göstermek)	Опирается <i>на кого/что-л.</i> (Birine veya bir şeye güvenmek, dayanmak, itimat etmek)

- Мы должны, прежде всего, **рассчитывать на собственные силы.**
(Her şeyden önce, kendi gücümüze güvenmeliyiz.)
- Она **надеется на возвращение.**
(O, *geri dönme umudundadır.*)
- Мы должны **равняться на лучших.**
(En iyilerden örnek almalıyız.)
- Его друзья поехали **охотиться на оленей.**
(Onun arkadaşları *geyik avına gittiler.*)

- Ахмет всегда *жалуется на сильную усталость*.
(Ahmet her zaman *aşırı yorgunluktan şikayet eder*.)
- У меня нет больше причин *злиться на него*.
(*Ona kızmak için* daha fazla sebepim yok.)
- Бедная девушка горько *плачется на судьбу*.
(Zavallı kız hüznle *kaderine ağlıyor*.)
- А вот дом, где живёт большая собака, что *вечно лает на каждого чужого человека*.
(*Tanımadıklarına sürekli havlayan* iri köpeğin yaşadığı ev işte burası!)
- Его мама снова стала *ворчать на него*.
(Annesi yine *ona homurdanmaya* başladı.)
- Женщина продолжала громко *кричать на них*.
(Kadın yüksek sesle *onlara bağırma*ya devam etti.)
- Она бы тоже *надулась на меня*, если бы я сказала ей подобную фразу.
(Ona böyle bir cümle söyleseydim, o da *bana surat yapardı / küserdi*.)
- Вам не обязательно *смотреть на это*.
(*Buna bakmak* zorunda değilsiniz!)
- Мальчишка *загляделся на небо* и упал в лужу.
(Çocuk *gökyüzüne baktı* ve bir su birikintisine düştü.)
- Она *оглянулась на звук сирены* проезжающей мимо машины скорой помощи.
(Ambulansın yanından gelen *korna sesine dönüp dönüp baktı*.)
- Мехмет просто старается *взглянуть на все по-новому*.
(Mehmet *her şeye yeni bir bakış açısıyla bakmaya* çalışıyor.)
- Нам надо *ориентироваться на то, что мы делаем лучше всего*.
(*En iyi yaptığımız şeylere* odaklanmalıyız.)
- Она знает несколько слов, но *отзывается на своё имя*.
(Birkaç kelime biliyor fakat *ismine cevap veriyor*.)
- Врач сказал, что она уже должна *реагировать на лечение*.
(Doktor, çoktan *tedaviye yanıt vermesi* gerektiğini söyledi.)

- Он уже начал рассматривать вопрос о том, как он может *откликнуться на эти предложения*.
(*Bu önerilere nasıl karşılık vereceğini* çoktan düşünmeye başladı.)
- Будем *упираться на то, что* вопрос об серьезности заболевания еще не решен.
(Hastalığın ciddiyetinin henüz çözülmediği gerçeğine *dayanacağız*.)
- Этот автор обычно *ссылается на русских журналистов*.
(Bu yazar genellikle *Rus gazetecilere atıfta bulunuyor*.)
- Эта атмосфера *действовала на него отрицательно*.
(Bu atmosfer onu *olumsuz etkiledi*.)
- Склонение собирательных числительных *похоже на склонение прилагательных*.
(Topluluk sayılarının çekimleri *sıfatların çekimlerine benzerdir*.)
- Сказать по правде, это *смахивает на мелодраму*.
(Doğruyu söylemek gerekirse, bu *melodramı andırıyor/ melodrama kaçıyor*.)
- Им не надо скупиться на комплименты.
(İltifataa cimrilik etmelerine gerek yok.)
- По оценкам специалистов, большая часть времени *тратится на повседневные дела*.
(Uzmanlara göre, zamanın çoğunluğu *günlük işlerde harcanmaktadır*.)
- Нам необходимо *подписаться на деловые и профессиональные журналы*.
(*İş dergileri ve profesyonel dergilere abone olmanız* gerekiyor.)
- Прилагательные по значению *делятся на качественные, относительные и притяжательные*.
(Sıfatlar anlam bakımından *niteleme, göreceli (bağıl)* ve *iyelik* olarak ayrılırlar.)
- Он хочет *поступить на службу* в другую армию.
(Başka bir orduda *görev almak* istiyor.)
- Первым делом они должны *перейти на кето диету*.
(İlk iş *keto diyetine başlamaları* gerekiyor.)

- Никто *не поддавался на его просьбы*.
(Kimse *onun isteklerine boyun eğmedi*.)
- Честно говоря, я могу *любоваться на нее* вечно.
(Doğru söylemek gerekirse, ona sonsuza kadar *hayran olabilirim*.)
- Мехмет очно *готовится на курсы лётчиков*.
(Mehmet tam zamanlı pilotluk kurslarına hazırlanıyor.)
- Озлем, могу я тебя *отвлечь на минутку*?
(Özlem *bir dakikalığına vaktini alabilir miyim?*)
- Моя семья всегда была для меня поддержкой и *вдохновляла на великие дела*.
(Ailem her zaman bana destek verdi ve *büyük işler için ilham kaynağı oldu*.)
- Сколько вы планируете *тратить на иностранные отношения*?
(*Dış ilişkilere* ne kadar *harcama yarmayı* planlıyorsunuz?)
- Доклад *следует разделить на три равные части*.
(Bildiri *3 eşit parçaya bölünmelidir*.)
- Мне надо переговорить с ней, вместо того, чтобы *намекать на нелепые обвинения*.
(*Asılsız ithamları ima etmek* yerine onunla konuşmam gerekiyor.)
- Ахмет вроде бы обрадовался, что я *не донёс на него* в полицию.
(Ahmet *onu* polise *ihbar etmediğim için* çok mutlu görünüyordu.)
- На какие две группы *распределяются* части речи?
(Sözcük türleri hangi iki gruba *ayrılırlar?*)
- Она потратила год, чтобы *решилась на разговор* с ним.
(Onunla *görüşmeye karar vermek için* bir yılını harcadı.)
- Он *склонился на одно колено* и сделал ей предложение выйти за него замуж.
(*Diz çöktü* ve ona evlenme teklifi etti.)
- Ее друзья до сих пор недоумевают, как она *отважилась на прыжок с парашютом*.
(Arkadaşları *paraşütle atlamaya nasıl cesaret ettiğini* hala merak ediyorlar.)

- После развода он **не притязал на квартиру**, которая досталась ей по наследству от бабушки.
(Boşandıktan sonra, büyükannesinden miras kalan **daireyi talep etmedi.**)
- Важно в начале каждого дня **настраиваться на продуктивную работу**.
(Her günün başında **üretken çalışmaya niyetlenmek** önemlidir.)
- После поездки в горы он **вдохновился на написание картины**.
(Dağları gezdikten sonra, ona **resim çizme ilhamı geldi.**)
- После случившегося у него есть все основания **претендовать на компенсацию** за моральный ущерб.
(Olaydan sonra, manevi zarar için **tazminat talep etmeye** her türlü gerekçesi var.)
- Вор **покусился на чужое имущество** и был пойман.
(Hırsız **başkasının malına el uzattı** ve yakalandı.)
- После напряженной работы они **разохотились на чай с тортом**.
(Sıkı bir çalışmadan sonra **canları çay ve kek çekti.**)
- Данное решение должно **стимулировать сотрудников на более продуктивную работу**.
(Bu karar, çalışanları **daha verimli çalışmaya teşvik etmelidir.**)
- Таким поведением ребенок только **давит на жалость** родителей.
(Bu davranışıyla çocuk sadece ebeveynlerine **kendini acındırmaktan** başka bir şey yapmıyordu.)
- После приказа генерала войска **двинулись на Берлин**.
(Generalin emrinden sonra, birlik **Berlin'e hareket etti.**)
- После того, как они заблудились в лесу, им оставалось только **идти на шум машин**, который мог привести их к дороге.
(Ormanda kaybolduktan sonra, yalnızca onları yola çıkarabilecek **araçların seslerine doğru gitmek** durumunda kaldılar.)
- Пожилые люди иногда **сетуют на сложные условия жизни**.
(Yaşlı insanlar bazen **zor yaşam koşullarından yakınırırlar.**)
- Несмотря не на что она **не могла долго на него сердиться**.

(Ne olursa olsun *ona uzun süre kızgın duramazdı.*)

- «*Пеняй на себя!*», - пригрозил ему Сашка и убежал домой, чтобы позвать старшего брата.
(“*Kendini suçla!*” diyerek Sasha ona göz dağı verdi ve ağabeyini çağırmak için eve kaçtı.)
- Сегодня на уроке они научились *умножать на пять*.
(Bugün derste *beş ile çarpmayı* öğrendiler.)
- Мать с умилением *взирала на ребенка*.
(Anne *çocuğa* şefkatle *baktı*.)
- Она *не перестает удивляться на безответственность* некоторых людей, которые до сих пор ходят в магазин без маски.
(O hala maske olmadan dükkâna giden bazı insanların *sorumsuzluklarına* *şaşırmadan edemiyor*.)
- Во дворе дети играют в продавцов и покупателей и *меняют листики на камешки*.
(Çocuklar bahçede satıcı, alıcı oyunu oynuyorlar ve *yaprakları çakıl taşları olarak değiştiriyorlar*.)
- Суд выяснил, какие именно события *толкнули его на совершение преступления*.
(Mahkeme, hangi olayların *onu suç işlemeye ittiğini* ortaya çıkardı.)
- Главное для него было *склонить отца на свою сторону*, а дальше вопрос был бы решен.
(Onun için en önemli şey *babasını kendi tarafına çekmekti*, sonrasında sorun çözülecekti.)
- Как *влияет* темперамент *на деятельность* космонавтов?
(Astronotların mizaçları *faaliyetlerine* nasıl etki etmektedir?)
- При работе над текстом следует *обратить внимание* учащихся *на глаголы движения*.
(Metin üzerinde çalışırken, öğrencilerin *hareket fiillerine dikkat etmeleri* gerekir.)

SONUÇ

Bu çalışmada, çeşitli anlamların, dil bilgisel özelliklerin belirlenmesi amacıyla, İsmi –i hali ve İsmi –de hali ile birlikte kullanılan “на” edatının anlambilimsel ve söz dizimsel disiplinler temelinde detaylı bir incelemesi yapılmıştır. En küçük anlam kavramından itibaren, dil bilgisinin en önemli disiplinlerinden birisi olan anlambilim (semantik) hakkında genel bilgiler verilmiş, metalinguistik bir dil sisteminin oluşturulması amacıyla yardımcı sözcük türü olarak edat kavramı değerlendirilmiştir. Sözcüksel ve dil bilgisel anlam bileşenleri tanımlarından yola çıkılarak, her biri farklı çalışmalarla açıklanabilecek olan edatın dil bilgisel ve sözcüksel anlam problematiği üzerinde durulmuştur.

Daha sonrasında eylemin veya başka imgelerin nitel, nicel, koşulsal, vb. özelliklerini ifade eden ve tümcenin ikinci dereceden ögesi olan belirteç kavramının “на” edatıyla olan ilişkisi ve başlıca belirteç kategorileri ele alınmıştır. Rusça kaynaklarda rastlanan ancak Türkçe dil bilgisinde eş değeri bulunmayan anlambilim çerçevesinde cümlelerin tipik ve senkretik öğeleri incelenmiştir. Biçim ve içerik uyumsuzluğu, ikili söz dizimsel ilişkiler ve bağlantılar, sözcük biçiminin senkretik kategorik anlamı, fiil biçiminin eksiltisi, kelime formlarını birleştirmenin leksik-dil bilgisel özellikleri gibi Çağdaş dilbilimde cümlelerin senkretik öğelerini belirleyen başlıca faktörler kategorize edilmiştir.

İsimlerin cümledeki diğer sözcüklerle olan ilişkisini belirten bir dil bilgisi kategorisi olarak ismin hal eklerinin semantik kapsamda edatla olan bağlantısı esas alınarak, İsmi –i hali ve İsmi –de hali ile birlikte kullanılan “на” edatının anlambilimsel sistemine değinilmiştir.

Türkçe ve Rusça dil bilgisi çerçevesinde edat, edatın etkileşimi, semantiği, sistemik özellikleri, kalıpları, gelişimi, kategorize edilmesi ve ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar, dilin özünü anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan herkes için oldukça önemlidir. Çünkü Çağdaş dilbilimin güncel problemlerinden birisi olan edat, dilin etkin olarak öğrenimi ve bilişsel bilim çerçevesinde aktif olarak kullanımı için ehemmiyetlilik arz etmektedir.

Günümüzde edatlar, hem yerli ve hem de yabancı olmak üzere birçok dilbilimcinin çalışma alanını kapsamaktadır. Söz konusu kapsama, multilingual ve

evrensel sınırlar dahilinde olup yol gösterici, yön verici nitelik taşımaktadır. Çeşitli alanlardaki dilbilimcilerin edat üzerinde çalışma nedenlerinden birisi, diğer yardımcı sözcük türlerine kıyasla dilde daha etken bir biçimde yer alan edatın iletişim sürecinde önemli bir role sahip olması, bir diğeri ise, yardımcı sözcük türü olarak edatın dil birimlerinin anlamlarında somutlaşan yer, zaman, vb. algı kalıplarını tanımlamayı mümkün kılmasıdır. Bu nedenle dilbilimsel bütün çalışmalarda edat, dilsel bir olgu olarak var olabileceği en kapsamlı ve nitelikli şekilde yer almalıdır.

Edatlar için sadece kavramlar arasındaki ilişkileri ifade eden bir sözcük türü diyemeyiz. Kavramsal ve semantik sistemler arasındaki bağlantıların algılanabilirliğini derinleştirdiği için edatın anlamı diğer yardımcı sözcük türlerine göre çok daha geniştir. Edat sadece (*отношение*) bağıntıyı belirlemekle kalmaz, aynı zamanda bağıntı içinde var olması gereken rolleri de dağıtır. Bunların yanı sıra edat, belirli nesnelerin ve diğer bileşenlerin hangi bağıntıdan oluştuğu hakkında da sistematik ve metadolojik veriler içerir.

Kuşkusuz, dil bilgisel herhangi bir yapı diğer bir yapıdan bağımsız olarak düşünülemez. Herhangi bir dilbilimsel çalışma amaçlandığında, dil bilgisel bütün disiplinlerin (sentaks, morfoloji, fonetik, etimoloji, anlambilim, vb.) incelenmesi gerekmektedir; çünkü dil bilgisinin bütün kolları (dil düzeyleri) birbirleriyle bağlantılıdır.

Çalışmamızın en dikkat çekici hipotezlerinden birisi olan ve temel konusunu oluşturan olgu; diğer tüm yardımcı sözcüklerde olduğu gibi sözcük değiştirme formlarına ve herhangi morfolojik özelliğe sahip olmayan edatların sınıflandırılmasının sadece “anlambilimsel” (semantik) ve “söz dizimsel” ilkeler temelinde yapılabileceğidir.

Bu amaçla çalışmamızda semantik ve dil bilgisi yapısı kapsamında “*на*” edatının kullanım özellikleri incelenmiş, analiz amaçlı sistematik bir yaklaşımla bağdaştırılan belirteç çeşitleri nezdinde temel söz dizimsel ilişkiler tanımlanmış, hemen hemen bütün kullanımlar sınıflandırma ve maddelendirme yöntemiyle sunulmuş, benzerlikler ve farklılıklar (*integral ve diferansiyel bileşenler*) en eksiksiz biçimde ortaya koyulmuştur.

Çalışmamızın en önemli özelliği, incelenen edatın anlambilimin karşılaştırılabilir analizi yöntemiyle ortaya koyulmasıdır. Edatların semantik karşılaştırılabilir analizi, son

zamanlarda büyük bir gelişme elde etmiştir. Anlambilim ile ilgili kıyaslamalı çalışmalar, özellikle birçok farklı dil materyali üzerinde yer alan bilişsel dilbilim için özel bir öneme sahiptir; çünkü bu tür çalışmaların genellikle dilin evrensel kalıpları hakkındaki önemli gerçekleri ortaya çıkarabildiği düşünülmektedir.

Elde ettiğimiz bulgular neticesinde, anlambilimin Rusça dil dilgisinde çok kapsamlı olarak çalışıldığını düşünmekteyiz. Yurt dışında ve yurdumuzda bugüne kadar yapılan Türk dili çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda, şimdiye kadar Türkçenin daha çok yapı ve ses karakteristiği üzerinde yoğunlaştığı, doğrudan doğruya semantik araştırmalara pek girişilmediği düşünülmektedir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda elde ettiğimiz bilgilere göre; Doğan Aksan, Süer Eker, Zeynep Korkmaz, Ece Korkut, İren Onursal Ayırır, Kerim Demirci, Günay Karaağaç ve Tahir Nejat Gencan gibi Türk dilbilimciler çalışmalarında anlambilimin terimsel tanımı, tarihçesi ve etki alanlarına değinmişlerdir.

Edatın semantiği ve işleyişine adanmış birçok dilbilim ve dil bilgisi kitapları, ansiklopediler, sözlükler, tezler, makaleler, vb. literatür taraması sonucu Türk dilinde gerçekleştirilen çalışmalar Rusça kaynaklarla sentezlenerek, elde edilen mevcut sonuçlar özetlenmiş, sistematize edilmiş ve karşılaştırmalı bir çalışma ortaya koyulmuştur. V. V. Vinogradov, O. N. Seliverstova, V. A. Beloshapkova, Yu. D. Apresyan, O. S. Akhmanova, M. V. Panov, J. Lyons, L. M. Vasilyev, D. V. Sichinava, V. G. Gak, I.I. Meshchaninov, M.V. Lomonosov, A.M. Peshkovskiy, F.I. Buslayev, A.A. Potebnya, A. A. Shakhmatov, M.I. Steblin- Kamenskiy, V.C. Bondarenko, K.I. Khodova, A. I. Smirnitskiy, A. N. Tikhonov, N. M. Shanskiy, R. M. Gaiysna, T. N. Malyar, V. V. Burlakova, R. I. Maltseva, V. V. Veselitskiy, vb. dilbilimcilerin başlıca eserlerini esas alarak gerçekleştirmiş olduğumuz tezimizin alan kültürüne önemli bir katkı sağlayacağı ve sayılı çalışmalar arasında yer alacağı kuvvetle muhtemeldir.

Çalışmamızda gerçekleştirdiğimiz edatın anlambiliminin Türkçe ve Rusça karşılaştırılabilir analizi, edatların anlamsal modellerini oluşturmayı ve bu anlamsal modellere uygun olarak dildeki alan kavramlarının dilbilimsel özelliklerini ortaya çıkarmayı, böylece etnolingüistik ve antropolojik dilbilim alanlarının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Rusça dil bilgisinde edatın anlambilimsel çerçevede sözcüksel anlamının varlığı konusunda hala kabul görmüş bir bilimsel teori yoktur. Bu nedenle, bu konuda bugüne kadar birikmiş olan materyal sistematizasyonu gerçek bir problemdir. “Edatın dil bilgisel ve sözcüksel anlam problematiği” başlığı altında incelediğimiz kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde, Çağdaş Rus dilinde en yayın olan ve çalışmamızın bir diğer önemli hipotezi olan görüş; yardımcı bir sözcük türü olan edatın dil bilgisel anlamın yanı sıra sözcüksel anlama da sahip olmasıdır.

Gerçekleştirmiş olduğumuz analiz neticesinde, semantik ve dil bilgisel yapıların tündengelim (genelden – özele, bütünden- parçaya) biçiminde birbirleriyle bağlantılı oldukları gözlenmektedir.

Çalışmanın yürütülmesinde etken bir faktör olan tündengelim yönteminin kullanılması, araştırmanın aşamalarının bilimsel olarak sağlam bir şekilde oluşturulmasına, hipotezlerin işleyiş formülasyonuna, bunların doğrulanmasına, sonuçların analizine ve genelleştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Tanımlayıcı, genelden özele indirgeyici bileşen analizleri, ayrıştırıcı yöntemler, paradigmatik ve sentagmatik analizler, her iki dildeki karakteristik benzerlikleri ve farklılıkları (diferansiyel ve integral bileşenleri) ortaya koymakta bizlere yardımcı olmuştur.

Basit ve çokanlamlı (polisemik) bir yapıya sahip olan “на” edatının kullanım alanlarını incelediğimizde, Rusçada basit edatların anlamlarının daha soyut ve analitik olduğunu kolay bir şekilde doğrulamaktayız. Çalışmamızda çok yönlü analiz yöntemi kullanılmış olup, polisemik sözcüğe ait edatların semantik yapısı tasvir edilmiş, böyle bir yapının oluşum aşamaları belirlenmiştir. Söz konusu analiz yöntemine göre; bir edat yer ve zaman ilişkileri gibi somut, gerçek ilişkilerin yanı sıra, pek çok mecazi, mantıksal-söz dizimsel nüansları, zarf ilişkilerini ve sözcükler arasındaki bağları ifade edebilmektedir.

Çalışmamızın temel hükümlerinin, yardımcı sözcüklerin anlambilimsel özellikleri ile ilgili birçok güncel probleminin çözümünü derinleştirebileceği, Rusça dil bilgisinin Çağdaş teorisinin semantik ve dilbilgisel yönünü belirlemek için bir metodolojinin geliştirilmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

EKLER

EK 1. RUSÇA – TÜRKÇE DİLBİLİMİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

A

Абстрактный: Soyut (“отвлеченный” sözcüğüyle aynı anlamdadır, ancak çoğunlukla “абстрактный” sözcüğü kullanılmaktadır.)

Абстракция: Soyutlama

Агглютинативный: (*Bitişimli /Sondan eklemeli*) – Sözcük ve sözcük biçimlerinin esas olarak aglütinasyon yoluyla oluştuğu dilleri betimlemek için kullanılmaktadır.

Агглютинация: (*Bağlama, ekleme*) Kesin, standart eklerin değişmez bir kök veya tabana tutturulduğu sabitleme yöntemidir.

Антонимы: *Zıt / Karşıt anlamlılık* - Anlam olarak birbirinin zıttı, karşıtı olan sözcüklerdir. *Örneğin; siyah – beyaz, büyük – küçük, şişman – zayıf, vb.*

Антропоморфизм: *Antropomorfizm* / İnsan biçimcilik (İnsana ait özelliklerin insan dışı varlıklara aktarılmasını ifade etmektedir.)

Антропоморфический: *Antropomorfik* / İnsan biçimci

Архаизм: (*Arkaik, eski biçim kelime, eski biçim*) Artık aktif kullanımda olmayan ve başka kelimelerle değiştirilen bir tür eski kelimelerdir. Arkaizm söz konusu olduğunda, sadece sözcük değişir, anlam olduğu gibi kalır.

Атрибутивность: Niteleyicilik

B

Вещественные существительные: Maddesel isim / Bazı gıda, yarı mamul, tarım ürünleri; kimyasal elementler, bileşenler, alaşımlar; çeşitli materyaller; ilaçlar; gıda veya başka atıklar, vb. maddesel isimlerdir.

Винительный падеж: (*İsmin belirtme durumu / Yükleme hali*) Rusçada “кого?”, “что?” sorularına cevap veren, ismin altı hal eklerinden birisidir.

Внеязыковой мир: Dil dışı (*dile dayananmayan*) dünya

Внеязыковая деятельность: Dilin dışında (*dile dayananmayan*) kavramlar

Внеязыковая реальность: Dil dışı (*dile dayandımayan*) gerçeklik

Внутрипарадигматический: İç paradigmatic

Внутриязыковой: Dil içi, dile dayanan

Временные наречия: Zaman zarfı

Время: (*Zaman*), Eylemin konuşma anıyla ilişkisini gösteren fiil kategorisidir. Rusçada bitmemiş fiillerin şimdiki, geçmiş ve gelecek zaman olmak üzere üç adet zaman formu vardır. Bitmiş fiiller ise geçmiş ve gelecek zamanlarla birlikte kullanılmaktadır.

Второстепенные члены предложения: (*Cümlelin ikincil ögeleri/ Cümlelin yardımcı ögeleri*), Cümlelin temel ögeleriyle (*özne ve yüklem*) yan bağlantısı bulunan cümle ögesidir. Cümlelin yardımcı ögeleri *определение* (niteleyici), *дополнение* (tümleç) ve *обстоятельство* (belirteç)’ten oluşmaktadır.

Второстепенный: İkinci dereceden, ikincil

Г

Главное предложение: (*Temel cümle*), Karmaşık cümledeki bağımsız kısımdır.

Главные члены предложения: (*Cümlelin temel ögeleri*), Yüklemsi ilişkilerle birbirine bağlı olan cümle ögeleridir. *Подлежащее* (özne) ve *сказуемое* (yüklem)’den oluşmaktadır.

Грамматическая категория: (*Dil bilgisi kategorisi*), Aynı türden (*türdeş*) dil bilgisel anlamları olan, birbirlerine karşıt gramer formları sistemidir.

Грамматический разряд: Dil bilgisi kategorisi

Грамматический: Dil bilgisel

Грамматическое значение: Dil bilgisel anlam

Д

Дательный падеж (Д.П.) : İsmın – e Hali

Деепричастие: Ulaç, Bağfiil

Дейктический : (*deiktik*) Gösterme, belirtme

Действие: Eylem, hareket, olay

Деление: Bölme

Денотат : (*Denotasyon*) Anlam biliminde kullanılan işaretleyen veya işaretlenen arasındaki ilişkiyi belirten çok anlamlı bir terimdir. Bir sözcüğün sözlük anlamı, ilk anlamıdır. Temel anlam ögesidir.

Денотативный : Denotatif

Десемантизированный: Anlambilimden yoksun

Дифференциальный: Diferansiyel, farklı

Дополнение: (*Tümleç*) Eylemin nesnesini belirten cümlecin ikincil ögesidir. Tümleç, bir eylemin veya özniteliğin anlamını içeren bir kelimeyi açıklar.

Дробление: Parçalama

3

Знаменательные части речи: (*Özerk sözcük*) Özerk sözcüklerin dil bilgisel kategorisidir. Dilbilgisi parçaları olarak adlandırılan, dil bilgisel anlambilimle belirlenen özel bir sözcük türetme ve değiştirme sistemine sahip olan sözcüklerin gramer sınıflarıdır.

Значение: Anlam

И

Идиоматический: İdyomatik

Именительный падеж (И.П.) : İsmiñ yalın hali

Имя собственное: Özel isim

Индивидуальная семантика: Bireysel anlambilim

Индивидуальное значение: Bireysel anlam

Интегрирующий: Bütünleştirici

К

Качественные прилагательные: Niteleme Sıfatları

Качество: Nitelik, özellik

Количественная разница: Niceliksel farklılık

Количественный: Nicel

Компонент: Bileşen, öge

Конкретизация: Somutlaştırma

Конкретный: Somut, belirli

Конструкция: Yapı

Контекст: Bağlam

Концептуализация : Kavramlaştırma

Косвенно-падежная форма: Yalın hali dışındaki ismin halinin yüklediği durum

Косвенный падеж: Yalın hali dışındaki ismin halleri

Л

Лексема: Sözlük birim

Лексикография: (*Sözcükbilim, sözlükbilim*) Dilbilimsel, ansiklopedik, vb. her türlü sözlükleri derleme problemleriyle ilgilenen bir dilbilim dalıdır.

Лексическая единица: Sözcüksel birim

Лексическая семантика: Sözcüksel anlambilim

Лексическое значение: (*Sözcüksel - leksik anlam*), Bir sözcüğün içeriği, bir konunun, sürecin, olayın veya özelliğin tanımıdır. Kelimenin sözcüksel anlamı; *nesne* (denotat), *kavram* (signifikat) ve *kelimenin kendisinden* oluşmaktadır.

Лингвистическая семантика: Dilbilimsel anlambilim

Личные местоимения: Şahıs zamirleri

Логико-синтаксический оттенок: Mantıksal- söz dizimsel nüans

М

Мера: Ölçü

Местоименные слова: Adıl sözcükleri

Метапонятие: Meta kavram

Метафора: (*Mecaz*), Bir eylemin rengi, şekli ve doğasındaki benzerliklere dayanarak, adın bir durumdan diğer bir duruma aktarıldığı bir **polisemi** (*çokanlamlılık*) türüdür.

Метаязык: Metalinguistik (*Üst dil*)

Многозначный: Çokanlamlı

Многочленные синонимические группы: Birden fazla eş anlamı bulunan gruplar

Модальные обстоятельства : Modal belirteçler

Модальный: Modal

Морфема: (*Morfem, biçimbirim*), Sözcüklere dil bilgisel açıdan şekil veren, çoğu ek halinde olan kelime parçalarıdır. Morfemler, özgün kullanım özellikleri olan sözcüklerin ve cümlelerin aksine kelime ve kelime biçimlerinin ayrılmaz bir parçası olarak işlev görürler. Sözcüklere dil bilgisel açıdan şekil veren, çoğu ek halinde olan kelime parçalarıdır.

Морфологизованное подлежащее : İsim tarafından yalın halde ifade edilen öznedir.

Морфологизованный член предложения: (*Cümlenin morfolojik ögesi*), Verilen söz dizimsel ifadenin esas olduğu sözcük türü tarafından ifade edilen cümle ögesidir.

Морфология: Morfoloji / Şekil Bilgisi

Мотив: Gerekçe, neden

Н

на: (üzerinde, yüzeyinde, üzerine, yüzeyine)

Наклонение: Kip

Направленность: Yönelim, eğilim

Неморфологизованный член предложения: (Cümlenin morfolojik olmayan ögesi)

Неполнозначное (служебные, незначащие) слова: (*Yardımcı sözcükler*)
Nominatif, bilişsel ve informatif fonksiyonlara sahip olmayan sözcüklerdir. Bunlar; edatlar, bağlaçlar ve farklı ilişkileri ifade eden parçacıkları içermektedirler.

Непостоянный: Değişken

Новообразование: (*İnovasyon*), Dilde gelişim sürecinde ortaya çıkan yeni bir oluştur.

Номинативная функция: Nominatif işlev, nominatif fonksiyon

Номинация: (*Adlandırma, nominasyon*), Nominatif bir fonksiyonla karakterize edilen dil birimlerinin oluşumudur. Yani, bir varlığın parçalarını adlandırma, ayırma, onunla ilgili gerekli kavramları sözcük, sözcük öbeği, deyimler ve cümleler biçiminde oluşturmaktır.

Номинировать: Adlandırmak

O

Обособленные члены предложения: (*Cümlelerin ayrılmış öğeleri*), Cümle içerisinde özgünlük kazandırmak için, anlam ve tonlama ile ayırt edilen cümlelerin ikinci dereceden öğeleridir. Sözlü anlatımda tonlama ile ayırt edilirler. Yazıda ise noktalama işareti (*virgülle*) ayrılırlar. Ayrı olmayan öğelere göre daha fazla söz dizimsel ağırlığa, stilistik ifadeye ve mantıksal farklılığa sahiptirler.

Обстановка: Pozisyon, görev

Обстоятельство времени : Zaman belirteci

Обстоятельство места : Yer belirteci

Обстоятельство образа действия : Eylemin nasıl yapıldığını bildiren belirteç

Обстоятельство обстановки : Durum belirteci

Обстоятельство причины : Sebep belirteci

Обстоятельство следствия : Sonuç belirteci

Обстоятельство сравнения : Karşılaştırma belirteci

Обстоятельство степени / меры : Ölçü / (derece) belirteci

Обстоятельство условия : Koşul belirteci

Обстоятельство уступки: *Karşılıklı belirteci* / Yüklem tarafından belirtilen eylemin aksine gerçekleştirilen durumu ifade eden ikinci dereceden cümle ögesidir. “**несмотря на что?**” (*Neye rağmen?*) sorusuna cevap verir.

Обстоятельство цели : Amaç belirteci

Обстоятельство: *Belirteç (zaman, yer, durum, hal zarfı, vb.)*, Bir eylemin hangi koşullar, durumlar altında gerçekleştiğini belirten cümle yardımcı ögesidir.

Объект: (Nesne), Eylemin yönlendirildiği veya öznenin gerçekleştirdiği eylemin ilişkilendirildiği yardımcı cümle ögesidir.

Однозначный: Anlamdaş, tek anlamlı

Однородный: Türdeş

Омонимический: Eşsesli

Ономасиологический: Onomasyolojik

Ономасиология: Onomasyoloji, Nesneleri ve olayları belirleme ve adlandırma yöntemlerini inceleyen bir anlambilim dalıdır (bölümüdür).

Определение: (Niteleyici), Cümlelerin bir ismi açıklayan bağlı ikincil (*yardımcı*) ögesidir.

Опущение/ Элиминирование: Eksilme, eleme

Основное значение: Temel anlam

Отвлеченный: Soyut

Относительные прилагательные: Göreceli (*bağlı*) sıfatlar

Относительный: Göreli, izafi, bağlı

Отношение: Bağlantı (*kavramı*)

II

Падежная форма: İsmi halinin yüklediği durum

Падежное значение: İsmi halinin yüklediği anlam

Парадигма: (Paradigma), Sözcük türlerinin farklı bölümlerindeki bükülme formları sistemidir. Daha kapsamlı tanımıyla ise; bir çekime veya yapıya örnek olarak, aynı kelimenin formlarının yanı sıra konuşma sesleri, kelime anlamları ve tek tipte birleştirilmiş yapı biçimleri sistemidir.

Парадигматический: Paradigmatik

Первичные предлоги: Birinci edatlar

Переносное значение: (*Mecazi anlam*), Bir sözcükte doğrudan anlamın temelinde ortaya çıkan ikincil anlamdır.

Переходные глаголы: Geçişli fiiller

Повод: Sebeper, vesile, münasebet

Подчиненные слова: Bağlı, yan sözcükler

Подчинительный: Bağlı, ikincil

Полисемия / (многозначность): Çok anlamlılık / Bir sözcüğün aynı anda birden fazla değere sahip olduğu semantik bir özelliktir.

Полное слово: Tam sözcük

Полнозначное слово (Знаменательные, самостоятельные слова): Asıl sözcükler: / Leksik olarak nesne, işaret, özellik, eylem, vb. gibi nominatif anlam ifade eden cümlelerin bağımsız ögeleridir. Cümlelerin yardımcı ögesi olarak işlev görürler. Tam anlamlı sözcükler; söz dizimsel, morfolojik ve semantik özellikler yönünden farklılık gösteren isim, fiil, sıfat ve zarflardan oluşmaktadır.

Положение: Durum, konum, hal

Понятие: Kavram

Прагматический: Pragmatik anlam, yani iletişim esnasındaki duruma bağlı anlamdır.

Пребывание: Bulunma, kalma

Превышение: Aşma, Geçme

Предикатное слово: Yüklem sözcüğü

Предлог: (*Edat, ilgeç*), Cümlelerin ögeleri arasındaki ikincil (*yan*) bağlantıları, ilişkileri ifade eden yardımcı sözcük türleridir.

Предложное управление : Edatların yönetimi / Edatların yönetim özelliği

Предложно-падежная форма: Yalnızca edat ve ismin birleşimi değil, aynı zamanda edat- durum halinin seçimine izin veren (*çoğunlukla fiil*) temel sözcükten oluşan kelime gruplarının (*yapıların*) bileşenidir.

Предложный падеж: (*İsmi bulunma durumu*) / İsmi –de Hali

Предметность: Nesnellik

Представление: Düşünce

Придаточное предложение: (*Yan cümle*), Karmaşık cümlelerde yan bağlaçların veya bağlaç sözcüklerinin yardımıyla ana cümleyle birleşen bağlı kısımdır.

Признаковость: Herhangi bir şeyin işaret sistemi, işaret karakteridir.

Примыкание: Bağlılık

Присловный: Sözcüğe ait / Sözcüksel

Притяжательные местоимения: İyelik / Aitlik zamirleri

Притяжательные прилагательные: İyelik Sıfatları

Притяжательный: İyelik, aitlik

Причинность: Nedensellik

Продуктивный: İşlek

Продуктивный: İşlevsel, işlek

Проективные предлоги: Konum, yön belirten edatlar

Производный предлог: Türemiş edat

Пространственное значение: Yer-yön anlamı

Пространственные наречия: Yer-yön zarfı

Пространственные предлоги: Yer- yön edatları

Процессуальность: Süreçlilik

Прямое значение: (*Doğrudan anlam*), Bir kelimenin sahip olduğu temel sözcüksel anlamdır.

P

Разграничение : Sınırlandırma, ayırma

Реляционный: Bağıntısar

Родительный падеж (Р.П.) : İsmın – in Hali

C

Свойство: Nitelik, özellik, vasıf

Связка: (*Bağlam, koşaç*), Dil bilgisel anlamı ve özne ile ilişki kuran bileşik nominal yüklem bileşenidir.

Сема: (*Anlam birimcik*), Başka anlam birimleriyle birlikte kelimenin temel sözcüksel anlamını oluşturan içerik planının en küçük birimidir.

Семантика: Anlambilim

Семантические исследования : Anlambilimsel incelemeler

Семантический ряд: Anlamsal dizi (*dizin*)

Семантический: Anlambilimsel

Семантическое поле: Anlamsal alan

Семасиологический: Semasiyolojik

Семасиология: (*Semasiyoloji*)- Kavram bilim, Sözcüksel anlambilim, yani sözcükler ve sözcük öbekleriyle ilgilenen bir dilbilim dalıdır. Anlambilimin bir parçasıdır.

Сигнификация: (*Anlamlama*) Dünyadaki nesne ve olayların belli bir ses bileşimiyle simgeleştirilerek kavramsallaştırılmasına anlambilimde anlamlama (*signification*) adı verilmektedir.

Синкретизм: Senkretizm / Cümlelerin bir ögesindeki diferansiyel özelliklerin sentezi / Cümlelerin farklı öğelerinin işlevleri

Синкретизм: Üslup karışıklığı, senkretizm

Синтагматический: Dizimsel, sentagmatik

Синтаксис: Sentaks / Söz Dizimi

Синтаксическая связь : Söz dizimsel bağ

Синтаксический: Söz dizimsel

Синтетический: Sentetik, bireşimli. TDK'ya göre; (Bireşimli dil: Birkaç sözcüğün bir araya gelmesinden oluşan bir tek sözcükle bir nesne ya da bir oluşumun küçük bir bölümünü anlatmak olasılığını sağlayan dil)

Сказуемое: Yüklem

Склонение : Çekim

Словоизменение: Sözcüklerin (*kelimelerin*) değişmesi, bükülmesidir.

Словообразование: (*Sözcük yapımı*), Belirli dil modellerine göre tek köklü kelimelerden yeni kelimelerin türetilmesidir.

Словосочетание: (*Kelime grubu/ sözcük öbeği*), İki veya daha fazla anlamlı kelimenin bir alt bağlantı ile birleştirilmesiyle oluşturulan söz dizimsel birimdir.

Сложные синтаксические конструкции: Bileşik söz dizimsel yapılar

Сложный предлог: Birleşik edat

Служебные слова: (*Yardımcı sözcük*), Nesne, işaret veya süreçle adlandırılmayan, ancak asıl sözcükler arasındaki ilişkiyi ifade eden sözcüklerdir.

Служебные части речи: Yardımcı sözcük türleri

Собирательные числительные: Kollektif / Topluluk sayıları

Собственное имя- (*Özel isim*), Kişileri, hayvanları, coğrafi adları, kurumları, yazılı basını, uzay nesnelerini, vb. ayrı ayrı (*kişisel olarak*) belirten, tanımlayan kelimelerdir.

Совмещение: Birleştirme

Сопутствующее значение: Herhangi bir sözcüğün karşılığı olan anlam

Состояние: Durum, hal, vaziyet, varlık

Сочетаемость: Birleşim, bileşim, uyumluluk

Сочетание: Bileşen/öbek

Сочинение: Sıralama

Сочинительный: Sıralı

Союз: Bağlaç

Способ: Metod, usül, tarz, yöntem

Средство: Araç, gereç, vasıta

Стабильность: Stabillite

Степень недостатка: Eksiklik derecesi

Степень превосходства: Üstünlük derecesi

Субстантив: Ad, isim (İngilizce kökenlidir.)

Субстантивация: (*Adlaştırma*), Çoğunlukla sıfatların veya ortaçların yardımıyla ekler olmadan kelimelerden ad yapılmasıdır.

Субстанция: Değişikliğe uğrayan şeylerde değişmeden kalan varlıktır.

Существительные, обозначающие классы предметов: Nesne sınıflarını belirten isimler

Сфера: Alan, çevre

Т

Творительный падеж (Т.П.) : İsmi –ile Hali

Термины: Herhangi bir üretim, bilim, sanat, vb. alanlarındaki özel kavramları adlandıran sözcük veya sözcük öbekleridir.

Типичные члены предложения: Cümlelerin tipik öğeleri

Трактовка : Niteleme, yorumlama

Трансформационный: Dönüşümsel

Трансформация: Transformasyon, dönüşüm

У

Указательные местоимения: İşaret zamirleri

Управление: Yönetim

Устойчивость: Sabitlik, stabilite

Уступка: Bir şeylerin varsayımı, herhangi bir engele rağmen bir eylemin gerçekleşmesi, karşılık.

Ф

Факт : Olgu, gerçek

Флексия : Çekim eki. Yapım ve çekim sırasında kelime köklerinin farklı biçimlere girmesi şeklinde kırılma durumudur. Büküm Arapça, Almanca, İngilizce, Rusça gibi Sami, Germen ve Slav dillerine özgü bir olaydır.

Фонетика: Fonetik / Ses Bilgisi

Формальное слово: Formal (*biçimsel*) sözcük

Формообразование: Sözcük türetme

Ч

Частица (*Parçacık*) - Cümle içerisinde anlam nüanslarını kapsayan veya sözcük formları oluşturmaya yarayan cümlelerin yardımcı ögesidir. Değişmezler ve cümlelerin ögesi sayılmazlar.

Частичное слово: Edat soylu sözcük

Часть речи: Sözcük türleri/ Sözcüklerin dil bilgisel kategorileri

Члены предложения: Cümlelerin ögeleri

Э

Эквивалент : Eşdeğer, karşılık

Экстралингвистический : Dilbilim dışı

Элементарность: Sadelik

Эллипсис: Eksilti

Эллиптический: Eliptik, eksiltili

Этимология: Etimoloji

Я

Явление: Oluş

Языковая единица: Dil birimi

Языковое значение : Dilsel anlam

KAYNAKÇA

- Ahmadi, M., Mohammadi, M. R., Hasanzade, M., *Znacheniya Pridloga «na» Vinitelnogo Padeja v Persidskom Yazıke*, Molodoy Uchyonyı, 2014, №21, URL <https://moluch.ru/archive/80/14373/> (Erişim tarihi: 01.03.2020).
- Aiupova, Svetlana, Demir, Bahar, Aiupov, İskender, *Çağdaş Rus Dili (Sentaks)*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2015.
- Akbayır, Sıddık, *Eğitim Fakülteleri için Cümle ve Metin Bilgisi* (7.Baskı), Pegem Akademi, Ankara 2013.
- Akerson, Erkman, Fatma, *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*, Bilge Kùltür Sanat, İstanbul 2016.
- Akhmanova, O. S., *Ocherki po Obshey I Russkoy Leksikologii*, Izdatelstvo Ministerstvo Prosvesheniya RSFSR, Moskva 1957.
- Akhmanova, O. S., *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1966.
- Aksan, Doğan, *Anlambilim*, (4. Basım), Engin Yayın Evi, Ankara 2009.
- Aksan, Doğan, *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*, Multilingual, İstanbul 2004.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- Aktan, Bilal, *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi* (2.Baskı), Eğitim Yayınevi, Konya 2016.
- Anikina, A. B., Kalinina, I. K., *Sovremenniy Russkiy Yazık / Morfologiya*, MGU, Moskva 1983.
- Apresyan, Yu. D., *Elementalnoye Issledovaniye Semantiki Russkogo Glagola*, Nauka, Moskva 1967.
- Apresyan, Yu. D., *Issledovaniye po Semantike i Leksikografii*, Tom 1, Studia Philologica, Yazıkı Slavyanskih Kultur, Moskva 2009.
- Apresyan, Yu. D., *Leksicheskoye Znachenije Slova*, Nauka, Moskva 1974.
- Babaytseva, V. V., *Sinkretizm*, Lingvisticheskij Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.

- Babaytseva, V. V., *Sistema Chlenov Pridlozheniya v Sovremennom Russkom Yazıke*, Prosvesheniye, Moskva 1988.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, (10. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- Barhudarova, S. G., Protchenko, I. F., Skvortsova L. I., *Orfograficheskiy Slovar Russkogo Yazıka*, Izdatelstvo “Russkiy Yazık”, Moskva 1981.
- Barhudarova, S. G., *Orfograficheskiy Slovar Russkogo Yazıka*, Izdatelstvo “Russkiy Yazık”, Moskva 1986.
- Baskakov, A., N., *Çağdaş Türkçede Cümle*, (Çeviren: Oktay Selim Karaca), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2017.
- Beloshapkova, V. A., *Sovremenniy Russkiy Yazık*, (ızdaniye 2-oe, ispravlennoye i dopolnennoye), Vısshaya Shıkola, Moskva, 1989.
- Bondarenko, V., S., *Pridlogi v Sovremennom Russkom Yazıke*, Uchpedgiz, Moskva 1961.
- Bondarko, A., V., *Teoreticheskiye Problemy Russkoy Grammatiki*, Sankt Peterburg 2004.
- Buday, V. G., *Russkiy s Alfavita* (Prakticheskiy Kurs Russkogo Yazıka), Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Kayseri 2011.
- Bulıgina T., V., Semelev, A., D., *Yazıkovaya Kontseptualizatsiya Mira* (na materiale russkoy grammatiki), Shıkola “Yazıkı Russkoy Kulturi”, Moskva 1997.
- Bulıgina, T. V., Krılov, S. A., *Denotat*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.
- Bulıgina, T. V., Krılov, S. A., *Padej*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.
- Chomsky, Noam, *Dil ve Zihin* (3. Edisyon), (Çev.: Ahmet Kocaman), BilgeSu Yayıncılık, Ankara 2014.
- Chudinina, V., V., Rozacheva, Ye., N., *Russkiy Yazık Kak Inostranniy* (Grammatika russkogo yazıka v tablitsah pridlojna- padejnaya sistema), uchhebnoye nosobiye, Flinta, Moskva 2018.

- Demir, Bahar ve Aiupova, Svetlana, *Çağdaş Rus Dili - Morfoloji I. Bölüm*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2015.
- Demir, Tufan, *Türkçe Dilbilgisi*, Kurmay Kitap Yayın Dağıtım, Ankara 2013.
- Demirci, Kerim, *Türkoloji İçin Dilbilim Konular Kavramlar Teoriler*, (4.Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2017.
- Dietrich, Ayşe, Pamir, *Sintaksis, Rusça Sözdizimi*, Multilingual, İstanbul 2001.
- Dolbik, Y. Y., Leonoviç V. L., Suprun-Beleviç L. R., *Sovremenniy Russkiy Yazık, Khrestomatiya, v tryoh chastyah, chast 3, Sintaksis*, Babaytseva, V. V., BGU, Minsk 2010.
- Durak, Mustafa, *Terimden Anlama Dilbilim Yazıları*, Multilingual, İstanbul 2005.
- Ediskun, Haydar, *Yeni Türk Dilbilgisi*, (13.Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2017.
- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, (11.Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2017.
- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, (11.Baskı), (Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*, 1980'den naklen), Grafiker Yayınları, Ankara 2017.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak/Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2013.
- Erkul, Rasih, *Cümle Metin Bilgisi* (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2.Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2007.
- Fomenko, L. N., *Artikl i pridlog kak aktualizatorı imeni* (na materiale grecheskogo i russkogo yazıkov): dis. ...kand. filol. nauk/ L. N. Fomenko, Krasnodar 2007.
- Gaiysna, R. M., *Kategoriya Otnosheniya v Yazıke*, BGU, Ufa 1997.
- Gak, V. G., *K Probleme Semanticheskoy Sintagmatiki // Problemy Strukturoy Lingvistiki*, Moskva 1972.
- Gak, V. G., *Leksicheskoye Znachenıye Slova*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.
- Gak, V. G., *Semanticheskaya Struktura Slova kak Komponent Semanticheskoy Strukturi Vıskazıvaniya*, Semanticheskaya Struktura Slova, Nauka, Moskva 1971.
- Gak, V. G., *Teoreticheskaya Grammatika Frantsuzkogo Yazıka*, Moskva 2004.

- Galstyan, S. A., *Grammaticheskoye i Leksicheskoye v Pridloge* (na materiyale ispanyanskogo yazıka), Iberoamerikanskiye tetradi, 2015.
- Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Tek Ağaç Eylül Yayıncılık, Ankara 2007.
- Gerbek, Ye. E., *Fasadniye Pridlogi v Kognitivnom Aspekte*: dis. ...kand. filol. nauk. , SPB 1997.
- Golovin B., N., *Vivideniye v Yazikoznaniye*, (izdaniye 4-e, ispravlennoye i dopolnennoye), Vısshaya Shıkola, Moskva 1983.
- Grammatika Russkogo Yazıka*, v 2t. / pod red. V. V. Vinogradov, Nauka, Moskva 1954.
- Gültek, Vedat, *Bilim ve Sanat Rusça – Türkçe Sözlük*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2004.
- Günay, V. Doğan, *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual, İstanbul 2007.
- <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1628031> Erişim tarihi: 17.12.2019
- <https://kartaslov.ru/%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0/%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D1%80> Erişim tarihi: 10.01.2020.
- https://literary.ru/literary.ru/readme.php?subaction=showfull&id=1206018568&archive=1206184486&start_from=&ucat=& Erişim tarihi: 20.12.2019
- Hurskainen, Sanna, *Unotrebleniye Pridloga na s Vinitelnım Padezhom v Sovremennom Russkom Yazıke*, Pro gradu- tutkielma, Helmikuu 2006.
- Ilyish, B.A., *Sovremenniy Angliiskiy Yazık*, (izdaniye 2-oe, ispravlennoye i dopolnennoye), Izdatelstvo Literaturı na Inostrannıh Yazıkah, Moskva 1948.
- Kalyuta, Aleksandr, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2004.
- Kalyuta, Aleksandr, *Pratik Rus Kelime Bilgisi*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2011.
- Kalzhanova, E. Sh., *Rusçada Fiil Çekimleri*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2007.

- Karaağaç, Günay, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Dil Bilgisi*, (2. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2013.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, (6. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul, 2017.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi* (23. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2016.
- Kasatkin, L. L., *Sovremenniy Russkiy Yazık*, Slovar-Spravochnik / L. L. Kasatkin, Y. V. Klobukov, P. A. Lekant, Prosvesheniye, Moskva 2004.
- Keldiyev, T., T., Rahmatullayeva, G., M., *Russkiy Yazık* (izdaniye 2-e, ispravlennoye i dopolnennoye), Taşkent Glavnaya Redaktsiya Izdatelstvo- Poligraficheskoy Aktsionernoy Kompanii “SHARK”, Taşkent 2002.
- Kerimoğlu, Caner, *Dilbilgisi ve Dilbilim Yazıları* (2.Baskı), Pegem Akademi, Ankara 2018.
- Khavronina, S. A., Shirochenskaya, A. I., *Russian in Exercises*, Multilingual Dil Yayınları, İstanbul 2001.
- Khavronina, S. A., Shirochenskaya, A. I., *Russkiy Yazık v Uprazhneniyah (Alıştırmalarla Rusça)*, Multilingual Dil Yayınları, İstanbul 2011.
- Khodova, K. İ., *Padezhi s Pridlogami v Staraslavyanskom Yazıke*, Nauka, Moskva 1971.
- Kıran, Zeynel, Kıran, Ayşe Eziler, *Dilbilimine Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)*, (4. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Kirillova, Tatyana, Özer, Bağlan Zeynep, *Slovar Znakomih Virazheniy*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2005.
- Koduhov V. I., *Obsheye Yazıkoznaniye* (izdaniye 6-oe), Knizhniy Dom “Librokom”, Moskva 2013.
- Koduhov, V. I., *Vvedeniye v Yazıkoznaniye*, Prosvesheniye, Moskva 1987.
- Kononov, A. N., *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*, Multilingual Dil Yayınları, İstanbul 2001.

- Korkmaz, Zeynep, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, (gnşl.5. bsk.) Ankara 2017.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, (5. bsk.), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2017.
- Korkut, Ece, Onursal Ayırır, İrem, *Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi*, (Güncellenmiş 2.Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Krangauz, M. A., *Semantika*, (uchebnik dlya vuzov), Ros. gos. gumanit. univer., (RGGU), Moskova 2001.
- Kültürel, Zuhâl, *Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi*, Palet Yayınları, Konya 2018.
- Laskareva, Ye.R., *Chistaya Grammatika*, 2-oe izdaniye, ispravlennoye, Zlatoust, Sankt-Peterburg 2008.
- Ledenev, Yu. I., *Nipolnoznachniye Slova kak Pokazateli Smislovih i Sintaksicheskikh Otnosheniy*// Nipolnoznachniye Slova kak Sredstva Vırazheniya Semanticheskikh i Sintaksicheskikh Otnosheniy, Stavropol 1990.
- Levkovskaya, K. A., *Teoriya Slova*, Printsıpy yiyo Postroyeniya i aspektı Izhucheniya Leksicheskogo Materiala, Vısshaya Shkola, Moskva 1962.
- Lopatin, V. V., Lopatina, L. Ye., *Russkiy Tolkoviy Slovar*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2001.
- Lyons, J., *Linguistic Semantics*, an Introduction, Cambridge University Press, Cambridge 1995.
- Malashenko, V. P., *Konstruktsiya Pridlozhnykh Determinantami, Vırazhayushimi Predikativno-Obstoyatelstvenniye Otnosheniye* // Nipolnoznachniye Slova kak Sredstva Vırazheniya Semanticheskikh i Sintaksicheskikh Otnosheniy, Stavropol 1977.
- Maltseva, R. I., *Pridlogi i Pristavki v Russkom Yazıke XI –XVII vv: Semanticheskaya i Funktsionalnaya Evolutsiya*: dis. ... doktora filol. nauk / R. I. Maltseva, Krasnodar 1999.
- Maltseva, R. I., *Pridlogi v Staroslavıyasnskom i Drevnerusskom Yazıkah: Semanticheskaya i Funktsionalnaya Evolutsiya*, Krasnodar 1999.

- Malyar, T. N., Seliverstova, O. N., *Prostranstvenno- Distantzionniye Pridlogi i Narechiya v Russkom i Angliiskom Yazıkah*, Verlag Otto Sagner, München 1998.
- Maruzo, J., *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*, Izdatelstvo Inostrannoy Literaturı, Moskva 1960.
- Meschaninov, I. I., *Chlenı Pridlozheniya i Chasti Rechi*, Akademi Nauka SSSR, Moskva 1945.
- Meschaninov, I. I., *Chlenı Pridlozheniya i Chasti Rechi*, Nauka, Moskva 1978.
- Mrevlishvili, T. N., Tsibahashvili, G. I., *Russkiy Yazık*, (Prakticheskiy Kurs s Grammaticheskım Spravochnikom), Izdatelstsvı Tıbiliskogo Universiteta, Tıbilisi 1991.
- Napolnova, D., Elena, Arslan, Hülya, *Konulara Göre Rusça KPDS Hazırlık Soruları Edatlar ve İsim Halleri*, Multilingual, İstanbul 2007.
- Naskali, Gürsoy, Emine, *Türk Dünyası Gramer Terimleri Klavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Naumova, Irina, *Morfologiya Prostım Yazıkım*, (uchebno-spravochnoye posobiye), versiya 2.3.ot 11.12.14, SS, 2011 Elektronik versiyon
- Nikitin, M. V., *Leksicheskoye Zınachenıye Slova*, Vısshaya shıkola, Moskva 1983.
- Nikitin, V. M., *Razrijadı Obstoyatelstv v Sovremennom Russkom Yazıke*, Ryazan 1973.
- Nikitina, S. Ye., *o Semanticheskım Varyirovanii Russkih Pridlogov / Semanticheskoye I Formalnoye Varyirovaniye*, Moskva 1979.
- Nummikoski, Marita, *A Communicative Approach to Russian Language, Life, and Culture*, (2nd edition), John Wiley & Sons, Inc., The United States 2011.
- Ozhegov, S. I., *Slovar Russkogo Yazıka*, (izdaniye 6-oe, stereotipnoye), Izdatelstvo “Sovetskaya Entshiklopediya”, Moskva 1964.
- Panov M. V., *Entshiklopedicheskiy Slovar Yunogo Filologa*, Pedagogika, Moskva 1984.
- Panteleyeva, T. A., *Semantika-Grammaticheskaya Struktura Pridloga “na 1” Oformlyayushego Vinitelnij Padej, i Pridloga “na 2” ” Oformlyayushego Pridlojnyj Padej v Sovremennom Russkom Yazıke*, Chelyabinsk, Moskva 2006.

- Pehlivanova, K. I., Lebedeva, M. N., *Grammatika Russkogo Yazıka v Illustratsiyah*, Russkiy Yazık, Moskva 1984.
- Pekar, V. I., *Semantika Pridlogov Vertikalnoy Sopolozhennosti v Kognitivnom Aspekte* (na Materiale Angliiskih Pridlogov above i over i Russkogo Pridloga nad) : dis. ...kand. filol. nauk., Ufa 2000.
- Perrot, Jean, *Dilbilim*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.
- Potebnya, A. A., *Iz Zapisok po Russkoj Grammatike*, (tom I-II), RSFSR, Moskva 1958.
- Prussakova, Y. M., *Sistema Proizvodnih Pridlogov Sovremennogo Russkogo Yazıka*: dis. ...kand. filol. nauk, Russkiy Yazık, Bışkek 2002.
- Pulkina, I. M., *A Short Russian Reference Grammar*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 1995.
- Rahmanova, L. I., Suzdaltseva, V. N., *Sovremenniy Russkiy Yazık* (Uchebnoye Posobiye), Moskva 1997.
- Reformatskiy, A. A., *Vvedeniye v Yazıkoznaniye*, Aspekt Press, Moskva 2001.
- Repina, T. A., Pridlog, *Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar*, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.
- Rozental, D. E., Golub, I. B., Telenkova, M. A., *Sovremenniy Russkiy Yazık* (16-e izdaniye), Ayris- Press, Moskva 2018.
- Rozental, D., E., *Punktuatsiya i Upravleniye v Russkom Yazıke*, Izdatelstvo Kniga, Moskva 1988.
- Russkaya Grammatika*, v2t., Izdatelstvo Nauka, tom 1., Moskva 1980.
- Russkaya Grammatika*, v2t., Izdatelstvo Nauka, tom 2., Sintaksis, Moskva 1980.
- Russkiy Yazık*: Entshiklopediya, pod. red. F. P. Filina, Moskva 1979.
- Scherba, L. V., *O Troyakom Aspekte Yazıkovih Yavlenij i ob Eksperimente v Yazıkoznanii // Yazıkovaya Sistema i Rechevaya Deyatelnost*, Nauka, Moskva 1974.
- Seliverstova, O. N., *Mestoimeniya v Yazıke i Rechi*, Nauka, Moskva 1988.
- Seliverstova, O. N., *Trudi po Semantike*, Moskva 2004.

- Shabanova, T. D., *Semanticheskaya Model Angliiskih Glagolov Zreniya*, IYA RAN, Ufa 1998.
- Shakhmatov, A. A., *Sintaksis Russkogo Yazıka*, URSS, Moskva 2001.
- Shanskiy, N. M., Tikhonov, A. N., *Sovremenniy russkiy yazık*, v 3ch. Chast.2, Slovoobrazovaniye, Morfologiya, Vıs. shk, Moskva 1987.
- Shelyakin, M. A., *Spravoçnik po Russkoy Grammatike*, Drofa, Moskva 2006.
- Shiganova G. A., *Sistema Leksicheskikh i Frazelogicheskikh Pridlogov v Sovremennom Russkom Yazıke: Monografiya* / G. A. Şiganova- Chelyabinsk 2001.
- Shuba P., P., Volinets T., N., Germanovich, I., K., *Sovremenniy Russkiy Yazık*, C.2., Slovoobrazovaniye, Morfonologiya, Morfologiya, 2-oe izd., isp. i dop., OOO Plopres, Mn. 1998.
- Shvedova, N. Yu., *Russkaya Grammatika* (tom 1), Izdatelstvo Nauka, Moskva 1980.
- Shvedova, N., Yu., *Grammatika Sovremennogo Russkogo Literaturnogo Yazıka*, Izdatelstvo Nauka, Moskva 1970.
- Sichinava, D. V., *Materialı k Korpusnoy Grammatike Russkogo Yazıka*, (vıpusk III), Chasti Rechi i Leksiko- Grammaticheskiye Klassı, Izdatelstvo “Nestor-Istoriya”, Sankt - Peterburg 2018.
- Slovar Russkogo Yazıka*, v 4 t. / AN SSSR, Russkiy Yazık, t.3, Moskva 1985-1988.
- Smiritskiy, A. I., *K Voprosı o Slove* (Problema «Ondelnosti Slova») // Voprosı Teorii i Istorii Yazıka, AN SSSR, Moskva 1952.
- Sobolevskiy, S. I., *Grammatika Latinskogo Yazıka*, Teoretichskaya Chast: Morfologiya i Sintaksis, SPB, Aleteiya 1998.
- Solovyev, N. V., *Orfograficheskiy Slovar Russkogo Yazıka*, OOO “Izdatelstvo Astrel”, Moskva 2005.
- Steblin - Kamenskiy, M. I., *Spornoye v Yazıkoznaniy*, LGU, Leningrad 1974.
- Stepanov, Yu. S., *Osnovi Obshego Yazıkoznaniya*, Prosvesheniye, Moskva 1975.
- Teliya, V. N., *Nominatsiya*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları (11.Baskı), Ankara 2011.

Ufimtseva, A. A., *Leksicheskoye Znachenije Slova*, Nauka, Moskva 1986.

Vardar, Berke, *Dilbilim Yazıları*, Multilingual, İstanbul 2001.

Vardar, Berke, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Multilingual, İstanbul 2001.

Vasilyev, L. M., *Sovremennaya Lingvisticheskaya Semantika*, Vısshaya Shkola, Moskva 1990.

Vinogradov, V., A., *Deiksis*, Lingvisticheskiy Entshiklopedicheskiy Slovar, Sovetskaya Entshiklopediya, Moskva 1990.

Vinogradov, V., V., *Russkiy Yazık*, Grammaticheskoye Ucheniye o Slove, Uchebnoye Posobiye Dilya Vuzov po Spetsialnosti “Russkiy Yazık i Literatura”, Vısshaya Shkola, Moskva 1986.

Voprosı Yazıkoznaniya, Nauka, Moskva 2011.

Watzkova, Monika, *Russkiye Nepervoobrazniye Pridlogi Otımyonniye Proushojdeniya i ih Cheshskiye Ekvivalentı*, Brno 2006.

Yevgenyeva, A. P., *Slovar Russkogo Yazıka*, (v chetıryoh tomah), (tom 2, K-O), Russkiy Yazık, Moskva 1986.

Zaliznyak, A. A., *Grammaticheskiy Slovar Russkogo Yazıka*, (slovoizmeneniye), (ızdaniye 3-oe, stereotipnoye), Izdatetlestvo “Russkiy Yazık”, Moskva, 1987.

Zherebilo, T. V., *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*, (ızdaniye 5-oe ispravlennoye i dopolnennoye), Izdatelstvo OOO “Filigrım”, Nazran 2010.

Zolotova G. A., *Komunikativniye Aspektı Russkogo Yazıka*, 3. Baskı, Edutorial URSS, Moskova 2003.

Zolotova, G. A., *Sintaksicheskiy Slovar*, URSS, Moskva 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Çiğdem DADAK
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans	Erciyes Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü Kayseri (2008-2012)
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Erzurum (2014-2016)
Doktora	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Erzurum (2016-)
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	20.01.2021